

סדר עלי לתורה
אוצר ביאורים במנהגי הרבי

יוצא לאור ע"י ישיבת חב"ד מיניסוטה

פתח דבר

שמחים אנו להוציא לאור קובץ ביאורים במנהגי הרבי בסדר עלילת התורה והמסתעף והם הם מה שנתבררו ונתלבנו בין כותלי הישיבה בחב"ד מיניסוטה ומקוים שע"ז יתוסף עוד קאך ושטוערם בדברי הרבי דאין לנו אלא דברי בן עמרם ,

וידועים הם לשון המשנה דבמ"ח דברים התורה נקנית בתלמוד .. בדבוק חברים בפלפול התלמידים ... באמונת חכמים - נבקש מהקוראים לקיים בנו ההמשך - אוהב את התוכחות ... נושא בעול עם חבירו ... שומע ומוסיף .. - וכל אחד שיש בו מה להעיר או להאיר ישלחו לכאן בכדי שיוכל להיות - ומעמידו על האמת .. ומכוין שמועתו - וע"ז נביא לסוף המאמר - דאומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם בב"א ,

התודה והברכה להת' השליח המצויין וכו' שניאור זלמן שיחיל ברוך שעמל ועבד וטרח להוציא דבר יפה ומתוקן ,

בסמיכות ליום ג' תמוז

ויום ה' תמוז יארציט של אבי

הר"ר אברהם דוד בן משה ארלי ז"ל

הרב נחמן ווילהעלם

ראש ישיבת חב"ד מיניסוטה

Rabbi Yehuda Leib Schapiro

Rosh Yeshiva of Yeshiva
Gedolah of Greater Miami
And Rabbi of
Cong. Bais Menachem

2040 Allon Rd.
Miami Beach, FL 33140
(305) 531-8079
FAX (305) 531-9190

יהודא ליב שפירא

ראש ישיבה גדולה
רמיאמו רבתי
ורב ביהמ"ג בית מנחם

דפוס אריה סיון גרסה

א"כ הרי אלהי רבה יציר הכסף היתה מלכה נאמן שני
רמ"ם ישיבת תורה דמינסטרא

אלה וזוהרה

זכרה קרבתו ערכו היקר הסדר צדק אמורה וזאתה זו עקב אהור ועמקת
הסודות שו' זמאנינו סודות ש אינם נאמרה ברבה ויכר ארם קרה שיהי אצותק וזכר
הסודות אהר ואלון רבתי רבנים והאנשים התייבש אדם.
בה זמורה איך שמש המאור ודברים במאמרים של הכני, פוליס היכה איטה ונדבר
זמקתו וזמן ואלו על עמנו יצא, אלהי אלו על הכל בלוי יצא, ביני שבה קולנו
אל כהני הדין. שמשאנינו דדקנו כוונות זמקתו מעיניה ופיקו מעיניה.
וכן שמש אלו שמון א' כתיבת שורה א' במה אמצעי-מקורות, אלהי אלו זמן
זמקתו, והאנשים הים כן קרה שורה א' כתיבת שורה א' במה אמצעי-מקורות, אלהי אלו זמן
דפוס: שמש אלו זמן א' כתיבת שורה א' במה אמצעי-מקורות, אלהי אלו זמן
כתיבת שורה א' כתיבת שורה א' במה אמצעי-מקורות, אלהי אלו זמן
זמקתו, והאנשים הים כן קרה שורה א' כתיבת שורה א' במה אמצעי-מקורות, אלהי אלו זמן
דפוס: שמש אלו זמן א' כתיבת שורה א' במה אמצעי-מקורות, אלהי אלו זמן
כתיבת שורה א' כתיבת שורה א' במה אמצעי-מקורות, אלהי אלו זמן

קבוקו
יהודא ליב שפירא

צ"ק איור הגוססה

נד

כבוד יצוניהו"ג הרב"ה ר' נחמן י"ג
שלום / ברכה :

מאז ענתי לך צפצף בבאי חזקא צדק הושב

"ס צד ע"י עתה - אלצ בי אלקס מאנהי הכבי"
"וב"ה כס"ו" - תא"י מאהיר-א/צמור צ"ל בלם
בי מופד נח"ל היא אל"ג הפכא דלם אמינא
בני ישראל בלם

הנני מחפץ מאז מתיאק הרמא יושר ע"ס
יושרתי - יושרת מ"צ צמינ"ס אל-א והנני
מלא התפעלות ע"ס ובעתק לכלם קיושרה
ע"ת שוע"רים צדק יאק ב"מ/אנ"ל ע"ס צב
ע"ת חזק חזק"ים וכל ה"ת"ל בא"מ/אצ"ח. אין
צ"ה כי אק מילאוי בככ"א/ה"ק יא ק"ק אל"ר נשיא
ב"רניו.

יה"ר ש גמיון בהצמתיך בלם ה"ל מתיאק בריאל
והרובה קב"ל ע"ק אלם בני דיק י"ג אלכ"ל בלם יאמ"ל
ומתיאק מתיאק ואל"ל/ה"ר שהתיאק בהשאק ש"ק
"ס צד ע"ס. ע"תה"ר "ס צד רע"י ע"ס כ"ס ע"מינ
צ"ל/ן שמש תצ"א/ה"ר ע"ס וצ"ו ביאל אשי
צדקנו ומעכ"ל כ"ה אל"ר ב"ר א"ינ"ל:
הברנה עקב"ה הג"ה קמתה ופנימיל
ובי"צ"ג/ה וברית אמי

אמי יחיאל פלמר

CHABAD
LUBAVITCH

Rebbitz Miriam Fefer
• Executive Director

Rebbitz Gershon Grossbaum
• Director of Development

Rebbitz Miriam Friedman
• Sec'y, Bus Chana

Mrs. Hefka Lech Shosteln
• Director, Bus Chana

Rebbitz Shlomo Bendet
• Director
Lubavitch Cheder Day School

Rebbitz Menachem M. Fefer
• Principal
Lubavitch Cheder Day School
Chabad Lubavitch of West S. Park

Rebbitz Hochman Wilhelm
• Sec'y, Lubavitch Yeshiva of MI

Rebbitz Mardchehal Friedman
• Principal
Lubavitch Yeshiva of MI

Rebbitz Moshe Faszowitz
• Board Member

Rebbitz David Greene
• Chabad Lubavitch of
Southern MI Rochester

Rebbitz Yitchek Shugalew
• Chabad Lubavitch of New Hope

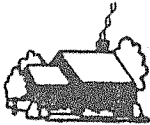
Rebbitz Mardchehal Grossbaum
• The Living Legacy
Chabad Lubavitch of Minneapolis

Rebbitz Yonah Grossbaum
Mrs. Joan Grossbaum
• Gan Israel Day Camp
• Cong. Shabbos V'Yom Tov

Rebbitz Boruch Greenwald
• Chabad Lubavitch of
Northern MI Duluth

Rebbitz Mayer Rubinfeld
• Special Projects Coordinator

Chabad Lubavitch - Upper Midwest Merkos
1740 Hennepin Ave., Coon, S. Park, Minnesota 55116
651.478.3959 fax 651.478.1795 lubavitchum@aol.com

SEYMOUR and MARTHA GOLDMAN
BAIS CHABAD
 32000 Middlebelt Road
 Farmington Hills, Michigan 48334
 (248) 855-2910

לכבוד ישיבת צדק הרה"ק הרה"ק ר' נחמן מ' יאהא

קדושי קבלת הברית וכללם על גביהם הקפוא על דעת
 הידוע להצדיק על קליה וקרבת הברית יד' הנביא. קדושי נשואו
 צדיק קהילה.
 ואמת ישר חילם אמרו אלון הצען עד מקום שיש בהם נשוא
 בדרך יבנה וציונה ומה עם גיאונג נאמי.
 אפיאל מי דודי עשמה ל' מקומו של הישיבה דמינסטא
 מלמד שאל אקום ונתתי לנכה חומר קב למה דנה והמלכה.
 מתל אפיאל ה' ימוז עם כה"ק ה"ל אהמ"ה והמ"ה אבא
 דמ"ה חסן ורצון אלמוד ערבותי קדושה. וגם נאמן
 שמתל מ"ה ה' ה' חר"ק אלה אהמ"ה שכל חסן אפלו
 אפיאל נאמן אצל הואמ"ה שמה"ה על יסודי קדושי נשואו
 כי ש"ה א"ה א"ה הכחא ועוד פח"ה שמינה אימי.
 נתן פתח דוד וצדק אלה אלהו קלימוד הברה וכו' נאמי.

אני מצביחך אלא שהצדיק קני הרה"ק והמלכ
 הרה"ק אברהם של דמ"ה ש"ה אהמ"ה דמ"ה וד"ה דמ"ה א'
 נשואים דמ"ה דמ"ה ה"ל דמ"ה וכן קמ"ה וצדק נשוא
 על הנהגת דמ"ה דמ"ה ה"ל דמ"ה אהמ"ה ה"ל

דבר צדק ודבר דמ"ה אהמ"ה דמ"ה (כי מי ב"ה)
 צדקא דוד אימינה דמ"ה דמ"ה ה"ל. דמ"ה ה"ל
 דמ"ה א"ה אהמ"ה ה"ל אהמ"ה על הרה"ק הברה מי
 קדמא וכה"ה א"ה דמ"ה אהמ"ה אהמ"ה
 דמ"ה ה"ל (כי דמ"ה מי קדמא דמ"ה פוחלח הברה
 ה"ל וכן אהמ"ה אהמ"ה ומה"ה אהמ"ה דמ"ה דמ"ה
 סימנא דמ"ה אהמ"ה הברה וכן נשוא גאנרי נשא דמ"ה

Rabbi Asher Zeilingold

1001 Prior Avenue South • ST. PAUL, MINNESOTA 55116
651-690-2137 • FAX 651-690-1144 • E-Mail rabbiz@adath.com

י"ב דמישי ט' סיון תשס"ה

הנז: הרה"ג נחמן וילהלם שליט"א ר"י מתיבתא ליובאוויטש דפה ממשיך במלאכתו מלאכת שמים ומו"ל ליקוט
נפלא על עניני עליה לתורה עם ביאורים, וכבר אתמחי גברא בחיבוריו בהלכה ואגדה. על כן אמינא לפעלא
טובא יישר ויצליה ה' דרכו להפיץ מעיינותיו חוצה.

אשר ציילינגאלד

Northwest Campus of Jewish Life

6612 S.W. Capitol Hwy., Portland, Oregon 97239
503-977-9947 • chabador@hotmail.com • www.chabadoregon.org

חס"כ

אזשיס' פ' דעוואַרס און און תורה
דעוואַרס און און תורה

יאסיון העשסיה פארטאלאנג אריגאן

אכאד און גירק, מרקול, תורה דרקים
ראש הישיבה דישיבת חזקאונטש מינעסאטא
תורה יקרה חסידים היידיג' ר' נטון וואקלעס ליהי

קולת פאהקה און הקונטרס "סבי עזר אברהם"
שאזיא זאני קעזלי אכאד פ' תמוז, וואס תוארעליט
שן אבינו האלה ציה אדעווארס און נ' תמוז עז יבו
תורה און, ודעה ובה צה און און אונטראו
כיבוע פאהקה בתורה דאומפד ליהי און

אקורפה קעניע-נאן התורה

אחיק
משק

חרב יסעי' זושא ווילהעלם
בנחל

בס"ד

יום א' א"כ . ומה האריך .. היום זה
אף וקנייניו אדם נר שיתן זמנים
לצבוא
סיום יח הגשואות לזמן זמן אהרן

למבוא היתה הייתה
ישיר מוכאוויל צויר
אחרי הנכבד ונצלה ראש
מנסות היה ה (חאמן) ונשאלם שיה

יצאג אדוני למבוא אבא מאני צוה להיות לך
המסכים יהולא לאור קשור קר תים חיבור מאו
בניחא והאיות מאיות באמן .. ספר רזי לטותיה
מיספ אז טמא מסתי היום יח סל טך (שית) דזונן
והם נעלה אצילת נגרת זקא מאני על, והתפסיה לאוס
אילת ה' גמז וים היות צויה, דלח יהא אצילת נשמת
זאת הוא ה' אלוהי אטו

יאלצו חסידים ככבוד בלמים ונתקן בספ הית
וקפחט שפוא סויתא המאשים לו ואלמו, ט הדי
מבואר בלחש שלשא הקלפ למה המדי

אני ישראלי כמו מיליוני ישראלים אחרים, והוא
הקדמה לאגרייה צעירי ארץ ישראל והוא הכבוד והכבוד שלי
ואגרייה סביב ארבעה עשר שנה הקדמה הייתה לישראלית
שלא זמן אמן והוא יוצר הילי ארבעה הוא כנסת אגרייה ארץ-
ויצו, כמובן שהקדמה הייתה (יוצא הדם) שני אקוויט ארבע
אלה האגרייה וארץ, ונתקוה להם קוצם אגרייה ארץ נרמל לה
הגדה ונה ארץ הינו שיהיה ארבע שנה יקוצם ששנים ארץ היא
אגרייה ארץ.

והוא ארבע ארבע כנסת ארבעה ארבעה ארבעה ארבעה ארבעה
הי הן, ודמי צר ארץ ארץ ארץ ארץ ארץ ארץ ארץ ארץ ארץ ארץ
ארבע ארבע.

ואני בדרכי שלמה ארבעה ארבעה ארבעה ארבעה ארבעה ארבעה
ארבע ארבע ארבע ארבע ארבע ארבע ארבע ארבע ארבע ארבע
ארבע ארבע ארבע ארבע ארבע ארבע ארבע ארבע ארבע ארבע

ארבע ארבע
ארבע ארבע

**CHABAD
LUBAVITCH**

Rabbi Moshe Feller
•Executive Director

Rabbi Gershon Grossbaum
•Director of Development

Rabbi Moris Friedman
•Dean, Bois Chona

Mrs. Linda Leah Shartstein
•Director, Bois Chona

Rabbi Shlomo Bendel
•Director,
Lubavitch Cheder Day School

Rabbi Menachem M. Feller
•Principal,
Lubavitch Cheder Day School
•Chabad Lubavitch of West S. Paul

Rabbi Nachman Wilhelm
•Dean, Lubavitch Yeshiva of MN

Rabbi Mordechai Friedman
•Principal,
Lubavitch Yeshiva of MN

Rabbi Moshe Kasowitz
•Inward Bound

Rabbi David Greene
•Chabad Lubavitch of
Southern MN-Rochester

Rabbi Yitzchak Shagalow
•Chabad Lubavitch of New Hope

Rabbi Mordechai Grossbaum
•The Living Legacy
•Chabad Lubavitch of Minneapolis

Rabbi Yossif Grossbaum
Mrs. Jonil Grossbaum
•Gan Israel Day Camp
•Oneg Shabbas V'Yom Tov

Rabbi Boruch Greenwald
•Chabad Lubavitch of
Northern MN-Duluth

Rabbi Mayer Rubinfeld
•Special Projects Coordinator

Chabad Lubavitch - Upper Midwest Herkes
1748 Hampshire Court, S. Paul, Minnesota 55116
651.698.3858 fax 651.698.1295 lubavitchmn@aol.com

ב"ה

ימי שלומין לחג השבועות – זמן מתן תורתנו, תשס"ה

לכל ידידנו הרה"ג הרה"ח הרה"ח וכו'
מרה"ה הר"ר נחמן שליט"א

אחדשכתה"ט, הגיע לידינו הקובץ פרי עמלתו "אוצר ביאורים" המברר ומלבן סוגיית העלי' לתורה בדברי רבותינו נשיאינו וראינו בו דברים נפלאים המגלים (עכ"פ חלק מ) העמקות בתורת רבותינו נשיאינו. והגנו לברכו בברכת התורה שילך מחיל אל חיל ובפרט בצמיחת הנטיעה של חיי עולם בתוכנו ובפרטי פרטיות בתלמידי התמימים שיחיו.

ולחכיבואת דמילתא נגנו להעיר מהנהגה שראינו שנהג כ"ק אדמו"ר: אחרי שעלה לתורה (לשלישי בימי החול ושבת במנחה (כשקראו בס"ת של משיח) ורביעי בר"ח ובחזה"מ ומפטיר ביום השבת ור"ט) לפני הגבה – נשק הס"ת ע"י הגארטל! (כימי כל' וה', תענית ור"ח וכו') או ע"י שליחו. וידוע גודל הדיוק בהנהגתו בקודש ובמיוחד במנהגי חב"ד ובייסוסם, ומנהג זה מובא בספר חסידים ובפשוטו הרי זה (גם) מנהג חב"ד!

והגני ירד"ע מאז שכתבנו יחד בספסל הלימודים הדר"ש תכה"י ומצפה לישועה וקיום כל היעודים ובעיקר לברך על "תורה חדשה",

אמא אצנא צאצא

והזוהם בשם השלוחים:

הרב מנחם מאניס הכהן טרידמאן
בית חנה

הרב שלום גרשון גרויסבוים
מנכ"ל בית ליובאוויטש ומדע מקור

הרב שלמה יעקב בענדעט
מנכ"ל חדר ליובאוויטש

הרב יוסף יצחק גרויסבוים
מחנה נג ישראל, עונג שווי"ט

הרב יוסף יצחק הלוי שגלוב
בית חב"ד, ניו האם

הרב משה בנימין קסובויץ
סילוי אינווארד כאונד

הרב דוד איסר גרין
בית חב"ד, רושטסט

הרב מרדכי ליב גרויסבוים

בית חב"ד, מיניאפוליס, ליווינג לענגס
הרב ברוך גרינוואלד

בית חב"ד, דולוט

פתיחה

חשיבות מיוחדת מצינו בדרז"ל בגודל מעלת המנהגים "מנהג אבותינו תורה היא" (מנחות כ' ע"א ובתוס' שם) "מנהג ישראל תורה היא" (מטה אפרים ס' תר"י סעי' יא) "מנהג מבטל הלכה" (ירושלמי יבמות רפ"ב) "מנהג שעשו אבותיך אל תשנה אותו" (מדמ"ש כב. כח),

וראה לקו"ש (ע' 1148) וזלה"ק: דאס וואס בנוגע געוויסע פרטי דינים און בפרט מנהגים איז פאראן אן אונטערשייד צווישען איין ארט און א צווייטן אז מען פסקענט און מען פירט זיך לויט די פוסקים פון דעם ארט ווארום "אלו ואלו דברי אלקים חיים - איז דער טעם אויף דעם ווייל די תורה איז געגעבן געווארען צו ווערען געדרשענט בכלל ופרט ופרטי פרטיות פאר יעדער נשמה פרטית פון אידן וואס איז מושרש אין דעם פרט פון תורה און יעדער איד דארף זיך פיערן לויט דעם חלק אין תורה אין וועלכען זיין נשמה איז מושרש,

ובלקו"ש (חכ"ג ע' 522) כותב: די לעצטע יארן פון חיים חיותו בעלמא דין האט דער רבי (כ"ק אדמו"ר מהרי"צ נ"ע) מגלה געווען אסאך מנהגים אויך פון די מנהגים וואס מען האט זיך נוהג געווען בחשאי קענענדיג דעם יחס און דעם וועלן אויספאלגען זיינע רייד און דעם פרסום וואס זיי וועלן באקומען - איז דאס ניט געווען סתם א ענין פון דרוש וקבל שכר נאר א ענין פון א הוראה בונגע לפעול ד.ה. אז די אלע וואס צו זיי איז דערגאנגען די הודעת המנהגים זאלן זיי נאך א הכנה במדה ידועה

אנהייבן פירן זיך אזוי בפועל און מיוסד אופן כלל גדול בתורה ואהבת לרעך כמוך - זאלן זיי דאס אויך איבערגעבען צו די וואס וויסן ניט דערווייל פון דעם אז אויך זיי זאלן זיך אזוי פירן,

ופעמים רבות ציין כ"ק אדמו"ר להגמ' בסוכה (ל"ב סוף ע"ב) תנא עץ עבות כשר ושאינו עבות פסול היכי דמי עבות אמר רב יהודה והוא דקיימי תלתא תלתא טרפי בקינא (שלשה עלין בקן אחד יוצאין מתוך עוקץ אחד רש"י) רב כהנא אומר אפילו תרי וחד (שני עלין בעוקץ אחד ועלה אחד מלמטה ועולה ורוכב על השנים - רש"י) **רב אחא בר' זרבא מהדר אתרי וחד הואיל ונפיק מפומי זרב כהנא** (אף על גב דתלתא בחד קינא כל שכן דכשר הואיל ונפיק מפומי דרב כהנא - רש"י) אמר לי מר בר אמימר לרב אשי אבא להווא הדס שוטה קר' לי,

[להלכה נפסק בשו"ע אדמוה"ז (סל' תרמ"ו ס"ב) ואינו נקרא עבות אא"כ יוצאין ממנו לפחות ג' עלין מקן א' ... אבל אם ב' עלין הן עומדין בשווה

דבוקין זה בזה וי'לה הג' הוא למעלה מהם או שהג' יוצא למטה מהב' ועולה ורוכב על גבי הב' אין זה עבות אלא נקרא הדס שוטה ופסול כל שבעה אפ' בשעת הדחק שא"א למצוא הדס אחר ואין ליטול אותו אפילו בלא ברכה כיון שאינו מן הדס הכשר כלל - ובס' תרמ"ט סעי' כג' - כל הפסולין מחמת שאינן מינן כלל כגון הדס שוטה ... אין ניטלין בשעת הדחק אפילו בלא ברכה גזירה שמא יטעו ויאמרו שגם מינים אלו כשרים הם]

ופלא היא שאפ' אחר דאמרו לו לרב אחא דהדס שוטה היא. (ולהלכה פוסקים דאין יוצאים בו אפ' בדיעבד ואפ' בלא ברכה - וראה ברבינו חננאל (שם) דהדס שוטה לא הוה מכשר'. ללולב כדאשכחן בעזרא דכתיב הדס וכתוב עבות ואמר רב חסדא הדס שוטה לסוכה ועץ עבות ללולב - אלמא הדס שוטה פסול להושענא - וראה בהלכות רי"צ גיאות ח"א. ע' ק"ב ובס' המנהיג ע' שפה) מ"מ הואיל ונפיק מפומי דרב כהנא להתיר ה' רב אחא מהדר אתרי וחד ,

היוצא מזה גודל מעלת המנהג ובפרט כשיצא ישר מפומי או מכתבי נשיא הדור דאין להשיב ומצוה על כל חסיד ותלמיד לעמוד על דעת רבו כפי משאת יכולתו ובענין עיקרי כמו קריאה בתורה - וראה בתניא סוף פרק ל"ז דהמשכת והארה שהאדם ממשיך ומאיר מהארת אור אין סוף ב"ה על נפשו ועל נפשות כל ישראל היא השכינה כנסת ישראל מקור כל נשמות ישראל ע"י עסק התורה נקראת בלשון קריאה קורא בתורה פי' שע"י עסק התורה קורא לקב"ה לבוא אליו כביכול כאדם הקורא לחבירו שיבא אליו וכבן קטן הקורא לאביו לבא אליו להיות עמו בצוותא חדא ולא ליפרד ממנו ולישאר יחידי וז"ש קרוב ה' לכל קוראיו כל אשר יקראוהו באמת ואין אמת אלא תורה דהיינו שקורא להקב"ה ע"י התורה דוקא לאפוקי מי שקורא אותו שלא ע"י עסק התורה אלא צועק כך אבא אבא ומזה יתבונן המשכיל להמשיך עליו יראה גדולה בשעת עסק התורה ,

ומצינו דהכפיל כ"ק אדמו"ר לכתוב מנהגים בסדר עלי לתורה בספר מאמרים תש"ח ובהיום יום ד' אלול ובשינויים קצת והעתיקו חלק מהנ"ל בספר המנהגים חב"ד ותוכן קובץ זה בא לבאר החילוקים וגודל הדיוקים שיש בכתבי הרבי ,

הקובץ יוצא לאור בסמיכות ליום ג' תמוז ובסמיכות לה' תמוז יום היארצייט של אבי ומורי הר"ר אברהם דוד בן הר"ר משה אר"ל שהקפיד מאוד אפ' בקוצו של יו"ד בתפלה בצבור ובקריאת התורה ויהא זה לעילוי נשמתו וזוכה בקרוב לקיום היעוד ד' " והקיצו ורננו שוכני עפר בהתגלות מלכינו משיחנו בב"א ,

תוכן הענינים

- * אחיזה בעץ חיים על ידי הטלית
- * אחיזה בתורה בשעת הברכה והקריאה
- * לנגוע בטלית במקום הקריאה
- * גולל הס"ת מפנה פניו קצת לימין
- * ברכת התורה שלפני
- * אומר בלחש אחר הקורא
- * הנ"ל חוץ ממקומות מיוחדים
- * מחכה בהתחלת ברכות המפטיר עד שילבישו את המעיל
- לס"ת ,

חלק ב'

- * סדר החיובים לעלות לתורה ,
- כהן , לוי , חתן , נער בר מצוה , איש של יולדת , יארצייט , בעל
- תוקע , בעל מוסף לר"ה ויוהכ"פ , מוהל , סנדק , החייב בברכת
- הגומל , היוצא והשב מדרך רחוקה , יום הולדת , יום יארצייט
- של צדיק ועוד ,
- * ברכת ברוך שפטרני לבת מצוה ,

שבת ד אלול היתש"ג

שיעורים. הומש: שופטים, שביעי עם פירש"י.
תהלים: כגיכה. ייב.
תניא: יא. להשכילך . . . הננוז.
סדר ברכות התורה: נוגע בטליתו בתחילת הקריאה
ובסופה נושק הטלית במקום שנגע בס"ת, גולל הס"ת,
מפנה פניו, קצת, לימין ומברך. פותח הס"ת וקורא.

ספר המאמרים — תש"ח

בעלי' לתורה: אחיזה בעץ חיים על ידי הטלית, פותח הספר תורה,
נוגע בטליתו בתחילת קריאת המפטיר ובסופו, נושק הטלית במקום שנגע בס"ת.
גולל הס"ת. מפנה פניו, קצת, לימין ומברך. פותח הס"ת, אומר בלחש, חוץ
ממקומות מיוחדים, אחר הקורא, בגמר הקריאה נוגע בטליתו בסוף קריאת המפטיר
ואח"כ בתחילתו. נושק הטלית במקום שנגע בס"ת, גולל, מונה לימין ומברך.
מחכה בתחלת ברכות המפטיר עד שילבישו את המעיל על הס"ת.

- (3) ראה הדעות בניכ הש"ע אר"ח ר"ס קמז.
- (4) ולא כיש נוהרים (הובאו דבריהם בסי' שיערי רחמים ובסי' שיערי חיים על השערי
אפרים שער ד סי' ג וסי' ה) לנגוע רק בגליון היריעה.
- (5) ראה ש"ע אר"ח סי' קלט ובניכ.
- (6) ראה ש"ע אר"ח סי' קמא ובניכ. ש"ת צמח צדק חא"ח סי' לה, שיערי אפרים שער
ד סי' ט.
- (7) ראה ניכ ש"ע אר"ח סי' קמז ורסד.
- (8) ומה שהביא בסי' מועד כל חי מנהג זה בשם האר"י, כבר כתבו שלא נמצא כלל.

ספר — מנחגי חמ"ד — המנהגים

בעלי' לתורה: אחיזה בעץ חיים על ידי הטלית, פותח הספר תורה,
נוגע בטליתו בתחילת מקום הקריאה ובסופו, נושק הטלית במקום שנגע בס"ת.
גולל הס"ת. מפנה פניו, קצת, לימין ומברך. פותח הס"ת, אומר בלחש, חוץ
ממקומות מיוחדים, אחר הקורא, בגמר הקריאה נוגע בטליתו בסוף מקום
הקריאה ואח"כ בתחילתו. נושק הטלית במקום שנגע בס"ת, גולל, מונה לימין
ומברך.

- בעלי' לתורה — אחיזה בע"ה ע"י הטלית: סטה"מ תשי"ח ע' 146. ה"ס יום ע'
סה, ומצ"ן — כ"ק ארמ"ר שלישי"א: רק כ"ק מ"ח ארמ"ר ראיתי נוהר בזה.
- ראה הדעות בניכ הש"ע אר"ח ר"ס קמז.
- נוגע בטליתו בתחילת . . . הקריאה: כני"ל, ודלא כיש נוהרים (הובאו דבריהם בסי'
שיערי תמים ובסי' שיערי חיים על השערי אפרים שער ד סי' ג וסי' ה) לנגוע רק
בגליון היריעה.
- גולל הס"ת: כני"ל, ראה ש"ע אר"ח סי' קלט ובניכ.
- אומר בלחש: כני"ל, ראה ש"ע אר"ח סי' קמא ובניכ. ש"ת צמח צדק חא"ח
סי' לה, שער אפרים שער ד סי' ט.

היום יום ד' אלול : סדר ברכות התורה: נוגע בטליתו בתחלת הקריאה ובסופה נושק הטלית במקום שנגע הטלית בס"ת גולל הס"ת מפנה פניו קצת לימין ומברך פותח הס"ת וקורא ,

והנה בספר מאמרים תש"ח ע' 146 [ובספר המנהגים (חב"ד) הן הן אותן הדברים אבל מטעם מה השמיט כמה פרטים ועלנו לבאר תוכן הדברים חד חד ,

הכותרת בספר המאמרים הוא בעליה לתורה ובהיום יום הכותרת הוא סדר ברכות התורה ונותן מקום לטעות ולומר שזהו מהטעמים שהשמיט בהיום יום הפרט דאחזיה בעץ החיים על ידי הטלית שאין זה בכלל הברכה אלא חלק מפרטי העליה לתורה מ"מ עפ"י מה שיתבאר לקמן ומדייק בלשון השו"ע ס' קל"ט ס"א הקורא בתורה צריך לאחוז בספר תורה בשעת הברכה יראה שהוי מחלק הברכה דוקא , ועוד הלשון סדר ברכות התורה לשון רבים ולפרש רק ממנהגי הברכה הראשונה ואינו מסיים [כבספר מאמרים שם] בגמר הקריאה נוגע בטליתו בסוף מקום הקריאה.. צ"ע,

אחזיה בעץ חיים על ידי הטלית

יש ב' פרטים [1] אחזיה בעץ חיים [2] אחזיה ע"י הטלית , והטעם שהשמיט ב' אלו בהיום יום י"ל דלא נרשם רק המנהגי חב"ד שיש בהם איזה חידוש , וגוף ענין האחזיה מפורש בשו"ע והאחזיה ע"י הטלית אינו אלא מחומרת והנהגת כ"ק אדמו"ר מהרי"ץ מה שלא נתהווה מזה מנהג לרבים וכפי שהעידו כמה שגם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לא נהג כך, ודברים אלו ניתנו לבירור:

א

בגמ' מגילה (ל"ב ע"א) אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן כל האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום - ערום סלקא דעתך? אלא אימא נקבר בלא מצות - בלא מצות סלקא דעתך? אלא אמר אבבי נקבר בלא אותה מצווה, ופ' ריב"א בתוס' בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה שאם אחז ספר תורה ערום וקרא בו אין לו שכר מן הקריאה וכן אחזו לגוללו או להגיהו אבל אחזו במטפחת אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד , וכן פירש"י ערום בלא מטפחת סביב ספר תורה אסור לאחזו ע"כ , וראה בלקו"ש חכ"ג ע' 143 ואילך,

והרמב"ם בהל' ספר תורה פ"י ה"ו פסק : "לא יאחז אדם ספר תורה בזרועו ויכנס בו לבית המרחץ .. ולא יאחז את ספר תורה כשהוא ערום ואסור לישב על מטה שספר תורה עלי' " ובמה שהוסיף הרמב"ם מילת "כשהוא" יצא בס' בני בנימין משו"ת הרדב"ז ח"ב ס"י תשע"א לחדש

דמפרש הרמב"ם דינו של ר' פרנך לא על הספר תורה כהנ"ל ברש"י ותוס' ורוב מוני ובוני הראשונים (ערום בלי המטפחת), אלא על האדם שלא יאחזו ספר תורה כשאדם ערום, ואף דמילתא דפשיטא היא, ומתחילת הלכה זו גופא מוכח במה שאין נכנסים לבית המרחץ וכיו"ב מהעדר כבוד התורה, וכן כל דיני צניעות לכל דבר שבקדושה, מ"מ מחדש לנו הרמב"ם שאף שלבש בגדים המכסים מקום הערוה אעפ"כ מגדר קדושת וכבוד התורה צריך שיהיה לבוש לפי כבודו, וראיה לזה [הובא בהוצאת קאפח] ממה שפסק בהלכות תפילין פ"ד הכ"ג: "לא ילך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו... ולא ילבש אדם תפילין עד שיכסה ערותו וילבש בגדיו".

= וכל המראי מקומות מראים לברכות יח א. ושם לא נמצא דין זה שאין להניח תפילין עד שילבש בגדיו ועל כרחך מדינו של רבי פרנך חידוש גדול,

ויש להביא סמוכין לפירוש זה שאף מי שמכסה ערותו עדיין נקרא ערום אם לא כסה גופו כראוי ממתני' מגילה דף כ"ד ע"א פוחח פורס את שמע, ומתרגם אבל אינו קורא בתורה ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו וראה בפ' התוס' שם מיוסד על התרגום בישע' **דפחי הוא תרגום של ערום** וזהו **מי שלבוש בגדים קרועין**,

וראה במס' סופרים פ"ד הט"ו פוחח הנראים כרעיו או בגדיו פרומין או מי שראשו מגולה, אם לא שנדחיק ונאמר דלכן פירש רש"י דערום פ' יחף שאין לו בתי שקיים [וראה בהגהות הב"ח שם והיינו **שמגולה** לגמרי חלק מהגוף ולא כהרמב"ם וכו' שאפ"ל רק אם בגדיו קרועין וכיו"ב וצ"ע],

וראיתי בכף החיים [ס' קמ"ז אות ד'] שכתב ואני שמעתי שיש מפרשים דהאי ערום לא קאי אס"ת אלא על האדם שאוחז ס"ת שאם **הוא ערום מטלית מצויץ נקבר ערום**,

והנה מפשטות לשון הגמרא יש ליתשמע תרתי: דכל הדינים המוזכרים מלפניו על **האדם קאי** [1] פותח ורואה גולל ומברך [2] הגולל ס"ת צריך שיעמידנו על התפר... [3] כל הקורא בלא נעימה עליו הכתוב אומר.. ואח"כ אמר רבי פרנך כל האוחז ס"ת ערום אבל מהדין דבא מיד לאח"ז משמע דעל הס"ת קאי אמר רבי ינאי מוטב תיגלל המטפחת **ואל יגלל ספר תורה**,

ומאיידך ממשמעות הגמ' והדין במס' שבת לכאורה פשוט ומפורש הוא דעל התורה קאי, דהמשנה בדף י"ג ע"ב תנן ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנני' בן חזקי' בן גורן שעלו לבקרו... וי"ח דברים גזרו בו ביום- ובגמ' - מאי נינהו שמונה עשר דבר דתנן אלו פוסלין את התרומה... הספר והידיים - ובדף י"ד ע"א - וספר מ"ט גזרו בל' רבנן טומאה אמר רב משרשיא שבתחילה היו מצניעין את אוכלין דתרומה אצל ס"ת כיון דקחזו

דקאתי לידי פסידא גזרו בל רבנן טומאה - והידיים מפני שהידיים
עסקניות הן ... תנא אף ידיים הבאות מחמת ספר פוסלות את התרומה
משום דרבי פרנך דא"ר פרנך האוחז ס"ת ערום נקבר ערום ואם נימא
שערום פירושו בלי בגדים המתאימים מה הקשר בן מימרא דרבי פרנך
דמשו"ה נגזור שמי שלא לבש בגדיו כראוי יפסול את התרומה **כשיגע**
בידיו אח"כ אבל אם נימא כמשמעות רוב הפוסקים אתי שפיר שלא רצו
חז"ל שיגע בידיו בס"ת בלי מטפחת לכן אמרו **הידיים** שיגעו בס"ת **ערום**
יפסלו את התרומה כשיגע **בידיו** ובאמת י"ל דלזה כיון הפרמ"ג
[במשבצות זהב ס' קמ"ז ס' ק"א] דמ"ש הרמב"ם **כשהוא** ערום מלת
כשהוא מיותר **דאס"ת קאי לא על האדם ערום וכדמוכח בשבת י"ד ע"א**
ידיים מחמת ספר ,

וצריכים לפרש דכל פרטי ההלכות המותרות והאסורות בספרי תורה
הם מטעם **כבוד הספר תורה** וכהכותרת ביו"ד ס' רפ"ב לנהוג כבוד בספר
תורה ואין חילוק אם העדר הכבוד הוא באופן לבוש האדם או באופן
נגיעה בתורה.

ב

והנה על סוגיא זו כתב המרדכי (סוף מס' מגילה) כל האוחז ס"ת ערום
נקבר ערום בלא אותה מצוה כתב רבינו אב"ה נ"ל דהני מילי בידים סתם
אבל נטל ולא הסיח דעתו לא קפדין וכתב הב"י (סי' קמ"ז) שעל זה
סומכים האשכנזים שאוחזים ס"ת ערום בשעה שמגביהין אותו להראות
הכתב לעם ומיהו מצאתי כתוב בשם ספר האגודה דאפילו סמוך לנטילה
קאמר. ומסיים הב"ח ולכן כל ירא שמים לא יאחז בעמודי ס"ת ערום בלי
מטפחת וכן ראיתי מן המדקדקים דבין בשעה שמגביהים אוחזים בעמודי
ס"ת ע"י כנף הטלית ושמעתי שכך נוהגים במדינת אשכנז ונכון הוא.

ואחריהם יצאו במג"א ובט"ז במלחמתה של תורה דסב"ל להט"ז דהאוחז
בעמודי ספר תורה כנהוג אין זה בכלל אוחז ס"ת ערום [1] דהעמודים
אינם רק תשמישי ס"ת [2] ותו דפ' רש"י ס"פ בני העיר ס"ת ערום בלא
מטפחת סביב ס"ת הרי דאינו מקפיד רק על מה שדרך להיות על ספר
תורה שהם היריעות [3] ובפ"י אמרינן לעיל שצריך לאחוז בעמודים בשעת
ברכה וקריאת התורה ולא הזהרנו שיקח איזה מטפחת על ידו כדי שלא
יגע בעמודים [4] ותו דאמאי כתב ב"י בשעה שמגביהין ולא אמר בשעת
קריאה שזהו בכל ישראל ולא באשכנזים לבד, אלא על הס"ת עצמה
הזהירו שלא יאחזו ערום... ולא ראינו אפי' מהמדקדקים לזהר מליגע
בעמודי ס"ת בלי הפסק.

אבל המג"א הביא ראיות להיפך (1) ממ"ש הרמב"ם פ"ט מהל' אבות
הטומאה, המשיחות והרצעות שתפרן לספר אע"פ שאינו רשאי לקיימן

כ"ז שהן מחוברים לספר מטמאין הידים תיק של ספר ותיבה של ספר ומטפחות ספרים בזמן שהם תפורות מטמאין הידים... א"כ כ"ש בעמודים (2) ובשבת איתא דעיקר הטעם דמטמאות הידים שלא יאחוז אותם ערום ואם כן מוכח דאסור לאחוז אותם ערום אפי' בעמודים.

ויש לפרש דיש בזה ב' ראיות -הא' שכל מה שתפור על הספר כספר דמי וא"כ כ"ש בעמודים- הב' דטעם טומאת הידים הוא משום דאסור לאחוז ערום ומכיון שגם העמודים מטמאין את הידים הרי מוכח שזהו משום דאסור לאחוז ערום.

וכתב הפר"ח (אות א') דמדברי הב"ח יראה דאפילו כרוך במטפחת אסור לו לאחוז בעמודי בספר בלא מטפחת או ע"י כנף הטלית וליתא דנהי דכשהוא ערום אסור לאחוז בעמודיו ... אבל כשהוא כרוך במטפחת פשיטא דשרי לאחוז בעמודי הספר אפי' בלא מטפחת.

סיכום: נראה דג' מחלוקות בדבר: דלדעת הב"ח לפי הבנת הפר"ח אפי' אם הס"ת כרוכה במטפחת אסור לאחוז בעמודים בלא מטפחת ולדעת הפר"ח ודאי אם הס"ת כרוכה במטפחת מותר לאחוז בעמודים בלא מטפחת. ולדעת הט"ז ודעמ' אפ"י אין הס"ת כרוכה במטפחת מותר לאחוז בעמודים בלא מטפחת.

ג

ולהבין זאת יש להקדים :

ביו"ד ס' רע"ח ס"א אין תופרין ס"ת אלא בגידי בהמה או חיה טהורה.. -סעל' ב'- ישים בספר תורה שני עמודים אחד בראשו ואחד בסופו ומה ששייר גליון בראשו ובסופו יכרוך על העמודים ויתפרנו בגידים... -וכתב הרמ"א - ובשעת הדחק שאי אפשר לתפרה בגידין אם נתפרה במשי סביב העמודים קורין בו. (וכע"ז כתב בש"ך סק"ב דבשעת הדחק יש הסובר שמותר לדבק היריעות בדבק),

והקשה בדגול מרבבה דדברי הרמ"א צ"ע כי מביא המקור מתרומת הדשן ושם לענין תפירות היריעות להדדי מייירי אבל לענין העמודים נלע"ד אפי' לא נתפרו כלל בהיריעה ואין שם במה לתפור כשר, והרי ספר עזרא לא היל' לו רק עמוד אחד, והרמב"ם בריש פ' יו"ד בחשבו הדברים הפוסלים לא חישב העמודים.

ובפתחי תשובה (שם סק"ג) הוסיף וכן השיג עליו בספר בני יונה והעלה דאם הוציא ס"ת שאין לה עמודים כלל יוציאו אחר שיש לו עמודים ואם

לא נמצא שם אחר קורין בו, אבל אם יש לה עמודים אלא שלא נתפרו העמודים עם היריעות ומכ"ש אם נתפרו במשי אף שיש שם אחרת שתופרין בגידין אין להוציא אחרת משום פגם הראשונה.

נמצא דגם בזה יש ג' שיטות (1) דדין התפירה בגידין חל גם על הגיליון התפור אל העמוד כמו בשאר הגליונות (2) דעל העמוד יכולים לדבק בדבק אם לא מטעם צדדי דכשיהי' הדבק ימים רבים הדבק יתייבש ואז ינשרו מעל העמודים (3) דבשעת הדחק שאי אפשר לתפרו בגידים אם נתפרו במשי קורין בו.

↑

והנראה לומר :

המקור לעשיית העמודים הוא בבא בתרא דף י"ג ע"ב ת"ר הרוצה לדבק תורה נביאים וכתובים כאחד מדבק ועשה בראשו כדי לגול עמוד ובסופו כדי לגול היקף ... כי תניא ההיא בספר תורה כדתניא כל הספרים נגללים מתחלתן לסופן וספר תורה נגלל לאמצעיתו ועושה לו עמוד אילך ואילך,

ויש לפרשו בג' אופנים מיוסד עמ"ש בלקו"ש חכ"ג ע' 143 כע"ז בגדר של מטפחות (א) מכבוד התורה אין נוגע כל כך שיהא תפור בעמודים אלא בכדי שנוכל לאחוז בו או לגולו בקל עושין באופן שתפור בעמודים (ב) מטעם כבוד התורה כמ"ש הר"י מיגש (ב"ב שם) שלא יצטרכו להמתין בכל קריאה בתורה לגלילת הספר התורה למקומו מתחילתו או מסופו תופרין אותה בעמודים. (ג) הוא חלק מעצם הספר תורה וקדושתה (לא רק מכבודה) ע"ד שצריך להיות גליוני ס"ת,

ובזה יתיישב הכל, דאם נאמר כאופן הג' שהוי חלק מקדושת התורה א"כ כל הדינים התלויים בהגליונות שצריכים להיות תפורים בגידים וכיו"ב חל גם עלי' ולכן קדושתה חמור מאוד שמטמאה את הידים כמו הס"ת ואין לאחוזו ערום. ואם סב"ל כאופן הב' שזהו חלק מכבוד התורה א"כ כמה דיכול לכבדו שיהא תפור כשאר הגליונות ועוד יותר מזה שאף שהלכה למשה מסיני שהתפילין נכרכות בשערן ונתפרות בגידין מ"מ מזה שהגמ' מוסיפה (שבת ק"ח ע"א) שאל ביתוס' אחד את ר' יהושע הגריס' מנין שאין כותבין תפילין על עור בהמה טמאה דכתיב למען תהי' תורת ה' בפ"ך מדבר המותר בפ"ך משמע שהתפירות יהיו מגידין דוקא כמו הס"ת וראה שו"ע אדמוה"ז סי' ל"ב יש מי שאומר שחוטין הנעשין מן הקלף הן כגידים עצמן וכשרין לתפור בהן ס"ת ותפילין ויש לסמוך על דבריו במקום שאין גידים מצויים לתפור בחוטין אלו עד שיזדמנו להם גידים שלא להתבטל ממצות תפילין ולכן רק כשהן תפורין ביחד ועושין פעולתן שקורין בו או כיו"ב יש בו משום כבודה ורק באופן כזה שאין

המטפחת כרוכה סביבה אסור לאוחזה ערום, והשיטה השלישית שאין בעמודים שום קדושה או מכבוד הס"ת רק הוא לתועלת הגברא ולכן באיזה אופן שיתפרנו בגידין או במשי או בדבק די בכך אלא בתנאי שישארו כן ואפילו כשתופרין ביחד וכאלו שהוא דבר אחד מ"מ בודאי ובודאי אין מקדושות או מכבוד הס"ת ולכן מותר לאחזו ערום בכל מקום.

ה

והנה המשנה ברורה (ס' קמ"ז סק"ב) מסיים ובמקום שלא נהגו הכל לעשות כן אף מי שרוצה לדקדק בזה יעשה בדעת שלא ירגישו בזה בני אדם משום יוהרא-אבל אנו אין לנו אלא דברי בן עמרם שכ"ק אדמור"ר מהרי"ץ נהג בחומרא זו ברבים! שכאשר עלה לעלי לתורה החזיק בעמודי הס"ת בטליתו ובודאי חל ע"ז מ"ש אדמוה"ז בסי" ל"ד ס"ו לענין הנחת תפילין דרבינו תם שלא כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול ולא יעשה כן במקום הרואים אלא מי שמוחזק ומפורסם בחסידות שכיון שהעולם נוהגין כרש"י נראין להם כיוהרא מי שחושש להחמיר ע"ע בזה אם אינו מוחזק להם שמחמיר ע"ע גם כן בשאר דברים.

ואעפ"כ לא נעשה למנהג רבים ולכן לא כתבו כ"ק אדמור"ר נשיא דורנו בהיום יום, וראיתי באוצר מנהגי חב"ד (תשרי) שמביא (מבלי מקור) שכ"ק אדמור"ר נהג לאחזו הס"ת בטלית רק בשמחת תורה אבל לא בשאר ימות השנה .. ובס' ציצית הלכה למעשה ע' קכ"ג מביא שמנהגנו לעשות כן רק כאשר עטופים בלאו הכי בטלית אבל אז יש להקפיד ,

אחיזה בתורה בשעת הברכה והקריאה

בספר המאמרים תש"ח ע' 146 בעליה לתורה: אחיזה בעץ חיים ע"י הטלית..

נתבאר לעיל השיטות וסברותיהם למה ע"י הטלית דוקא - וכאן נתעכב לברר ולבאר גוף עצם ענין האחיזה למה ומאין מקורו ,

הנה בסוכה דף מ"א ע"ב תניא רבי אלעזר בר צדוק אומר כך היה מנהג של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו, הולך לבית הכנסת לולבו בידו, קורא קריאת שמע ומתפלל לולבו בידו, קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע, (ופרש"י - קורא בתורה צריך להניח הלולב לפי שגולל ס"ת ופותחו) הולך לבקר חולים ולנחם אבלים לולבו בידו..

[הרמב"ם פ"ז מהל' לולב הכ"ד פסק כך היל' המנהג בירושלים יוצא אדם מביתו שחרית ולולבו בידו, ונכנס לבית הכנסת והוא בידו מתפלל והוא בידו, ויוצא לבקר חולים ולנחם אבלים והוא בידו ע"כ, וכבר נתקשו

המפרשים לבאר למה הביא הרמב"ם התחלתה של הברייתא וסופה והשמיט האמציעתא דקורא בתורה ונושא את כפיו מניחו ע"ג קרקע (ראה כפות תמרים ומהר"ץ חיות שם ועוד). וכן בלשון השו"ע באו"ח סי' תרנ"ב ס"א קיצר עד מאוד וכתב הרמ"א והמדקדק יאחז הלולב בידו כשנכנס מביתו לבה"כ גם בשעת התפלה וכן יחזיר לביתו כדי לחבב המצות ולא פירט וחילק הדין דנושא כפיו וקורא בתורה,

ומה מאוד דגם בפועל לא יהא נראה כנפ"מ גדולה שהרי המשנה ברורה (שם סק"ו) מביא דכתבו האחרונים דכהיום מיחזי כיוהרא (להחזיק הלולב כל הזמן) אם לא שמפורסם למדקדק במעשיו -וא"כ בזה שיניח הלולב ע"ג קרקע או שיתנו לאחר אין בזה שום ראי' שהוא מדיני הקריאה בתורה או מנשיאת כפים אלא שלא יהא מיחזי כיוהרא],

והנה המרדכי (סוכה אות תשס) כתב דהקורא בתורה אוחז בעמודי התורה בשעת ברכה וקורא מדמניחו לארץ, וכ"כ ראב"ה מקובלני שבשעת הברכה אוחז בעמודי התורה ועוד ראי' מס"פ בני העיר ת"ר פותח ורואה גולל ומשמע דכל אחד פותח בתחלה וגולל בסוף ע"כ,

היוצא מדברי המרדכי דאוחזין בעמודי הספר תורה בשעת ברכה וקורא, ומביא ע"ז ב' ראיות; (א) מהגמ' סוכה מדמניח הלולב על הארץ בשעת הקריאה (ב) מהגמ' מגילה דקאמר סדר העל' בתורה פותח ורואה גולל דמשמע דכ"א פותח בתחלה וגולל בסוף,

אמנם מה שדייק דצריך לאחוז כל זמן הקריאה והברכה הקשה הב"ח (או"ח סוסי קל"ט) תימה דילמא אינו מניחו ע"ג קרקע אלא כדי לפתחו ולראות בו וכן כדי לגוללו לאחר הקריאה אבל בשעת הקריאה שמא אי"צ ליטלו בידו וי"ל דה"ק אי איתא דאי"צ ליטול הספר בשעת הקריאה דליכא בהא מצוה א"כ גם כדי לפתחו ולראות בו ולגללו ליכא מצוה ולא ה' לו להניח המצוה שאוחז בידו הלולב לארץ, אלא אחר שאין לולב בידו ה' לו לפתחו ולראות בו ולחזור לגוללו ויקרא העולה בס"ת והלולב בידו אלא בע"כ דמצוה לאחוז בעמודי התורה משעה שפותחו עד שגומר הקריאה וחוזר וגוללו ולפיכך צריך להניחו לארץ דאין סברא לחלק ולומר דלפותחו ולראות בו ולגללו אחר שקרא בו צריך הוא בעצמו לאחוז בעמודי התורה ובשעת קריאה שהוא עיקר המצוה אי"צ לאחוז בהן אלא אדרבה כ"ש הוא דצריך לאחוז בהן בשעת הקריאה וא"כ כיון דצריך להניח הלולב לארץ כדי לפתחו וכו' אלמא דאף בשעת קריאה מצוה לאחוז בעמודי התורה,

[ומה שכתב שיש מצוה לאחוז הלולב ובכלל איזה מצוה נכלל ביאר ברשימת שיעורים (סוכה) מהגר"ב סאלוויטשיק שהוא ממצות "]

ושמחתם לפני ה' אלוהיכם" - ממצות שמחת יו"ט ואינה רק מחומרת ומהנהגת בני ירושלים ולכן שייך לכל אחד ואחד ולכן מביאו הרמב"ם והשו"ע להלכה למעשה],

וכע"ז כתב הט"ז (סק"ט) לדייק עמ"ש המחבר (סעי' יא) דהקורא בתורה צריך לאחוז בשעת ברכה למה כתב בשעת ברכה וצ"ל **דאפילו** בשעת ברכה קאמר וכ"ש בשעת קריאה, וא"ל מנ"ל בשעת הברכה דהא מהג' בסוכה משמע דהי' **קורא** בתורה י"ל דיליף לה מדאיתא לעיל פותח ורואה ומברך ש"מ שצריך לאחזה בידו כשמברך כמ"ש המרדכי דקדוק זה,

הרי דיש בהאחיזה ב' פרטים: א) בשעת הברכה ב) בשעת הקריאה, וכנגדו ב' ראיות א) מגמ' סוכה בשעת הקריאה ב) מגמ' מגילה בשעת הברכה.

אך הפרי מגדים (במשב"ז סק"ט) מחלקו לג' שיטות: א) רק בשעת ברכה ב) רק בשעת הקריאה ג) מהברכה עד סוף הקריאה אחוזו בידו הס"ת, ומצוין לס' ר"ו דצריך ליטול בימינו מה שמברך עליו, וצלה"ב במה תלוי סברת מחלקותם?

ב

ובהקדים:

הרמ"א מביא מהמדרש דסמכו מנהג זה עמ"ש ביהושע "לא ימוש ספר התורה הזה מפידך" מלמד שהי' ס"ת בידו של יהושע שאין לומר הזה אלא למי שתופס החפץ, ואינו מובן מה ההוכחה ממלת " הזה " והרי כמו"כ פעמים מצינו הלשון הזה ובודאי אינו תופסה בידו ולדוגמא (בא יב, ב), "החדש הזה לכם" - ופירש"י **הראהו** לבנה בחודשה וכן (בשלח טו, ב), זה קלי ואנוהו" - ופירש"י בכבודו **נגלה** עליהם והם מראין אותו באצבע, ומה מאוד דבפסוק זה גופא "לא ימוש ספר התורה הזה מפידך" אין כ"כ הכרח ואפי" עפ"י פשוטו של מקרא פירש"י ספר משנה תורה הי' לפניו או כמ"ש המצודת דוד שבא בהמשך למ"ש במקרא שלפניו " רק חזק ואמץ מאוד לשמור לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי " וממשיך " לא ימוש ספר התורה הזה " - היינו אשר צוך משה עבדי, ואפ"י אחר שמפורש במדרש רבה (בר"ר פרשה ו' ט) בשעה שנגלה עליו הקב"ה מצאו יושב ספר משנה תורה בידו א"ל חזק יהושע אמץ יהושע לא ימוש ספר התורה הזה הפירוש **שמצאו** כך שהי' בידו וא"ל כך ולא שצריך להיות כך - אף דרמו בדבר יש.

וראה במקור חיים (סעי' יא) דפלי דהדיק מהפסוק "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד חזק ואמץ" הוא לאפוקי מפלי המג"א דפלי הזה אינו רק דמנחא קמיל או דאיתא קמיל אלא הוא ממ"ש "חזק ואמץ" ופלי מלת חזק הוא לשון אחיזה וכ"פ רש"י על "עודך מחזיק כמו אוחז" בס כמו "החזיקה במבושיו עיי"ש,

ועוד והוא העיקר מה הראי' מזה בכלל שצריך לאחוז הספר התורה בשעת הברכה, ולכאורה לזה התכון הרמ"א בהביאו סמך מפסוק הנ"ל בהמשך לדברי המחבר שצריך לאחוז בשעת ברכה מנ"ל הא - ובפרט דתוכן ענין הציווי "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד" היינו שיקיים לימוד התורה וקיום מצותי' ואין נוגע כ"כ בקשה על הברכה, וכן מה שמביאים (ב"י ועוד) מהירושלמי א"ר יוסי בר בון כד סלקי לדוכנא לברוכי האי מאן דברך נקיט עמודא דתורה בידיל שנא' לקוח את ס"ת הזה, מנ"ל הא?

וכן מה שמביא המג"א (שם סקי"ג) ב' שיטות בהאחיזה גופא דבכונות כתוב שקודם הברכה יאחז בשתי העמודים ובשעת הברכה יסיר ידו השמאלית להגביר הימין, ובכתבים כתוב שבשעת הברכה יאחז בשתי ידיו **ביריעות** התורה ע"י מפה ואחר הברכה יסלק השמאל - יש להבין במה תלוי החילוק?

ג

והנראה לומר דג' שיטות אלו הן ג' אופני לימוד בגדר של הברכה על הקריאה בתורה בצבור, ואף דלרוב טעם הברכה אחר שבירך ברכת התורה לעצמו בבוקר הוא משום כבוד התורה מ"מ תוכן הברכה בבוקר ובצבור אחד הוא ובפרט שהדין (בסי" קל"ט סעי' ט') דאם קראוהו לקרות בתורה קודם שיברך ברכת התורה לעצמו כבר **נפטר מלברך** ברכת אשר בחר בנו,

והנה אדמוה"ז (או"ח סי' מ"ז סעי' א') פסק ברכת התורה צריך לזהר בה מאוד שלא חרבה הארץ אלא מפני שלא ברכו בתורה תחלה לפני שלא היתה חשובה בעיניהם כ"כ לברך עלי.. ולכך יראה כל אדם שתהי' כלי חמדתו של הקב"ה שהי' משתעשע בה בכל יום חשובה בעניו לברך עלי' בשמחה יותר מעל כל הנאות שבעולם שזה מורה שעוסק בה לשמה..

ובלקו"ש ח"ד ע' 148 מדייק כ"ק אדמו"ר דמזה שיש לימוד מיוחד בנוגע לברכת התורה (כ"י שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו), אף שלכאורה נכללת היא בזה שמברכין על כל המצות משמע דברכת התורה זו שונה מברכת המצות - דברכת הצות היא הודאה להקב"ה על אשר מקדש אותנו במצותיו ואילו ברכת התורה היא ברכה על עצם לימוד התורה כדמשמע גם בשינוי הלשון דברה"ת מברכת המצות, ובהע' 6 מחלק, דעל קיום

המצוה היא ברכת אקב"ו על ד"ת ולכן גם באה ראשונה, משא"כ ברכת אשר בחר בנו היא על עצם הלימוד,

וממשיך בהע' 8 לחלק בין ברכה"ת לברכת הנהנין כי לפי הלבוש (סי' מ"ז) הרי"ז ממש ברכת הנהנין והינו שנהנה כפשוטו מזה שיודע ומבין אבל לדעת אדמוה"ז הוא לא גדר הנאה הנאת הבנת הלימוד אלא שמחה מעצם נתינת התורה לישראל וקבלתה.. ולכן מברכין ברה"ת על מקרא אף שאינו מבין עיי"ש,

הרי דסוגי הברכות נחלקים בכללותם לג' חלקים: (1) ברכת המצות (2) ברכת הנהנין (3) ברכת התורה ויש בברכת אשר בחר בנו חלק מכל אחד מהני (1) היא מצוה מתרי"ג מצות התורה ושייך בו הלשון אשר בחר בנו מכל העמים (2) ברכת הנהנין - שנהנה מהשכלת ולימוד התורה (3) ברכת התורה - ברכה על עצם נתינת התורה וקבלתה ויש לומר דהג' שיטות דלעיל כל אחד נותן הדגש בחלק אחד מהשני וכתוצאה מזה בא הנפ"מ מה ומתי לאחוז התורה או העמודים, וכפי שית',

ד

אדמוה"ז בס' ר"ו ס"ח פוסק כל דבר שמברך עליו לאכלו או להריח בו או לעשות בו מצוה צריך לאחוז בימינו כשהוא מברך, וא"כ בין אם נאמר שברה"ת היא בגדר ברכת המצות ובין אם נאמר שהיא בגדר ברכת הנהנין יש לאחוז הספר תורה בשעת הברכה וזהו מדיני הברכה וכמ"ש הלבוש (סי' ר"ו) הובא במשנה ברורה (סקי"ז) טעם האחיזה כדי שיכוין לבו על מה שמברך ואחוז בימינו דוקא משום חשיבות,

רק שבוזה גופא יש לחלק דאם עיקר הנקודה היא על השכלת התורה ולימודה שנהנה בה א"כ עיקר הכונה צריך להיות בעת הקריאה ולכן סב"ל דאחזין בה בשעת הקריאה, אבל אם נימא דמלבד זאת היא ברכה על מצוה כשאר הברכות על כל מצות שבתורה שנתן לנו היכולת על עצם לימוד התורה הוי הברכה והקריאה כעין המשך אחד ולכן יש לאחוז משעת הברכה עד סוף שעת הקריאה, ואולי זה הכוונה מ"ש הברכה בצבור הוא משום כבוד התורה ולא כבוד הצבור שהברכה היא חלק מהקריאה בתורה, אבל יש בזה סברא הג' שהברכה על עצם נתינת התורה וקבלתה ולא על הלימוד וההנאה או כיו"ב (ואולי הוא כעין ברכת שהחיינו כעין ברכת תודה וראה ברה"נ פ"ד ה"ד כל מקום שמברך שהחיינו או הטוב והמטיב על בגדים חדשים מברך מיד בשעת הקנין שאין הברכה אלא על שמחת הלב שהוא שמח בקנייתם וצ"ע) שאין כל כך קשר הדוק בין הברכה והקריאה שלאחרי' ויש מקום לומר שצריך לאחוז רק בשעת הברכה ולא בשעת הקריאה,

עפ"י יזרח אור קצת על שינוי המנהגים אם יאחז בגליוני התורה (ע"י מפה) או בעמודי התורה דתלוי בהנ"ל דאם היא ברכה ומצוה כשאר המצוות די בכך שיאחזו באיזה אופן שהוא אבל אם ההדגשה על קדושת התורה שנתן לנו הקב"ה יש לדייק זאת ע"י האחיזה בהגליונות דוקא,

והן הן החילוקים מהראיות שמביא לדין האחיזה (1) הגמ' במגילה פותח ורואה ומברך הכל מדין הברכה שצריך לראות על מה שמברך (2) לא ימוש ספר התורה הזה מפיק ההדגשה על **נתינת** התורה (3) הגמ' בסוכה ממנהג אנשי ירושלים דהיו מנחין את הלולב על הארץ כדי לקרות בתורה עיקר ההדגשה הכונה בשעת הלימוד ועצ"ע,

לאחר כל זה נשאר לנו דקדוק קל, אף שהלכה מפורשת היא גוף האחיזה ולכן השמיטו כ"ק אדמו"ר מהמנהגים בהיום יום, אבל פרטי האחיזה אם בגוף הגליון או בעמודי התורה לא ציין לזה דבר וטעמא בעי' ?

נוגע בטליתו

בספר מאמרים תש"ח ע' 146 (וכן בהיום יום ד' אלול) ממשיך: פותח הספר תורה **נוגע** בטליתו בתחלת הקריאה ובסופה.

מזה דהשמיט כ"ק אדמו"ר מלשון הגמ' י"ל דחידש לנו דין עיקרי ביסוד הפתיחה בתורה קודם הברכה דהנה הלשון בגמ' מגילה ל"ב ע"א פותח ורואה גולל ומברך אבל הרבי כתב פותח הספר הס"ת **נוגע** בטליתו וכו' אף דבכלל מאתים מנה דכשנוגע בטליתו בודאי רואהו אעפ"כ הול"ל פותח ורואה ונוגע וכו' כלשון הגמ' וי"ל דחילוק גדול יש בין ב' הלשונוות ובפרט אחרי שנברר גודל התוקף שיש בראי זו והוא מהפס"ד בסי' ק"מ סעי' ג' העולה לקרות בתורה והראו לו מקום שצריך לקרות וברך על התורה והתחיל לקרות או לא התחיל והזכירו שפרשה אחרת צריך לקרות וגלל הספר תורה למקום הצריך לקרות בו י"א שאינו צריך לחזור ולברך וי"א **שצריך**,

מקור דין זה מתחיל ממ"ש הב"י (סוסי' ק"מ) מהאבודרהם מעשה שאירע בר"ח טבת שמוצאים שני ספרים וטעה ש"ץ ופתח של חנוכה ובירך הקורא עליו והזכירו הצבור שטעה ובשל ר"ח יש לו לקרות ראשונה והפסיק וגלל ס"ת עד שהגיע לפרשת החדש ויש מאנשי הדור שמוכיחין **שצריך לחזור ולברך שנית** על פרשת ר"ח ומביא ע"ז ב' ראיות:

א) מירושלמי - הדין דנסיב פולגא ומברך עלי' והוא לא אתא לידי צריך לברוכי עלי' זמן תנינות - ר"ל כיון שהפסיק אחר ברכתו שנטלו מן הקרקע חוזר ומברך אע"פ שלא הפסיק אלא בשתיקה - וג"כ בכאן כיון שהפסיק זמן גדול בשתיקה בעת שגלל ס"ת ה"ל הפסקה כגון אם הפסיק בדיבור,

ב) מירושלמי - ר' זירא בעי האי מאן דנסיב תורמסא ונפל מידי מהו לברוכי עלי זמן תנינות - פירוש היו תורמסין לפניו ונטל אחד מהן ונפלה מידו ומבעי ל' אם צריך לברך פעם שני על האחרים ... כיון דלא לכך כיון דעתו מתחלה, והכא נמי כיון דלא נתכון בברכתו על זאת הפרשה צריך לחזור ולברך.

אמנם האבודרהם בעצמו כתב ולפי דעתי טעו כי הטעם הראשון בטל שהרי הירושלמי הוא אינו עיקר דההלכה כרבא מברך ואח"כ בוצע דלא חשבינן שתיקה להפסקה ל"ש מרובה ול"ש מועטת, והטעם השני בטל ג"כ לדעת הראב"ד דפסק לקולא והביא רא' דכל דמנח קמ' חיילא ברכה עלי' הכא נמי הא ספר תורה קמ' ודעת' עלי' לכל הפרשיות הכתובות בו גם אם לא גלל אותה ס"ת עצמו שבירך עלי' תחלה אלא פתח ס"ת אחר יש פנים להיתר כי אחר שהוציאו אותם ב' ס"ת יחד לקרות אותם ב' פרשיות שהם ענין היום י"ל דמנחי' קמ' היו ודעת' עילוי',

והבית יוסף הכריע כהפוסקים שהחמירו לברך שנית כההיא דין דנסיב תירמסא - ולפי דבריהם בההיא עובדא דס"ת צריך לחזור ולברך כמו שהורו אנשי הדור ,

ובשערי אפרים (שער ד' סעי' יז) פסק דבנידון הנ"ל יש דעות שונות והעולם נוהגים שאם הטעות ה' באותו העמוד שיש לו לקרות שהראו לו למעלה ממקום שיש לו לקרות או למטה מזה א"צ לחזור ולברך והקורא מתחיל ממקום הראוי, ואם מה שהראו לו ה' למטה יש לקרות ג"כ איזה פסוקים להלן ממקום שהראו לו , אבל אם הראו לו למעלה אין חוזרים לקרות מה שכבר קראו ... ואם הראו לו בעמוד אחר צריך לחזור ולברך אע"פ שגם אותו העמוד ה' מגולה בשעה שפתח לקרות מ"מ אין דעתו על עמוד אחר כ"א על אותו עמוד שהראו לו ואף שאינו מכוון על מקום הקריאה ממש ,

הנה מבלי לירד לעומקה של הלכה זו יראה דבין השקו"ט של אלו ב' השיטות וכן הפשרה שסדר בעל שערי אפרים לא יעלה ולא יוריד כשינהג כפי המנהג לנגוע בתחלת מקום הקריאה וסופה דבאופן זה דאין שייך לומר שכוונתו על כל הגליון או אפילו יותר לכל מה שה' יכול לראות דלכאורה בזה שנגע במקום מסויים מראה שרוצה לברך על קריאה בפרשה זו דוקא ואיך נגיד ונאמר שכוונתו גם על פרשה אחרת א"כ לפי מנהגינו ברור מדויק הוא על מה מברך ומאיך דזהירות יתירה יש בה דבפשטות על ידי שיגע ולא רק יסתכל באופן שטחי על כל הדף יסיר בדרך ממילא ספקות כאלו שיקרא במקום הראוי דוקא , אמנם עדיין טעמא בעי?

וה' נראה לבאר דמחלוקת הנ"ל תלוי בגדרו של הברכה על התורה וכפי שנתבאר בשיעור ב' דיש לבארו בב' אופנים:

א) שהיא ברכת הנהנין - דמברך על מה שנהנה מהתורה מהשכלתה ומהבנתה - ואף דעל תורה שבכתב מברך אפילו כשאינו מבין מה דאומר ובפרט הקריאה בצבור שנתקן כדי שלא ישוה ג' ימים בלא שמיעות תורה ובזה אי"צ כ"כ ההבנה (והא לך ראייה ממה שאומרים הפסוק " ואני תפלתי לך ה' עת רצון " בשבת במנחה דאמר דוד הן יושבין ומשתכרין על הקרנות ואני בא לביהכניס ומתפלל לפניך - ועזרא תיקן שיהו קורין בשבת במנחה משום יושבי קרנות ויש מפרשים כדי שלא ילכו וישתכרו על הקרנות דאז הוא זמן שכרות - בודאי ובודאי אין אלו בכלל המשכילים כזוהר הרקיע בגדולת התורה) והברכה על קריאה זו אינה אלא מכבוד התורה מ"מ אכתי הנאה קצת יש ובפרט לפי מה שפסק בשער אפרים (שער ג' אות ג') דהקורא יש לו לתת לב להבין הסדר שיקרא עפ"י פירוש רש"י או עכ"פ לפי פשוטי הדברים דעכ"פ קצת ידיעה והבנה צריך שיהא בו, ב) שהיא ברכת המצות על המצוה של לימוד בתורה או על קיום מצות חז"ל של קריאה בתורה,

והחילוק ביניהם: כשמברך על דבר המביא לו הנאה צריך לידע בדיוק על מה הוא מברך והענין הוא ענין פרטי משא"כ אם הברכה הוא על כללות הענין של קיום מצוה הרי כל התורה הוי חלק מהמצוה ואי"צ כ"כ לפרט מקומות מסוימים וכיו"ב ,

ובזה ניתן גם לבאר חילוקי הדעות בסי קל"ה ס"ד דכתב המחבר המנהג הפשוט שאפילו כהן עם הארץ קודם לקרות לפני חכם גדול ישראל והוא שהכהן יודע לקרות שאם אינו יודע לקרות האיך יברך על התורה - וכתב הרמ"א מיהו אם יוכל לקרות עם הש"ץ מלה במלה סגי בכך, - ובמג"א סק"ה - ומהר"ל כ' דנוהגין לקרות אע"פ שאינו יודע לקרות כלל עם הש"ץ שאם הוא בגדר הנאה עכ"פ צריך שיקרא שיהא בו שום הנאה ממשי ממה שקורא אבל אם הוא רק ברכה על מצוה הקריאה או השמיעה א"כ אעפ"י שאינו יודע לקרות מ"מ מקיים המצוה,

אבל מובן דכ"ז דחוק מאוד מכונ"כ טעמים: (א) אין כ"כ הנאה לאדם כשקורא סתם שיתחייב על הנאתו ברכה (ב) מאידך - אפ"ל אם הוי גדר ברכת המצות יש לו בכל מה דאפשר לאחוז או עכ"פ לידע מה ועל מה הוא מקיים המצוה ע"ד שהבאנו לעיל מ"ש אדמוה"ז (סי ר"ו) דגם בברכת המצות צריך לאחוז הדבר מצוה ביד ימינו בשעת הברכה.

ולכן נראה לומר באופן אחר קצת, ובהקדים:

הט"ז ביו"ד ס' רע"ט סק"ב בהדין - דקראו בס"ת בצבור ונמצא טעות שמוצאין ס"ת אחרת... וגומר קריאתו בס"ת הכשר ומברך לאחריו ואינו מברך לפני כי ברכה שבירך לפני בספר תורה הפסול וכן קריאה שקראו בו עלתה להם בדיעבד - יסד לנו יסוד חזק מתי חל חיוב לברך פעם שני ומתי לא, דכשיש שני מצות לפניו תחלה ובהתחלה יודע שצריך לעשות שתי מצות ואין לאחת שייכות פטור בחברתה דוגמא לדבר באין שם בביהכ"ס לוי שהכהן קורא גם במקום לוי וחוזר ומברך אע"פ שבשעת הברכה שבירך תחלה ה' יודע שיקרא פעם שנית במקום לוי אפ"ה כיון שזו מצוה אחרת לא יוכל לפטור אותה תחלה בברכה אחת וממילא אין זה דומה לאמת המים אע"ג דהתם ג"כ ידע מתחלה שיבואו מים אחרים מכל מקום לא חשיב לשתות דוקא אע"ג דהתם ג"כ ידע מתחלה שיבואו מים אחרים מכל מקום לא חשיב לשתות דוקא ב' פעמים או יותר ואינו דומה ג"כ לשוחט (דמברך על מה שיביאו לו לשחוט) דהתם אין לו הסדר תחלה לשחוט עוד אחרים ע"כ יוכל לכלל את הכל בברכה אחת וכמו באכילה שא"צ לברך על כל כזית בפ"ע מפני שהרשות בידו לאכול מה שירצה וכל מה שעלה בדעתו לאכול פוטר בברכה אחת... ואחר שמוכח כאן אין כאן שום קושיא בנמצא פסול בס"ת שיצטרך לברך שנית דכאן אין שני חיובים אלא שהשני באה אחר שנפסלה הראשונה ובה אמרינן דבשעת הברכה נתכוין אם תהי' זו ס"ת פסולה תהי' הברכה נמשכת על השני משא"כ בתורמוס שנפל מידו בשוגג שלא חשב על זה תחלה שיאכל אחרת מן הנשאר ע"כ ודאי אי"צ לברך שנית על ס"ת שיוציאו שנית כל שלא קרא ג' פסוקים.

וראה בפתחי תשובה (שם סק"ו) דמביא מתשובת חוט השני (ס' ס"ב) דחולק על הט"ז וסב"ל דהדין אי"צ לחזור ולברך ברכה ראשונה על הס"ת השני זה דוקא אם כבר התחיל לקרות בזו אפילו לא קרא אלא פסוק א' אבל אם מיד אמר הברכה קודם שקרא פסוק א' מצא הטעות חוזר ומברך שנית על ס"ת אחרת,

ולכאורה נראה דהמחבר סותר את עצמו ממה שפסק בהדין דהראו לו מקום אחר שצריך לחזור ולברך וכאן בנמצא טעות בס"ת פסק שאין צריך לחזור ולברך, וטעמא בעי במה יש לחלק?

והנה בירושלמי (פ"ה דברכות) איתא היה קורא בתורה ונשתתק זה שהוא עומד תחתיו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון אם אמר את ממקום

שפסק הראשונים נתברכו ולא נתברכו לאחריהן והאחרונים נתברכו
לאחריהן ולא נתברכו לפניהן וכתוב "תורת ה' תמימה משיבת נפש"
שתהא כולה תמימה,

וראה ערוך השולחן (ס' ק"מ סעי' ט') דתמה לפי"ז על עיקר הדין
שהסכימו כל הגדולים דכשהראו לו קצת למטה ממקום זה דא"צ לברך
והא הירושלמי מקפיד שצריך דווקא שכל הפסוקים יתברכו וא"כ ה"נ נהי
נמי דכוונתו היתה על מקום זה גם כן מכל מקום הא על כל פנים דעל אלו
הפסוקים שעד מקום זה לא היתה כוונתו כלל בברכתו ואם כן לא נתברכו
אלו הפסוקים, ונשאר בצ"ע,

היוצא מזה ב' נקודות בהברכה: (א) על הגברא - שאין לאדם לקרות או
ללמוד בתורה לפני שיברך תחלה שיהי' חשובה בעיניהם (כלשון אדמוה"ז
ס"י מ"ז ס"א) ואפ"ל בקריאה בצבור שהברכה מטעם כבוד התורה היינו
שבוה **האדם** מכבד התורה (ב) על החפצא - "תורת ה' תמימה" שעל כל
פסוק מהתורה צריך שיחול עליו שם ברכה ז"א מקדושת **התורה** שיברך
עליו תחלה ע"ד שיתבאר לקמן דגם כללות טעם הברכה כשקורא בצבור
היא משום כבוד **התורה** וכן טעם הברכה לפני ולאחרי' משום הנכנסין
והיוצאין גם מכבוד התורה,

ובזה יתישב הכל, שהטעם שאפשר לפסוק בנמצא טעות בס"ת שאי"צ
לחזור ולברך וכשהראו לו מקום אחר שצריך לחזור ולברך דסב"ל להב"י
דתוכן ענין הברכה הוא על התורה (-החפצא) ולכן כיון שברך מתחלת
העלי אף שהצריכו להוציא ספר תורה אחרת מטעם כשרות הס"ת מ"מ
הברכה חל על כל הפסוק ופסוק בהמשך אחד אבל כשברך על פסוק
שאינו ראוי אז לא חל הברכה על פסוקי הקריאה ולכן צריך לחזור ולברך
- וכל אלו החולקים בהנ"ל סב"ל דכוונת הברכה הוא על הגברא וא"כ כל
מקום שהוא לא עשה פעולתו כדהע"ל צריך לחזור ולברך,

ובזה הוא הדיוק בנגיעה בפסוקי התורה קודם הקריאה לא רק לידיע
מקודם על מה הוא מברך אלא יותר מזה שיהא אלו הפסוקים יתברכו
בברכתו קודם הקריאה (וראה בס' מקראי קודש להרה"ג ר' זלמן דרוק
ס"י כא, כד, מ"ש בזה),

וזהו הדיוק לנגוע בתחלת הקריאה **ובסופה** ודלא כלשון השו"ע (סי'
קל"ט ס"ד) ורואה הפסוק שצריך להתחיל כי הענין בזה הוא כנ"ל על כל
הפסוקים שבקריאה זו וראה רמב"ם פי"ב מהל' תפלה ה"ה כל אחד ואחד
מן הקרוין פותח ספר תורה ומביט **למקום שהוא קורא בו**,

בטליתו

צע"ק ממה שדייק כ"ק אדמו"ר "בטליתו" דהרי אין מנהגנו להתעטף בטלית כל פעם שעולים לתורה וכן בחורים או העולה לתורה בשבת במנחה או בתענית ציבור וכיו"ב ,

וראה שו"ע אדמוה"ז סי' י"ד סעי' ח' השואל טלית מצוציית מחבירו כדי לעלות לדוכן או לעלות לקרות בספר תורה או לירד לפני התיבה ,,,, , וכאן הוא מפרט יותר ממ"ש בס' י"ח סעי' ד' כל העובר לפני התיבה אפ"ל לומר סליחות ותחנונים צריך להתעטף בטלית גדול מפני כבוד הצבור ,

וראה אג"ק (חי"א ע' ק"י) בשאלתו, שמנהג ביהכנ"ס בו הוא בעל קורא שמתעטף הבעל קורא בטלית בעת הקריאה (ודלא כמנהגינו) ותובעים שגם הוא יתעטף כנ"ל - ימלא - דרישתם כי א) בכגון דא על היחיד לנהוג כרבים ב) בעטיפת טלית יש גם ענין של כבוד הצבור (מג"א סי"ח סק"ב) וכיון שהציבור או רובו מקפיד ע"ז אין לזלזל בכבודם (ע"י אי עטיפה) , (וצ"ע להבין מהו ה"ב טעמים והחילוק ביניהם, ומה עוד שהרבי כותב דבהעטיפת הטלית יש גם ענין של כבוד הצבור מהו הגם שהרי לכאורה זהו כל ענין עטיפת הטלית - אם לא שנאמר דבטעם הא' הרבי מרמו להאיסור ד"לא תתגודדו" לא תעשו אגודות אגודות המבואר בש"ע אדמוה"ז סי' תצ"ג ס"ז),

ואף דבדאי יש לחלק בין הקורא לצאת ידי חובת רבים דבזה בודאי יש משום כבוד הצבור ובין העולה לתורה ואחר קורא שאין הוא היוצא אחרים רק בברכתו מ"מ אין שיעור לדבר ואפ"ל רק באמירת ברכו יש בו משום גדר ש"ץ ושייך בו עטיפת הטלית משום כבוד הצבור ע"ד הני דסב"ל דאפ"ל לומר קדיש יתום יש להתעטף ויש המתעטפים בכל פעם שדורשין ברבים או כיו"ב ואפ"ל אינו פסוקי תפלה ,

ובפרט לפי מ"ש בשיעור א' לפרש מאמר הגמ' האוחז ס"ת ערום היינו בלי עיטוף הטלית ולפ"ז דייק בשערי רחמים (שער ג' אות כב) שהי' מהראוי שאף מי שנתכבד להוצאת הס"ת יתעטף ג"כ בטלית ומכ"ש שאין להקל בעידן קריאת התורה וא"כ צריכים לחפש טעם וסעד לסמוך על מנהגינו שלא להתעטף ?

ואולי אפשר לומר שטעם מנהגנו הוא מפני דהענין של עטיפת בטלית כל פעם שעולה לתורה או לש"ץ לתפלה עלול להביא לכמה ספקות בדינים: (א) להשתמש בטלית שלו או בשל אחרים או בשל קהל ברשות או שלא ברשות ומהו כונתם בהזכיה לו אם לקיים מצווה או לכבוד הצבור - וכתוצאה מזה (ב) ספק בברכה אם יברך או לא - ראה השקו"ט בשו"ע אדמוה"ז סי' י"ד ס"ח ובקונטרס אחרון - ובביאור הלכה סי' י"ד

סוסעלי ג', ספר ציצית הלכה פסוקה להרה"ג צבי כהן ע' רסח הע' 68 ועוד - אבל לפי"ז חזרא קושיא לדוכתא למה דייק הרבי נוגע בטליתו אף שאין נוהגין כן. ואולי אפשר לומר דכיון דלפעמים יש ברירה במה להשתמש לנגוע בתורה אי בטלית אי בחגורה אי בדבר אחר יש ענין אם לובש טלית לנגוע בטלית יותר מפני שקדושתו יותר ונחשב לחשיבות יתירה,

בתחלת הקריאה ובסופה

בהערה 4 הרבי מדייק במפורש ודלא כיש נוהרים לנגוע רק בגליון היריעה,

ואפרט שיטתם: בשערי אפרים (שער ד' ס"ג) מנהג ותיקין שהעולה לוקח הטלית או המעיל של הס"ת ומעבירו על מקצת העמוד שיש לו לקרות ונושק הטלית או המעיל,

ובשערי רחמים (שם אות ד') הרבה לערער על מנהג מכמה בנ"א וז"ל עיין בס' תפארת בנין להגה"ק בעל דר"ת זצ"ל בליקוטי אמרים סי' ה' שחולק על זה וכו' ששמע בשם הגה"ק רב שר שלום מבעלו ז"ע שאמר שאלו הנושקים ע"י הטלית באים לג' דברים (1) איסור מחיקת השם במקומות רבים כשנוגעים בהשם, (2) איסור גרם פסול לס"ת, (3) איסור גרם חילול ש"ק וכו', וכ' שם שראה נקיי הדעת חכמי לב וחסידי שנוהרים שאינם נוגעים בהטלית רק במקום הגיליון ולא במקום הכתב כלל ונראה שלזה כיון ג"כ הגאון בשערי אפרים במ"ש ומעבירו על מקצת העמוד היינו שלא במקום הכתב רק על העמוד הזה בגיליון ע"כ העיקר הוא כמו שנהג אביו הגה"ק ז"ל וכמ"ש בשם האר"י ז"ל פותח ורואה וחוזר וסותם ומברך ולא בנשיקה כלל גם ע"י טלית וד"א כי אין לה מקור מדינא ולא בנסתרות וראוי להזהיר לבטל הנשיקות הנעדרות האלו ע"ש, וכעת מצאתי בשו"ת מור ואהלות בחלק אהל בית הרואה סי' י"א בד"ה והנה שכ' ג"כ כעין זה וז"ל וקצת יש להיזהר במנהג שקודם הקריאה התורה נוגעים במפה ונושקים שלא יגע ביד חזקה כי ברבות הפעמים כשיכהה הוא כאינו מחמת יושן ופסול ולנגוע כך במקום שם הקדוש יש עוד חשש מחיקת השם ברבות פעמים ובפעם א' הוא כחצי שיעור ואסור מן התורה,

ובשערי חיים (שער ד' אות כ') כתב ג"כ כי אולי לאשר ה' בזמנם אכשיר דרא ואולי ה' נוהרים ביותר ביראת כבוד ס"ת אמנם עינינו רואות בימינו שעושין הנגיעה בחוזק בטליתן כ"כ עד שכמעט הוא כעין פסיק רישא מבלי למחוק קצת האותיות ולפעמים גורם ח"ו מחיקת השם... ע"כ יש ליהזר מאוד בזה ... והחיוב מוטל על הגבאים העומדים על הבימה בשעת הקריאה ועל הקורא בתורה להזהיר לכל או"א ע"ז וכל הנוהר בזה הוא ממזכי הרבים, למרות הנ"ל מנהגנו לנגוע בתחלת הקריאה ובסופה אף

שיכולים לדחוק להיזהר שלא יבוא לידי איסור ח"ו - והאיסורים גופא אינם אלא חשש או גרם מ"מ צע"ק למה אין נזהרים בזה כהנ"ל, -וראה חקרי מנהגים ע' עב ,

נושק

המקור לענין נישוק הספר תורה הוא מספר חסידים (ס' רנ"ה) וז"ל לאחר שקרא בתורה מנשק הספר תורה ע"ש " ישקני מנשיקות פיהו "

ובשערי חיים (שם) הוסיף דהסברא ג"כ למה יגרע ממ"ש הרמ"א ס' כ"ד לנשק הציצית משום כבוד וחביבות וכן נוהגין בתפילין ושאר חפצי מצוה ,

במקום שנגע בס"ת

אוא"ל דהדיוק בזה דדבר שבקדושה יש ענין לנשק ולדוגמא הציצית בשעה שמסתכל בהן מפני חיבוב מצוה כנ"ל, אבל מאידך אפ"ל הציצית אין בעצמן שום קדושה רק שמשתמשין בהן לשם מצוה (שר"ע ס' כ"א) והטליתות של מצוה שבלו **זורקן והן כלין מאליהן** - א"כ ה' מקום לסברא שאין לנשק הטלית ע"ד שמביאים בשם הארז"ל דמה שנוהגין ליגע ביד בס"ת ולנשק היד זה מנהג בורות מ"מ כיון שניכר שעושה זה שמנשק במקום שנגע בס"ת שפיר דמי לעשות כן כיון שמראה כאילו ע"י הנגיעה בס"ת נדבק בו רושם קדושה יתירה מה שלא ה' נראה אם היו נושקים את הציצית.

פותרת הספר התורה גולל הס"ת. פותרת הס"ת. גולל.

ולהעיר ממה שדייק הגרי"ב סאלוויטשיק מה שלא נזהרין רבים לפתוח הס"ת בעצמם וכפי ששמעו מלשון הרמב"ם כל אחד ואחד פותרת הס"ת... ואולי גם לזה כוון כ"ק אדמו"ר בפותרת... וגולל... פותרת...

גולל הס"ת מפנה פניו קצת לימין ומברך

המקור לדין זה הוא מגמ' מגילה (ל"ב ע"א) ת"ר פותרת ורואה גולל ומברך וחוזר ופותרת וקורא דברי רבי מאיר , ר' יהודה אומר פותרת ורואה ומברך וקורא מאי טעמא דר"מ כדעולא דאמר עולא מפני מה אמרו הקורא בתורה לא יסייע למתורגמן כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה הכא נמי כדי שלא יאמרו ברכות כתובין בתורה, אמר רב מתנה הלכה פותרת ורואה ומברך וקורא ,

במס' סופרים פ"ג ה"ח מי שהוא אוחז ס"ת נחלקו בדבר שני תנאין חדא אמר פותרת ורואה וגולל ומברך, וחדא אמר פותרת ורואה ומברך ומה טעם דכתיב (נחמ' ח) "**ובפתחו** עמדו כל העם " ומה כתוב בתנ"י " ויברך עזרא

את ה' האלקים הגדול - ופלי בנחלת יעקב דדייק מדכתיב בסיפא ויברך משמע שברך בשעה שהי' הס"ת פתוחה וכן הוא בירושלמי פרק בני העיר - ומביאו הרא"ש ג"כ,

ובתוס' (לפי גירסת הב"ח) כתב אע"ג דהלכה כר' יהודה שאינו מחייבו לגוללו (קודם הברכה היינו) **דלא עביד איסור** להניח (את הספר) פתוח ולברך אבל אם סותמו ומברך עדיף טפי הלכך לכתחלה הוא גוללו וסותמו קודם שיברך כדי שלא יאמרו ההמון שהברכות כתובות בו אבל בדיעבד אין לחוש שהרי לא שכחי עמי הארץ כל כך עתה ,

בט"ז (או"ח סי' קל"ט סק"ד) הקשה ואיכא למידק מ"ט חשו התוס' לדברי ר"מ כיון דלית הלכתא כוותי', ונ"ל דהתוס' סוברים כיון שהטעם לר"י דברכות ליכא למיטעי היינו **בזמנם** שהי' הדור בעלי תורה אבל אח"כ שנתקלקלו הדורות ויש ע"ה דלא ידעו כלום ושייך חיישינן לזה כמו שחששו ר"מ וע"כ יש לחוש לכתחלה , אבל הפוסקים לא חשו **לזה אפ"י לכתחלה כשהי' פתוחה** ,

סברא זו הפוכה היא ממ"ש המהרש"א (מגילה שם) על פל' התוס' אין דבריהם מובנים דמשמע **עתה דלא שכחי** ע"ה אין לחוש בדיעבד אבל בימי חכמי התלמוד יש לחוש אפילו בדיעבד ואמאי הא אמר רב מתנה הלכה פותח ורואה ומברך ואף לכתחלה שרי לעשות כן ... ואולי מ"ש התוס' כר"י דמשמע דלא כר"מ היינו למאי דאפכי לי ור"י **את לי דגולל קודם שקרא ולאחר שקרא והלכה כר"י לגבי ר"מ** אלא דהשתא אין לחוש **בדיעבד דלא שכחי** ע"ה ,

ודברי מהרש"א תמוהים איך יכול התוס' לפסוק כר"י אפ"י אחר דאפכי להו וסב"ל דפותח ורואה **וגולל** ומברך כשהגמ' במפורש פוסק בשם רב מתנה הלכה פותח ורואה ומברך ,

הרמ"א (שם -וכן הב"י) מביא מהכלבו עוד דבשעה שמברך ברכה ראשונה יהפוך פניו אל הצד שלא יהא נראה כמברך מן התורה , וגם ע"ז ערער הט"ז (שם) ולא מסתבר כלל דבר זה דא"כ קשה אמאי בעי ר"מ שיגלול קודם הברכה שיהא **טרחא** והי' לו להניחה פתוחה רק יהפוך פניו אלא דהפיכת פנים כאן **אינו נכון** דמראה עצמו כאלו מסלק פניו ממנה ,

(וראה ע"ד הרמז בפרמ"ג (משבצ"ז שם סק"ד) לפרש מאמר הגמ' ולימא הלכה כר"י משום דאפכי להו ורש"י דר"מ לדר"י דאל תטעה **דיש שהופכין פניהם** ומש"ה ציין ברישא להא ואח"כ ליכא למיטעי) ,

טענה זו של הט"ז לכאורה יעלה יפה גם על הנהגת החכמת אדם (הביאו

המשנה ברורה שם סק"ט) דיותר טוב להעצים עיניו שלא להסתכל בס"ת בשעת ברכה- ואפשר אפ"י עמ"ש השכנה"ג בהגב"י (אות י') שהוא נוהג שלא להסתכל בכתב אלא להסתכל בחוץ, דגם בב' הנהגות אלו מראה כאלו אינו מברך על מה שיקרא דלכן אינו מסתכל בפנים הכתב (אבל ראה בפרמ"ג סי' קל"ט סק"ח).

סיכום : (א) להב"ח והט"ז יותר טוב שיהא הספר פתוח לגמרי בשעת הברכה לא יגללנו ולא יהפוך פניו דאין מקום לחשש ויש מקום לטירחא דציבורא וכן משמע מלשון פס"ד המחבר (ב) להלבוש ולדעה בהכלבו (ועוד) לכתחלה יש לחוש שלא יאמרו ברכות כתובות בתורה ובזה גופא כמה אופנים : (1) לגלול הס"ת (2) להפוך הפנים לצד (3) לעצום עיניו (4) להסתכל בחוץ,

ב

ולהבין כ"ז במה תלוי מחלוקתם וטעם למה מנהגנו לגלול ולהפוך פנים יש להקדים תחלה מ"ש הכלבו הובא במשצ"ז (שם) דיש ג' דעות - דיעה א' - לר' יהודה גופא לכתחלה מודה לר"מ ופליג רק דיעבד היינו שאין לגעור בו וליכא איסורא אם מברך בעודו פתוח - דיעה ב' - סברי לר"י דזקא פתוח דעלי מברך (או אפשר כבסי' ר"ו ס"ג בין ברכה לעשיל לא יהא הפסק יותר מכ"ד אפילו בשתיקה) - דיעה ג' - מסופק אי כדעה א' או כשני' ואיך יעשה לכן פותח והופך פניו ,

וראיתי בס' נפש הרב (ליקוטי הנהגות מהרה"ג רי"ד סולבוצייק) דיש ג' קצת קפידא בדוקא שלא לגלול הספר שלא תהי' הברכה עובר דעובר דנראה לומר שפתיחת הספר היא המחייב לקריאת התורה וגלילתו של הספר מסלקת את החיוב ולפיכך סב"ל לר' יהודה שאם יגללו את הספר קודם הקריאה הרי ליכא תו מחייב של קריאה ונמצא שהעולה מברך בשעה שאין עליו אפילו חובת קריאה וזה ממש עובר דעובר . ולא רק דהוי עובר דעובר מפני שיצטרך להפסיק קצת בפתיחת הספר בין ברכתו לבין קריאתו אלא שהחסרון הוא הרבה יותר גדול מזה ,

הרי דיש לנו עוד ב' טעמים לברך כשהס"ת פתוחה דוקא (1) מהרפמ"ג - שלא יהא הפסק יותר מכ"ד אפילו בשתיקה (2) הרי"ד סולבויציק - שלא תהיה הברכה עובר דעובר - ולמרות זאת סב"ל להתוס' דסב"ל לר"י דלא עביד איסור להניח הספר פתוח ולברך אבל אם סותמו ומברך עדיף טפי , ולכאורה לפי הנ"ל לא רק שלא עבר איסור אלא אדרבה בזה עדיף טפי כל ספקות בדין הברכה על התורה וכו' וגם על איזה איסור כוון התוס'?

והנראה לומר דבאמת חששו של ר"מ בגמ' שלא יאמרו ברכות כתובין בתורה צריך עיון ומה בכך ? ויש לפרשו בב' אופנים: א) זה גדר של חשד

ומראית העין (וראה אינצקפדי תלמודית ערך חשד) שיאמרו **שקרא** מס"ת שהברכות כתובות בו ב) דיש בזה עוד שיכול לבוא לידי מעשה אינה נכונה לפי מ"ש רש"י (שם) דבתרגום איכא למיטעי ולומר שתרגום כתוב בתורה **ואתו למיכתב** תרגום בתורה, וכן במרדכי (סוף אות תתלא) דמדברי שניהם (ר"מ ור"י) **נלמוד דאין לכתוב** ברכות בתורה, (באותיות אחרות -א) שהוא על **הגברא** שהוא לא קרא מספר כשר הנכתב כדבעי (ב) או החשש הוא על **החפצא** שיבוא לכתוב ולהוסיף בספר מה שאין ליכתב),

ולכן אם נאמר שהחשש הוא רק ענין של חשד א"כ אם נוכל לברר ולומר שתרגום איכא למיטעי ברכות ליכא למיטעי דידועין שאין ברכות כתובין בתורה ואין הוא מברך מתוך הכתב א"כ אין מקום לחשד ובסברא זו יש לחלק בין הדורות שיש הרבה עמי ארצות או פחות יותר כמ"ש התוס' הט"ז לעיל אבל אם נאמר שהחשש דשמא אתי למיכתב ברכות **בתורה** (או **שהתורה** שקרא בו ה' כתוב ברכות) אזי במה ישתנה הענין אם רוב השומעים יודעים שהברכות אין כתובות בו והלא מחשש הכתיבה שיבוא אח"ז די אפ"ל בחד ולכן דייק רש"י לשיטת ר"י **שהכל** יודעין שאין ברכות כתובין בתורה, ולומר בודאות **שהכל** יודעין אם נשאר הס"ת פתוחה שאינם כתובות בתורה דבר תימה היא ובפרט בזמנינו,

(ולולי דמוסתפינא הייתי אומר דב' סברות אלו הן הן הב' דינים בתורה דחידש הרגזובי (בספרו ה' תפלה פי"ב ה"י) דבס"ת יש שני מצות (א) מצות הכתיבה בעצמה (ב) ואחד מצות הלימוד מן הכתוב וזה ר"ל במנחות (דף ל') הקב"ה אומר ומשה כותב ואומר ר"ל הקב"ה דקודם אמירה ה' משה כותב מה שאומר לו הקב"ה ואח"כ מלמדם לישראל וראה שם דמבאר עפי"ז כמה חילוקי דינים בכתיבת התורה,

ואף דמובן ופשוט שהכוונה להתורה שכתב משה איך שכתבו אחרי ששמע מהקב"ה ואיך שכתבו קודם שלמדו לבני ישראל מ"מ **אולי** אפשר לומר כע"ז בכל כתיבת תורה דיש כתיבה לשם מצות " ועתה **כתבו** לכם את השירה הזאת " ויש מצוה של לימוד מתוך הכתוב ז.א. דיש דינים הנוגעים לזה הרוצה לקיים מצות **הכתיבה** איך שיהי הכתיבה מהודרת ובכל פרטי ויש דינים הנוגעים להלכות **קריאת** התורה מאיזה סוג ספר וקריאה יקיים מצוה זו ובפרט הקריאה למען הלימוד - וראה מ"ש הט"ז ביו"ד סי' ע"ר סק"ד אם יש חילוף במצות כתיבת חומשי תורה ומשנה וגמרא למצות כתיבת ספר תורה והשיטות בזה - וראי' לדבר מדברי הט"ז יו"ד סי' רע"ד סק"ז - ספר תורה שאין לה נקודות הראויות להיות על איזה מקומות כגון על " איה שרה " או בשאר מקומות שאין **לפסול** **מלקרות** **בהיא** **ס"ת** **אע"פ** **שעדיין** **לא** **נתקנה** - ובאו"ח סי' קמ"ג ס"ד ברמ"א - בשעת הדחק שאין לצבור רק ס"ת **פסול** ואין שם מי שיוכל לתקנו י"א דיש לקרות בו בצבור **ולברך עליו**, הרי דיש נידון שהספר יהא נקרא ספר

תורה פסול ואעפ"כ יוצא בו (עכ"פ בדיעבד) מצות הקריאה,

וזהו ההוספה ברש"י דאתי למיכתב ברכות בתורה לא רק חסרון במצות הקריאה בתורה דקיל טפי אלא גם חסרון במצות הכתיבה בתורה דחמיר טפי ואצ"ע),

נחזור לראש ונשובה, סוף דבר לעולם החשש במקומה עומדת אף שנפסק הלכה פותח ורואה ומברך (וראה לעיל פ"ה המהרש"א המופלאים) עדיין יש מקום להחמיר ולגלול הס"ת קודם הברכה רק שבאם ישאר הס"ת פתוח לא יעבור איסור שהרואה יכתוב בספרו עם הברכות שהכל יודעין שאין ברכות כתובות בתורה אלא דהכלבו מספקא לי אם התוס' סב"ל להנ"ל בודאי או מטעם ספק ולכן הציע שיהפוך פניו על הצד (ולכא' כ"ה שיטת הרמ"א) אבל כל ענין ספק בהנ"ל קשה דממה נפשך יש איסור או אין איסור ומה ענין של פשרה ובאמת נוציא עצמינו מכל ספק אם יגלול הס"ת קודם הברכה רק מכיון דיצא מכתב הרמ"א להפוך הפנים ונת' לעיל דגוף ענין ההפיכה תלוי בערעורים לכן עושים שניהם,

ולהעיר מ"ש בשערי אפרים (שער ד' סעי' ב') דטוב שהש"ץ יפסיק קצת בין אמירת אמן על הברכה להתחלת הקריאה שלא יהא נראה מחמת נגינת האמן שהוא דבוק אל מה שקורא וכן לא יסתכל בתורה בשעת אמירת אמן וכ"ז מטעם הנ"ל,

קצת

הטעם שהופך פניו רק קצת לחשוש ממה שטוען הט"ז שלא יהא נראה כאלו אינו מברך על מה שיקרא ומאידיך די הפיכה קצת להוציא מדעת הטועים שהברכות כתובות בתורה וכ"ה במקור חיים דלא ר"ל הפיכה ממש רק נטי' קצת שיהי' פניו נגד עמוד הס"ת לא נגד הכתב לפנים אבל לא ר"ל לצד דרום,

לימין

הרמ"א (סעי' ד') כתב ונראה לי שיהפוך פניו לצד שמאלו וכתב המג"א (סק"ח) דהוא ימין הקב"ה, והקשה בערוך השלחן (שם סעי' יג') ואיני יודע איזה דמיון לשם דשם הוא בתפלה והוי כעומד לפני המלך אבל בכל מקום ימין חשוב יותר,

ויש להביא סמוכין לשאלה זו שהרי אנו רואים דלא בכל פעם שהופכין פנים מהפכין לשמאל ולדוגמא בקדיש מנהגנו מפורש (ס' מנהגים ע' 6) שמתחילין ומהפכין פנים לימין המתפלל כשאומר עושה שלום במרומי והטעם לחלק צ"ל כהנ"ל דרק בשמו"ע בתפלה הוי כעומד לפני המלך

וצריך להפוך בימין (וק"ק ממ"ש במחיצת השקל מהפסוק " שויתי ה' לנגדי תמיד " וכן מ"ש אדמוה"ז בס"ל נ"ו סעי' ה' דבסוף הקדיש נוהגין לפסוע ג' פסיעות ואח"כ אומר עושה שלום במרומיו כמו בסיום ש"ע והלא לפי הנ"ל אין דמיון כ"כ ,

ולכן מסיק בערוך השלחן דהטעם מפני שהקורא עומד בשמאלו כידוע ולכן פונה אליו וראיתי נוהגים שבברכה אחרונה מהפך פניו לצד ימינו ונכון הוא , ודבריו צריכים ביאור (א) שמתחיל שהטעם שפונה לשמאל מפני שהקורא עומד בשמאלו - ומה בכך ? (ב) ואח"כ מסיים דנכון להפוך לימין ובפשטות מטעם דכ"מ ימין חשוב יותר ,

[מ"ש שהקורא עומד לשמאל יש להעיר דכן הוא מנהג חב"ד ועוד מעדות החסידים ורוב העולם אולם יש מעדות החסידים הנוהגים שהקורא עומד מימין והעולה משמאל וכן הנהיג אדמוה"ז בעצמו (ראה ס' התולדות אדמה"ז ח"ב ע' 394)] ,

ההסבר שמהפך פניו להקורא כשמברך אוא"פל שהוא ע"ד מ"ש שצריך לומר ברכו והברכות בקול רם כדי שישמעו העם ויענו ברוך ה' המבורך ,

וראה בס' ברוך שאמר (בעל התורה תמימה בנו של הערוך השולחן) דמה שנוהגים לאמר הפסוק "גדלו לה' אתי והש"ץ מחזיר פניו מאחרי הצבור נ"ל למנהג טעות כי אדרבה בעת שמזמינים איש לדבר אתו מדברים אליו פנים בפנים וכאן הש"ץ מזמין את הצבור להגדיל אתו שם ה' והי' דרוש לעמוד כנגדם פנים בפנים - עד"ז בנד"ד באמירת ברכו אף דבפועל לא מצונו כע"ז בעת אמירת ברכו בתפלה ומה גם דגם בפסוק גדלו לה' אתי לא נהגו כהנ"ל ,

וראה מ"ש במקור חיים דלפי מה שנהגינן שהעולה עומד לימין הש"ץ טפי ניחא שיהפוך לימין דאם מהפך פניו לשמאלו והוא אל הס"ת א"א להפוך פנים אא"כ הפיכה ממש עורף ולא פנים וזה גנאי משא"כ אם הופך לצד ימינו אין צריך רק צידוד מעט ,

ומברך

בבירור השיטות בזה ראה אניצלקפדי תלמודית בערכו ,

אואפ"ל דקצת חידוש בזה (דאל"כ לא היל' כותבו שהרי מילתא דפשיטא דמברך על התורה) דהדיוק שאפ"ל קודם אמירת ברכו שאינה אלא הוספה על הברכה בתורה יש לו לדעת כבר מקודם מקום הקריאה על מה הוא מברך ,

ועוד י"ל דהחידוש הוא בזה שכל אחד מברך ולא רק הפותח והחותם אף דדבר זה כבר נתקן בזמן הגמ' , וראה בר"ן דהא דמהדר ותני הפותח והחותם בתורה מברך לפני ולאחר' במתני' ר"ח ומועד והדר תני גבי ר"ח ומועד תני גבי שבת ויו"ט ויהכ"פ היינו משום דס"ד אמינא דכי סגי בברכת פותח וחותם הנ"מ היכי דלא הוי אלא שלשה קורים אבל היכא דנפשי בעינן שיהיו כולן מברכין לפני ולאחר' קא משמע לן דלא ,

דהנה מגילה דף כ"א ע"ב תנא הפותח מברך לפני והחותם מברך לאחר' והאינדא דכולהו מברכי לפני ולאחר' היינו טעמא דתקינן רבנן גזירה משום הנכנסין ומשום היוצאין - ופרש"י - שאם יכנס אדם לבית הכנסת אחר שבידך ראשון ואם לא ישמע את האחרים מברכין יאמר אין ברכה בתורה לפני - ומשום היוצאין - ולא שמעו את החותם מברך לאחר' והראשונים לא ברכו יאמרו היוצאים אין ברכה בתורה לאחר' ,

והקשה בהגהת פורת יוסף (שם) וז"ל וקשה דמהיכי תיתי יטעו והלא הוא דבר המצוי מאוד וי"ל דכוונת הגמ' משום דכל אחד חייב בקריאת התורה וממילא חייב לברך לפני ולאחר' אלא שהקורא והמברך מוציאים את הקהל וא"כ היוצאים לא שמעו הברכה שלאחר' ועיין או"ח סי' תרפ"ה בט"ז שכתב דבלא ברכה אינו יוצא כלל בהקריאה ,

אשר נראה לפי"ז דהפירוש הוא לא רק שיטעו אחרים שאין ברכה בתורה לפני או לאחר' שהרי (א) למה יטעו כך (ב) ומה בכך שיטעו בזה לאיזה מכשול יכול להביא אלא דעצם בואו מאוחר או יציאה מקודם שמיעת כל הקריאה עם הברכה של הפותח והברכה של החותם לא יצא ידי חובת קריאה ולזה תקנו חז"ל ברכה לכל עלי שיהא אפשר שיצא ידי חובת קריאה אפילו אם לא ישמע כל הפרשה או כל הקריאה ודו"ק ,

וראה מה שהקשה ברש"ש על פירש"י דלכאורה ה' נראה לפרש דהגזירה היתה דיילמא יקראו לקריאת התורה אחד מהנכנסין או היוצאין ונמצא שהראשון יקרא בתורה בלא ברכה לפני והב' בלא ברכה לאחר' ,

ואינו מובן דהרי חשש הנ"ל לא יעלה אלא בזמן שכל עולה קורא לעצמו ויש לחשוש א"כ שיקראו מי שאיחר לבוא אחרי ברכה הראשונה ויאמר שאין ברכה לפני ולכן יטעה ג"כ בעלייתו להתחיל בהקריאה בלי ברכה אבל האינדא דהש"ץ קורא מאי תקלה יכול להיות אם יקראו אחד מהנכנסין אם הבעל קורא לא יתחיל עד שישמע הברכה מפי העולה ,

אשר מכל הנ"ל משמע דבזמן המשנה עדיין ה' ברכה אחת בתחלת הקריאה וברכה אחת על החתימה , אבל ראה מגילה פ"ד מ"ו בתעניות קורין ברכות וקללות ואין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן

ופירש בגמ' (ל"א ע"ב) ריש לקיש אמר לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות או כהלשון המובא במס' סופרים פ"ב אמר הקב"ה אינו דין שיהיו בני מתקללין ואני מתברך. והקושיא פשוט דאי איירי בשבת שקורין כל הפרשה אפילו ה' מפסיק באמצע הקללות אין מברך כדתנן **דהפוחת והחותר** מברך לפני' ולאחר' ואין הקללות נקראין לא בראשון ולא באחרון וא"כ מאי קאמר דאין מפסיקין בקללות ,

ובס' לחם משנה (להרה"ג הר"ר ליפשיץ תלמידו של השל"ה הקדוש) מביא ע"ז ג' תירוצים: [1] דבתענית מיירי דקמ"ל שלא יפסיק האחרון באמצע הקללות ויברך אחרי' [2] אף בשבת מיירי שאין מפסיקין בקללות לחלקם לשנים וטעמא דמילתא דברכה שבירך הפוחת והחותר אכל גברא וגברא קאי וכאלו הוא עצמו מברך , ומסיים דכל זה דוחק [3] ומצאתי בירושלמי ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו אלא שירת הים ועשרת הדברות **וקללות שבתורת כהנים** **ושבמשה תורה**,

ובפ' אמרי נועם (מועדים תשובה ב') כתב דכיון דלא מצינו זאת בש"ס דילן וסתמו סתמא במתניתין דלא ה' מברך רק הפוחת והחותר משמע **דבכל** דזכתא לא היו מברכים וגם התוכחה בכלל ע"כ לא קיימ"ל כהירושלמי בזה ואף דלא מצינו בפירוש בש"ס דידן היפך מהירושלמי עכ"ז כידשתקי לפרש להדין דבתוכחה מברכין ע"ז דהש"ס דילן חולק על הירושלמי , ובס' חיי עולם (ס' קל"ט סק"ג) ביאר דטעמא דירושלמי משום דכשם שהוא מברך על הטובה - שירת הים - לפניו ולאחריו כך מברך על הרעה , וראה שערי חיים (על שערי אפרים) שער ז' סק"ד וראה מ"ש הט"ז בס' קל"ט סק"ג ,

ב

ונראה בברכה זו עוד חידוש , דהנה בשערי אפרים (שער ג' סעיף א') כתב יש מקומות שנהגו שהעולה לתורה הוא עצמו קורא בקול רם ובמדינתנו נוהגין שהצבור בוחרין איש מיוחד לזה או הש"ץ הקבוע לתפלה או איש הבקי לקרות והוא קורא לפני כל הקרואים ...

והביא הרא"ש (מגילה פ"ג ס"י) מתוספתא (פ"ג) דבני הכנסת שאין להן מי שיקרא אלא אחד עומד וקורא ויושב ועומד וקורא ויושב ואפ"ל שבעה פעמים וזה ה' בימיהם שה' הראשון מברך ברכה ראשונה והחותר מברך ברכה אחרונה ולכך צריך לישב בכל פעם להיכירא שהן שבעה אבל האידנא שצריך לברך בכל פעם ברכה ראשונה ואחרונה כגון כהן שקרא במקום לוי אין צריך לישב... וזו היא ראי' למ"ש דמי שאינו יודע לקרות שלא יעלה בתורה דהוי ברכה לבטלה דאם היה מותר שיעלה ויברך והחזן יקרא ה' טוב יותר בענין זה ממה שיקרא אחד שבעה פעמים ,

והקשה בביאור הגר"א (ס' קל"ט ס"ג) איני מבין דבימיהם לא היו מברכין אלא ראשון ואחרון כמ"ש בעצמו שם ולמה יעלו ודבריו צ"ע ,

ולא הבנתי קושייתו דמה שמביא הרא"ש ראי' מתוספתא דבזמן המשנה שהי' הפותח והחותם מברך וא"כ לא יהא היכר שהן שבעה אנשים אם אחד יקרא לכולם ולכן צריך לישב בין עלי לעלי אבל האיזנא דמברך בכל פעם ברכה ראשונה הוי היכר רק בברכתו ואין צריך לישב וכמו הראי' שמביא מכהן שקרא במקום לוי וא"כ ראי' אמיתית היא א"כ יהא ברכתו לבטלה משא"כ בזמן המשנה שהי' רק ברכה אחת מלפני' ואחת מלאחריה,

למעשה , נפסק בשו"ע ס' קל"ט ס"ג סומא אינו קורא לפי שאסור לקרות אפ"ל אות אחת שלא מן הכתב - וכתב הרמ"א ומהר"ל כתב דעכשיו קורא סומא כמו שאנו מקרין בתורה לעם הארץ ,

ומאיך מובא בס' קמ"א ס"ב דצריך לקרות עם הש"ץ כדי שלא תהא ברכתו לבטלה והטעם הובא בב"י בשם הרא"ש - דלא מסתבר שיברך על קריאת הש"ץ , והקשה בט"ז סק"ב הא איתא בתוספתא וירושלמי במרדכי פ' בני העיר מביאה מעשה בר"מ שקרא מיושב בבה"כ של טבעון ונתנה לאחר ובירך עלי' ופריך שם זה קורא וזה מברך א"ר ירמ'י מכאן שהשומע כקורא וא"כ למה לא נימא גם בזה דאחד מברך והחזן קורא , ונראה שיוע מזה למ"ש בב"י בשם האגודה ונ"י דסומא שאמרו בפ' הקורא עומד אינו קורא בתורה היינו משום דאין קורא על פה אבל אוקמי לאיניש אחרינא שפותח ורואה והסומא מברך ועומד בצדו שפיר דמו , וכבר הביא ב"י דיעות אוסרים בא' קורא וא' מברך ממילא סומא פסול לתורה ודיעות המתירים והסכים להאוסרים וכ"פ בס' קל"ט וכתב בלבוש שראה בפני גדולים שעלה סומא לתורה וכ"כ מו"ח ז"ל רק שהתנה שצריך שיהי' הסומא ת"ח ולא ע"ה ומצד ההוכחה נלע"ד ג"כ היתר גמור ,

וראה לעיל במג"א (ס' קל"ט סק"ד) וכן נראה עיקר מיהו ע"ה אין לקרותו דאפ"ל לא הי' סומא לא הי' לקרותו אלא שנהגו כך ולכן סומא ע"ה אין לקרות - ומסיים - ולא נהגו לדקדק בזה דמסתמא כל אדם יכול לקרות עם הש"ץ ,

אבל ראה במשנה ברורה (שם סקי"ג) שאנו נוהגין להקל אפילו אם יכול לקרות עם הש"ץ מלה במלה מתוך הכתב ,

ונראה לומר דבכגון זה דמלבד הסברא דשומע כעונה (שיתבאר לקמן) יש עוד כדלעיל מכיון דיש הסוברים דברכה זו היא ברכת המצות על

שבחר בנו הקב"ה ונתן לנו תורתו על עצם נתנית התורה מאת הקב"ה
ולכן יכול לברך על מקרא גם כשאינו מבין מה שהוא קורא א"כ גם
בקריאה בצבור כע"ז משא"כ אם היו בגדר ברכת הנהנין דמעט הוא
שמצינו בברכת הנהנין דאחד מברך והשני נהנה ,

סיכום: פוק חזי מאי דנהיגי עלמא שמכבדין לעלי פשוטי עם אפיל אם
אינם יודעים לקרות מתוך כתב הס"ת וגם בקושי אומרים הברכות א"כ
חידוש יש בברכה זו דיכול לאחד לברך ולהשני לקרות ,

ג

יש לדקדק קצת מה שהשמיט כ"ק אדמו"ר לציין באם מנהגו כמ"ש
המג"א (סי' קל"ט סק"ה) כתב הל"ח ספ"ה דברכות הכורעים בברכת
התורה טועים הם שאין לשחות אלא במה שתקנו חכמים והש"כ כתב וז"ל
ברוקח משמע שמנהג קדמונים לכרוע ולהשתחות בברכת התורה ולא
כאותן שאין נוהגין והטעם שאין כוונתינו לשחות בברכה אלא לכבוד
התורה ,

וראה שערי אפרים (שער ד' אות ד') דהנוהג לשחות ולהשתחות בשעת
אמירת הברכות יש לו לכוין שאינו בשביל הברכה שלא תיקנו חז"ל
לשחות בזה רק משום כבוד התורה ולכן אין לשחות בסוף הברכה כ"א
באמצעה ,

ובספר דרכי חיים ושלוש (מונקאטש) כתב שבעל מנחת אלעזר נהג
דבשעה שעלה לתורה הכניע קצת ראשו ולא כריעה ממש , וכתב שם
הטעם שדעתו היל' לצאת שני הדיעות הל"ח שכתב דהכורעים בברכת
התורה טועים הם ודעת המג"א דיש לכרוע ולכן עשה הכרעה מפני כבוד
התורה ולא הכריע עצמו ממש כדי שלא להוסיף על הכריעות ,

עד"ז לא ציין לעוד מנהג שראינו שנהג כ"ק אדמו"ר להגביה הס"ת
בשעת הברכה גם בזה קצת שקו"ט : במג"א (שם סק"ב) כתב דינענע
התורה בשעת שאומר ונתן לנו את תורתנו וכן כשיאמר ונתן לנו תורת
אמת ומבואר שזו להורות שזו היא תורתנו אבל בכף החיים (שם אות
כ"ו) כתב דמנענים הס"ת כשאומר ונתן לנו וכו' ואנו לא נהגו כן , וכמ'
מדברי הארי"ז דאי"צ לנענע ,

וב' הנ"ל אין לדמות להטעם שכתב כ"ק אדמו"ר ומברך דמשמע רק
הברכה ולא רמז אפילו לרגע שמתחילים בברכו וכן הדין דצריך לאמרו
בקול רם והאומרים בלחש טועה ויש אומרים שצריך לחזור ולברך בקול
רם (שו"ע שם ס"ו) מכיון שהלכות פסוקות הן ואין מה לחדש בה אבל
ענין הכריעות והגבהת התורה דבמנהגא תלוי מילתא לכאורה הו"ל

עוד רגע אדבר בגדר ברכה זו דראיתי בקובץ נזר התורה (גיליון ב [נ] עמוד רט"ו) דהביא עובדא דהוה בבית הכנסת לוי אחד שהוא הבעל קורא בשחרית דחול במנין שלו והורגל שקוראים אתו בקביעות לעלית הלוי בהיותו לוי יחיד ופעם התפלל שם עוד לוי אחר וקראוהו לאורח ועלה ובירך את הברכה ראשונה שעל התורה וכשסיים הבעל קורא לקרות הפסוקים וטעה מתוך הרגלו והמשיך אמירתו ובירך הוא (הקורא) את הברכה אחרונה שעל התורה והשאלה היא אם על העולה לברך ג"כ הברכה אחרונה או לא ,

והביא לתרץ מהתוס' (בחולין פ"ז ע"א) דאחד שעמד במקום חבריו לקורא בתורה פטור לשלם הקנס של י' זהובים משום דכולם חייבים בקריאת בתורה ואפילו עמד במקום כהן דהא דדרשינן וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון אסמכתא היא,

ור"ל דחוינן מהתם דברכות קריאת התורה אינם שייכות לא לעולה ולא לבעל קורא אלא נתונות הן לכל אחד ואחד מציבור המתאספים יחדיו בבית הכנסת לשמיעת הקריאה וא"כ לפום ריהטא נראה למימר שהברכה שאחר הקריאה אף היא אינא לעיכובא שיברכנה העולה דוקא ,

ולכאורה ראי' קלושא הוי שרוצה להביא **שהברכה** אינה חיוב על הקורא דוקא מזה שהחוטף **וקורא** בתורה אינו חייב קנס וברור שהקס"ד שיתחייב יהיה רק אם עבר **ועשה** המצוה **בפועל** ולא אם רק בירך על המצוה וע"ד שנים שעמדו ליד בהמה לשחוט וזרז אחד מהן וברך ברכת השחיטה עד שלא שחט השני ושחטו השני האם יתחייב קנס משום אמירת הברכה בודאי עם גודל ענין הברכה למרות זאת לא יתחייב עד שיעשה ,

ומסיק לומר דדבר זה תלוי במחלוקת הראשונים בדין (סי' ק"מ) קורא בתורה ונשתתק דזה שעומד תחתיו יתחיל ממקום שפסק הראשונים נתברכו לפנייהם ולא לאחריהם והאחרונים נתברכו לאחריהם ולא לפנייהם ומבואר בב"י דמתחיל ממקום שהתחיל הראשון כדי שיברך תחלה ונמצא שנתברכו הפסוקים לפנייהם ולאחריהם , אבל הרמב"ם (הל' תפלה פ"ב ה"ו) פסק קרא ונשתתק ועמד אחר תחתיו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון שנשתתק ומברך **בסוף** - וראה בכסף משנה שם לבאר שיטת הרמב"ם דמצטרפים בקריאתם כאילו היא אחת וברכתו של ראשון תעלה לכל הפסוקים וכן ברכת האחרון שמברך בסוף תעלה לכלם ,

מהאמור נפקינן דמחלוקת ראשונים היא שלדעת רוב הראשונים (כלשון הב"י שם) **על העולה** לברך הברכות ולדעת הרמב"ם גם אחר יכול לברך - וראה שו"ת משנה הלכות ח"ו סי' ל"ג דהאריך בכגון דא ,

ואיברא דשאלה הנ"ל אם **קרא** ונשתתק היינו שאין להבעל קורא כח להמשיך בקריאתו והיינו בימים ההם שהי' **כל אחד** עומד ומברך די שברא שכל אחד מברך לעצמו ואינו מוציא אחרים בברכתו משא"כ לפי הנהוג כעת דאחד קורא לכולם. וצע"ק ,

אומר בלחש

כדאי להעיר דבהיום יום (ד' אלול) לא הביא כ"ק אדמו"ר פרט זה דצריך לקרות אחד הקורא ובפשטות כדלעיל דאינו מפרט אלא השיך להברכה ולא שאר פרטי העלי' והקריאה ,

אומר

הטור מביא בשם אביו הרא"ש דגם העומד לקרות יקרא עם הש"ץ שלא תהא ברכתו לבטלה והא דאמרינן שלא יקראו שנים פ' בקול רם דטעמא משום דתרי קלי לא מישתמעו ומי שאינו יודע לקרות אינו ראוי שיקראוהו ש"ץ והויא ברכה לבטלה ולא מסתבר שיברך על קריאת ש"ץ ומיהו אם יודע לקרות כשמקרינן אותו שפיר דמי ,

וראה בב"י דכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ג' אם קורא עם החזן ויודע להבין ולחבר האותיות ולקרותם עם החזן מיקרי שפיר קריאה אבל שיברך הוא על מה שהחזן קורא והוא לא יקרא כלל לא יתכן והטעם מפני שצריך שיודע לקרות מתוך הכתב מה שמקרינן אותו שאסור לקרות בתורה אפ' אות אחת שלא מן הכתב ... ודלא כדכתב נ"י בשם ספר האשכול דהא דתנן בפרק הקורא את המגילה עומד סומא אינו קורא בתורה היינו לומר דאינו קורא ע"פ אבל אוקמי איניש אחרינא שפותח ורואה וסומא מברך ועומד בצדו שפיר דמי והכי מצי עביד חתן סומא ,

ובדרכי משה (סק"א) מביא דבמהרי"ל כתב דנוהגין לקרות סומא לס"ת ולא נראה דברי ב"י ,

והאמת יגיד שלשון הרא"ש אינו מבורר כ"כ דבתחלה כתב דמי שאינו יודע לקרות אינו ראוי שיקראוהו ש"ץ היינו שלא יתנדב להיות שליח ציבור (=בעל קורא) כשאינו יודע לקרות - ואח"כ מוסיף ולא מסתבר שיברך על קריאת הש"ץ - היינו שאין הוא הבעל קורא אלא שעולה לתורה ושומע מהשליח צבור (=בעל קורא) פרשה בתורה , וראה שו"ת

צמת צדק (או"ח סי' ל"ה אות ד) דהיינו שהעולה לתורה הוא יקרא והש"ץ מסייע להשבעה הקורין בנקודה וטעמי בלחש וא"כ עיקר המוציא את הרבים ידי חובתם הוא העולה לתורה שקורא בקול רם ולא בלחש משא"כ עכשיו המנהג הפשוט בהפך שהש"ץ הוא הקורא בקול רם והצבור שומעים רק קולו ודיבורו של הש"ץ לבד רק שהעולה לתורה קורא עמו בלחש ואין נשמע קולו או שאינו קורא כלל רק שומע כדברי קצת דעות ,

(ולהעיר משערי הלכה ומנהג (ח"א) מביא (מאג"ק ח"ד ע' צה) ע"ד העלי לתורה של כאלו שאין ברור אופן שמירתם התורה והמצוה וסב"ל להרבי שהחלטה תלוי בכ"כ פרטים הן בהנוגע לאופן הנהגתו של זה הרוצה לעלות לתורה והן בהנוגע להנמצאים בבהכ"ס והרושם עליהם ובפשטות כוונת הרבי באופן הנהגת הפרט היינו אי שמירת התורה והמצוה אבל לא נגע כלל בנקודה באם יכול לקרות מלה במלה מתוך הס"ת ואפ"י ביחד או אחר הקורא דלכאורה לפי הרא"ש הנ"ל יהי' ברכה לבטלה ולדאבונינו הרב לא שייך בזמננו טעם היתר המגן אברהם (סי' קל"ט סק"ד) דמסתמא כל אדם יכול לקרוא עם הש"ץ שהרי מעשים בכל יום ... - וטעמא בעי ?)

והנראה לבאר זאת ובהקדים מה שהקשה הט"ז (סי' קמ"א סק"ב) תמוה לי הא איתא בתוספתא וירושלמי מעשה בר"מ שקרא מיושב בבה"כ של טבעון ונתנה לאחר וברך עלי ופריך שם זה קורא וזה מברך א"ר ירמי' מכאן שהשמוע כקורא וא"כ למה לא נימא גם בזה דאחר מברך והחזן קורא ,

והרמ"א בס"י קל"ט (ס"ג) פסק דעכשיו קורא סומא כמו שאנו מקרין בתורה לעם הארץ וראה משנה ברורה (סק"ב - יג) דכיון שאנו נוהגין שהש"ץ קורא והוא קורא מתוך הכתב שוב לא קפדינן על העולה דשומע כעונה ואנו נוהגין להקל אפילו אם אינו יכול לקרות עם הש"ץ מלה במלה מתוך הכתב - ומ"מ לפרשת פרה ופרשת זכור נכון שלא לקרותן לכתחלה - ובשערי בציון (סק"ו) - דדין זה זה של מהר"ל כבר כתב הד"מ בס"י קל"ה - ובס"י קמ"א שלא נראה לו בין בסומא ובין בע"ה [אינו יכול לקרות עם הש"ץ] אלא מפני שנהגו העולם להקל בזה העתיקו הרמ"א ולכן בפרשת פרה ש"א שהיא דאורייתא ובפרט בזכור דלכר"ע היא דאורייתא נכון ליזהר בזה ,

סיכום: מחלוקת הפוסקים אם יש לקרוא לסומא (הקורא בע"פ) או לעם הארץ (שאינו יודע לקרות) לעלות לתורה ונראה שמחלוקתם תלוי בגדר שומע כעונה ,

הרמב"ם בפ"א מהל' מגילה ה"ב פסק אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו ומשמע מדברי הרמב"ם שיכולים לצאת ע"י שמיעה אף לכתחלה דמדין שומע חשוב כקורא ממש לכתחלה ועל תוס' (ברכות כא ע"ב בד"ה עד) שכתבו לענין קדיש וקדושה לכתחלה צריך לענות ממש ולא רק לשמוע ולשתוק דעניי חשיבא טפי הידור מצוה ,

ובס' הררי קדם (ע' שכה) כתב דבאמת לא פליגי כלל דמש"כ התוס' דעניי חשיבא טפי היינו רק לענין קדושה ושירה שיש שם סדר של קריאה ועניי דבכל דבר שבקדושה הוא שירה ובה דוקא כיון שיש סדר של קריאה ועניי יש גם הידור של עניי ממש משא"כ בקריאת המגילה לפי הרמב"ם שאינו אלא דין של קריאת כתובים אין בזה שום הידור של עניי יותר משמיעה דשומע כעונה ומהני אף לכתחלה ואין לומר בזה מצוה בו יותר מבשלחו דהרי השומע הוא העושה את המצוה בעצמו,

ובאמת לאו דוקא דצריכים לכל זה די"ל דתלוי בגדר מצות קריאת התורה שחקר בו הגר"י ענגיל (בספרו ציונים לתורה כלל ט') אם החיוב השמיעה לדברי תורה הנקראים או שבאמת מחוייבים כל אחד ואחד לקרות רק שהקורא מוצא אותם בקריאתו ,

ובס' מקראי קודש (הל' קריאת התורה להרה"ג ר' זלמן דרוק) תולה חקירה זו בחקירה אחרת והיא אם חיוב קריאת התורה הוא על כל יחיד ויחיד כמו תפלה או דחיוב הוא רק על הצבור ובלא צבור אין כלל חיוב לקרוא בתורה והאחרונים הסבירו בחקירה שתי שיטות מובאות בדני קריאת התורה דהנה בשו"ע (ס' קמ"ו ס"ב) כתב המחבר כיון שהתחיל הקורא לקרות בס"ת אסור לספר אפי' בד"ת וכו' ויש מתירין לגרוס בלחש וי"א שאם יש עשרה דצייתי לספר תורה מותר לספר (בדברי תורה) ואם נאמר דהחיוב הוא על הציבור אזי אם יש עשרה דצייתי שוב יכול היחיד לספר בד"ת או לגרוס בלחש אבל אם החיוב הוא פרטי על כל יחיד ויחיד אזי אסור לגרוס בלחש או לספר בדברי תורה - ואפשר לומר אם החיוב הוא השמיעה אזי בהכרח שזה דין בציבור שהרי אי אפשר לשמוע כתיקון חז"ל בלא ציבור של עשרה אבל אם נאמר שהחיוב הוא הקריאה אזי אפשר לומר שהוא חיוב פרטי על כל יחיד ויחיד כמו תפלה והקורא מוציאם ידי חובתם ,

ובשו"ע ס' קמ"ו פסק המחבר דבפרשת זכור ופרשת פרה שהם בעשרה מדאורייתא צריך לכון ולשמעם מפי הקורא ומשמע דבשאר הפרשות אין החיוב על כל אחד ואחד אלא על הציבור בכללו ולפי הנ"ל החיוב הוא רק השמיעה ולבסוף מסיק השו"ע שם שהנכון שבכל הפרשות ראוי למדקדק בדבריו לכון דעתו ולשומעם מפי הקורא ונראה שהוכרע להלכה כדעה הסוברת החיוב הוא על כל אחד ואחד וממילא החיוב הוא

ובאחרונים מבואר דהכלל דשומע כעונה או כקורא הוא מטעם ערבות דכל ישראל ערבים זה לזה אבל ידוע מה שחקר הרגזובי (הובא בכללי התורה והמצוות ערך שומע כעונה) אם ר"ל לענין הדין או ר"ל שהוא כמו עונה ממש מה שאמר חבירו וזה נ"מ בעניינת אמן על שבועות דף כ"ט ע"ב דאמר שם כמוציא שבועה מפיו ר"ל כאומר הנוסח ממש מה שאומר חבירו - כמו"כ יש לומר כאן דאם החיוב השמיעה והוא על הציבור די במה ששומעו מחבירו אבל אם החיוב הוא על כל אחד הפירוש שהדין כך דכששומעו מאחר יוצא ג"כ ,

סיכום: הטעם שיש לומר בלחש אחר הקורא הוא שהברכות נתקנו רק מטעם קריאה בצבור וא"כ היינו כשעולה הוא הקורא להצבור ומוציא את הרבים ידי חובתם בשמיעת התורה שזהו חיוב מתקנת משה ועזרא משא"כ כשהוא קורא בלחש ואין הציבור שומעים קולו כלל רק שהש"ץ קורא להצבור א"כ על מה הוא יברך העולה שהוא אינו מוציא את הרבים כלל והי' הש"ץ צריך לברך ולא העולה וכש"כ ברכה שלאחר הקריאה שזה לא נמצא כלל בקורא בתורה בפני עצמו וסב"ל להמ"ב דהעולה מברך על קריאת הש"ץ והפלי שומע כעונה בנד"ד דהש"ץ ששומע את הברכה מפני העולה ה"ל כמברך בעצמו וגם העולה השומע הקריאה מהש"ץ ה"ל כקורא וכן הצבור ששומעים קריאת הש"ץ ה"ל כקוראים ומברכים ע"י שמיעת הברכה מהעולה והקריאה מהש"ץ , (תמצית מתשובת הצמח צדק סי' לה' אות ה') ,

ובזה יובן מחלוקת הפוסקים אם יש לעלות סומא ועם הארץ לתורה שהמתירים סב"ל דמטעם שומע כעונה יכולים לעלות ולצאת לגמרי מקריאת הש"ץ וכנ"ל דהש"ץ שומע את הברכה מפני העולה והעולה שומע הקריאה מהש"ץ הם דבר אחד , והאוסרים סב"ל מכיון שתיקון הברכה רק בצבור א"כ רק הקורא והמוציא אחרים בקריאת התורה מכיון שזה חיוב התלוי על הציבור יכול לקרות אבל אלו שאנין יכולין לקרות (עם הארץ או סומא) מכיון שהקריאה היא העיקר וחיוב הוא על כל אחד ואחד הי' כאלו אינם בר חיובא ולכן אין יכולין להוציא אחרים ועצ"ע ,

בלחש

מתני מגילה פ"ג הקורא את המגילה עומד ויושב קראה אחד קראה שנים (יחד) יצאו (ולא אמרינן אין שני קולות נשמעין כאחד-רש"י) -ובגמ דף כ"א ע"ב - מה שאין כן בתורה - שאין קורא אלא אחד . אותו שעומד לקרות בתורה ואין שליח ציבור קורא עמו - רא"ש - ,

ומסיק הרא"ש דמ"מ גם העומד לקרות יקרא **בנחת** ו**בדקדוק** עם שליח

צבור שלא תהא ברכה לבטלה ומביאו הטור להלכה בס"ק קמ"א רק שהשמיט תיבת ובדקדוק, וראה שערי אפרים שער ד' אות ח' דיש להעולה לקרות בלחש מלה במלה אחר הקורא עם הנגינות וטעמים ששומע מפי הקורא (ולא ציין כ"ק אדמו"ר לזה),

וכתב הב"י (שם) ורבינו הגדול מהר"א ז"ל כ' שמעתי שכתוב בספר הזוהר שאין לקרות כלל אלא אחד וראוי לחוש לדבריו .. ואני הכותב זכיתי למוצאו והוא בפ' ויקהל ... ועכשיו שנהגו שש"ץ הוא הקורא העולה אסור לקרות אע"פ שלדברי הפוסקים צריך לקרות ואם לא יקרא כתבו דהוי ברכה לבטלה מאחר שלא נזכר זה בתלמוד בהדיא לא שבקינן דברי הזוהר מפני דברי הפוסקים ועוד דהכא איכא למימר דכל שהעולה שומע מה שהש"ץ קורא ומכוין לבו לדבריו הרי הוא כקורא דשומע כעונה הלכך צריך לזוהר העולה מלקרות עם הש"ץ,

ומסיק מיהו אפשר שאפילו לדברי הזוהר רשאי לקרות והוא שלא ישמיע לאזניו מדמדמי לי (=הזוהר) לתפלה שאסור להשמיע לאזניו... וכן ראוי לעשות לקרות העולה בתורה הענין שלא ישמיע לאזניו,

וראה בדרכי משה (סק"ב) שאין הכרח בדברי הזוהר יותר ממה שמוזכר במגילה דבתורה לא יקראו שנים שפלי הפוסקים דמייירי בקול רם משום דתרי קלי לא מישתעי וה"ה דדברי הזוהר מייירי בכ"ג .. ובתוספת פרק ראוהו ב"ד כתבו בהדיא דהמנהג בזמן הזה ששנים קורין,

היוצא מזה דיש ב' חששות באמירת העולה בקול: [א] תרי קלא לא מישתמע והיינו בקול רם דוקא [ב] דאסור להשמיע לאזניו, בגוף הדמיון מברכה זו לתפלה יש לעיין דהרי אף דטעמא רבה אית בי דהמשמיע קולו בתפלתו ה"ז מקטני אמנה כאילו אין הקב"ה שומע תפלת לחש אעפ"כ לא מצינו שתקנו חז"ל כע"ז בשאר ברכות (וראה שו"ע אדמוה"ז סי' ק"א ס"ב-ג וסי' קפ"ה ס"ג) והרי זה דין מיוחד בתפלת שמו"ע וראוי לדבר משערי אפרים שער ד' סי' ז' העולה יש לומר הברכות בקול רם ומי שאומר בלחש גזל את המצוות וי"א שאף בדיעבד לא יצא, ועוד והוא העיקר מה החסרון באחד שקרא בתורה בקול דלא שייך כלל וכלל חשש חסרון אמנה כאילו אין הקב"ה שומע תפלת לחש שאין זה תפלה אלא לימוד לעצמו או להציבור ואדרבה ואדרבה בזה בודאי שייך לומר דקול מעורר הכוונה ע"ד המעלה הידוע בלימוד בניגון ובקול,

ומ"ש אדמוה"ז (סי' ק"א ס"ג) דבצבור אסור להגביה קולו מפני שמטריד הצבור הרי שוברו בצדו דזהו כשמטריד הצבור בקול רם ולכאורה זה קול יותר מחשש הראשון דתרי קלי מישתמעי,

והנה הרמ"א פוסק דאפילו משמיע לאזנו ליכא למיחש דלא עדיף מתפלה, וכד נעיין בהלכות תפלה (סי' ק"א) נראה דהן הררים התלויים בשערה, וזהו תוכן הענין:

בוזר (פ' ויגש רי', א), כתב לא איצטרך לי דבר נש למשמע קלי בצלותי אלא לצלחה בלחש בהוא קלא דלא אשתמע, וכתבו מפרשים של"ה רנ, ועוד) שמדברי הזהר נראה דהדין שלא ישמע קולו היינו לא רק שלא ישמע קולו לאחרים אלא אפילו הוא עצמו לא ישמע קולו והכי משמע גם בזהר (פ' ויקהל רב, א), ואי ההיא צלוחא אשתמע לאודיין דבר נש לית מאן דציית לה לעילא, אמנם להלכה נפסק ברמב"ם ובשו"ע דמשמיע לאזנו בלחש ולא ישמע קולו דגמ' דידן (ברכות לא, ע"א) חולק על התוספתא (ברכות פ"ג ט-וראה ביאור הגר"א סי' ק"א) ואינו ממעט ממ"ש בחנה וקולה לא ישמע אלא השמעת קולו דמשמע שמשמיע קולו לאחרים אבל לאזנו יכול להשמיע,

ומבואר יפה בלקו"ש חל"ה (ע' 192 ואליד) בביאור מחלוקתם דבגדר השמעת קול בתפלה יש בכלל ב' דינים דין איסור השמעת קול בתפלתו ודין מצוה דתפלה בלחש מצד עצם גדר התפלה ובדין זה גופא י"ל בב' אופנים: (א) שהדין הוא מצד גדר דיבור דתפלה דצ"ל תפלה בלחש (ב) דהוא דין בכונות התפלה דמצד גוף התפלה שהיא עבודה שבלב צ"ל התפלה בלחש דוקא,

ומיוסד הוא ע"ז שבתפלה יש ב' ענינים: (א) בקשת צרכי כפשטות הדבר (ב) עבודה שבלב כמו שלמדו מ"ולעבדו בכל לבבכם" איוו היא עבודה שהיא בלב זו תפלה, את"ל שעיקר ענין התפלה הוא בקשת צרכי הרי התפלה היא בעיקרה מצוה שבדיבור כאדם המבקש צרכי מאת המלך שבקשתו ע"י דיבור ולפ"ז יש מקום לומר שדיבור התפלה צ"ל דוקא בקול הנשמע לאחרים.. וטעם האיסור הוא מטעם צדדי (מקטני אמונה, מנביאי השקר) משא"כ לאחרים סב"ל דעיקר ענין התפלה הוא הכוונה ומחשבת הלב וזהו גם הטעם שצ"ל התפלה בלחש דוקא כי הדבור בקול רם הוא היפך כוונה עמוקה ורגש פנימי דהלב ונמצא שעצם גדר הכוונה מחייבת תפלה בלחש, ולכן סב"ל שהתפלה בלחש היינו שלא יהיה נשמע אפילו לאזנו דהנה עפ"י פנימיות התורה תפלת העמידה היא תכלית הדבקות שבתפלה גופא שהאדם עומד לפני המלך בביטול מוחלט ואין נרגשת מציאותו עד שהוא עצמו אינו שומע את קול תפלתו,

עכשיו בואו חשבון, כאמור לעיל הן אמת דהזהר לפי פלי הבית יוסף מדמה לקרה"ת תפלה בזה שמביאו בהמשך אחד מ"מ אין אין אף פרט אחד מהשקו"ט דתפלה בקול השייך לקריאה בתורה לא קטני אמנה לא בקשת צרכי ולא עבודה שבלב,

וראה פלא גדול דכ"ק אדמו"ר שינה מכל הראשונים והפוסקים בסי' ק"מ שפסקו דיש לקרות **בנחת** עם הקורא וכתב **בלחש** - מלה דמרמז במיוחד להדין בסי' ק"א אם מותר להגביה קולו בתפלתו, ובאמת לפסוק שיש לקרוא בנחת מילתא דעשוי למכשול כי יכולים לקרות בנחת באופן שלא ישתמע קולו של הבעל קורא ויכולים לקרות בנחת באופן שיהא נראה כקטני אמנה משא"כ **לקרות בלחש** בפשטות אין בו משום קטני אמנה ומאיך **צריך** לקרותו ולהוציאו בפיו **בלחש** שלא להגביה קולו,

ואולי יש בזה עוד, דהנה לעיל בסי' מ"ז ס"ב פסק אדמוה"ז דמהרהר בד"ת אי"צ לברך - ובס"ג ראוי לכל כותב בדברי תורה **שיוציא מפיו קצת תיבות להנצל מברכה לבטלה** ולכן כיון שיש בברכה זו על קריאה בצבור (הן אמת דנתקנה לכבוד הצבור) גם כוח של בברכת התורה צריך להוציא בפיו ולא די שיהרהר או אפ"ל לאומרו בכונה עמוקה שאין לברך בכגון דא רק להוציאו מפיו לברכו בלחש דוקא,

חוץ ממקומות מיוחדים

ראיתי בס' ציצית הלכה למעשה (מהרה"ג הרב גורארי) ע' קכ"ג הע' 42 דצריך ביאור לאלו מקומות הכוונה ומ"ש לחדש בסוף אינו מובן כלל אלא ה"ה הפסוקים ד" ויהי ערב ויהי בקר " בשמחת תורה בפ' בראשית וכן בתענית ציבור בקריאת התורה ויחל דקורא אותם כ"ק אדמו"ר עם הצבור לפני הש"ץ ולא אחריו ודלא כמ"ש במשנה ברורה ס"י תקס"ו סק"ג,

ונראה לומר עוד, דבס' הררי קדם ח"א ע' שי"ג מביא דמנהג הגר"מ (מבריסק) ה"י שכשקיבל עלי' לפ' זכור שלא ה"ל קורא יחד עם הבעל קורא כיון שה"ל צריך לצאת ידי חובה מדין שומע כעונה כי חיוב פרשת זכור הוא חובת קריאה ולא שמיעה וכלשון הספרא מה אני מקיים "זכור" שתהא שונה בפ"ך והציבור כולו יוצא ידי חובת קריאה ע"י כוונה לצאת בקריאת הבעל קורא ומדין שומע כעונה א"כ גם הוא חייב לצאת יחד עם כל הצבור מהבעל קורא דאין פ' זכור ביחיד ואילו ה"ל גם הוא קורא לעצמו ה"ל מקלקל הענין ע"י אמירת כל מלה שתי פעמים ויתכן שאין יוצאים באופן כזה ולכן ה"ל שותק ויוצא רק עם קריאת הבעל קורא,

משא"כ בשאר קריאות של כל השנה כולו שאינו מחויב לצאת מקריאת הבעל קורא ע"י שומע כעונה אלא יוצא ידי חובתו בשמיעה לקריאת התורה בלבד בלא דין שומע כעונה דהחיוב הוא לשמוע קריאת התורה ולא לקרוא בתורה בזה פשיטא דאינו מפסיד השמיעה ע"י שקורא גם הוא בעצמו,

[וראה בס' נטעי גבריאל (מט"ו שבט עד ר"ח ניסן - ע' כה) דמביא מבנין שלמה ס' נ"ד ופר"ח ס' ס"ז כהנ"ל דאין צריך לכל אחד ואחד לקרוא פרשת זכור רק לשמוע מפי הקורא בספר תורה, (ולא איירי בזה שעולה לתורה), ובהע' יט' מביא סברא לחיזוק דאדרבה יחיד הקורא בפיו פרשת זכור מתוך החומש בשעה שהש"ץ קורא מתוך הס"ת גרע כי אינו שם לבו לקריאת הש"ץ כראוי וא"כ אינו יוצא לשיטת הפוסקים דבעינן קריאה מס"ת כשרה וראה בלקט יושר (מנהגי תה"ד עמוד קנג) שצריך לקרוא פרשת זכור בס"ת היותר כשר שיש בבית הכנסת ולפ"ז יש מעלה שלא יקרא פרשת זכור בפיו מתוך החומש אלא ישמע מהש"ץ הקורא בתורה ויוצא ידי חובתו, אבל בשו"ת מנחת אלעזר ח"ב ס' א' כתב להעיר שכ"א יקרא בפיו יחד עם הקורא ולא סגי לשמוע מפי הקורא]

אבל במאמרו של הרה"ג הרב מרדכי אשכנזי (בעתון כפר חב"ד גיליון מספר 1132) האריך ליישב מנהגו של כ"ק אדמו"ר שנהג בעלייתו לפרשת זכור כמו שנהג בעת שעלה מפטיר ביתר שבתות השנה וגם כאן קרא את הפרשה בעצמו יחד עם קריאת הבעל קורא דאדם המתפלל מילה במילה עם שליח ציבור הקריאה שלו וקריאת שליח הציבור נחשבת **קריאת אחת** עד כדי כך שהוא מתבטל מתורת יחיד ונחשב כמו שליח ציבור ע"ד הדין (או"ח ס' ק"ט ס"ג) מי שאיחר לבוא לביהכ"ס וכשהגיע כבר עמדו הציבור באמצע התפלה שאם הוא מוכרח להתחיל להתפלל שמונה עשרה מיד ושליח ציבור עומד לפני קדושה יתחיל שמונה ויגיע לנקדישך ויאמר עמו מילה במילה כל נוסח הקדושה כמו שהוא אומר ואף שהוא עומד באמצע שמונה עשרה של תפלת יחיד ואין היחיד אומר נקדישך בשמונה עשרה שלו מכל מקום כשהוא אומר עם השליח ציבור אינו נקרא יחיד, יתר על כן דאין צריך לענות אמן אחר הברכה כמו שהשליח ציבור אינו צריך כיון שהציבור עונין אחריו ועניית הציבור היא גם כן על ברכות של זה היחיד ,

לפי"ז גם כשעולה לתורה לפרשת זכור וקורא בתורה את מילות הפרשה מילה במילה עם הבעל קורא אינו נקרא עי"ז שהוא מבדיל את עצמו מהציבור ואיננו חלק מהציבור אלא אדרבה קריאה שלו וקריאת הבעל קורא נחשבות **קריאת אחת** ולכן גם אם הוא שומע רק את הקריאה שלו עצמו מ"מ הוא שומע את אותה הקריאה ששמועים הציבור מהבעל קורא והוא ממש חלק הציבור ,

אמנם יש להקפיד ביותר שהעולה לתורה לפרשת זכור יקרא מלה במלה ממש עם הקורא ולא כמה מילים אחריו וייתכן שהקפדה זו אכן נוגעת רק בפרשת זכור ולא ביתר פרשיות התורה שבה חובת הקריאה היא על כל הציבור ולא על היחיד בפני עצמו ,

ואולי גם לזה התכוון כ"ק אדמו"ר דאומר בלחש **אחר הקורא** חוץ ממקומות מיוחדים = פרשת זכור דבו או שאומרו ביחד ממש או שאינו אומרו כלל ,

אחר הקורא

אחר

וכתב המשנה ברורה (ס' קמ"א ס"ק יד) דכיון שאין אומרים שניהם בבת אחת ליכא חשש דתרי קלי לא מישתמע ,

הקורא

וכתב הטור (ס' קמ"א) מה שנהגו האידינא שש"ץ קורא פירש א"א הרא"ש ז"ל לפי שאין הכל בקיאים בטעמי קריאה ואין הצבור יוצאין בקריאתו והוא בעיניו כידוע ואם לא יקראהו אתו לאנצוי עם הש"ץ לכך תקנו שיקרא ש"ץ שהוא בקי בקריאה ,

בגמר הקריאה .. גולל הס"ת פונה לימין ומברך

גולל

כפס"ד השו"ע בס' קל"ט ס"ד ופ"י במג"א (סק"ז) דמאחר שצריך לגוללה בין גברא לגברא גוללה קודם הברכה , וראה ביאור הגר"א דל"פ אלא בלפני משום טירחא דציבורא וע' תוס' שם וכ"פ רמב"ם והוא להדיא במס' סופרים פי"ג ה"ח והדא אומר פותח ומברך ומ"ט דכתיב ובפתחו כו' ומה כתיב כו' וגוללו ואומר ברוך כו' ,

פונה לימין

אף דאין ענין בהטיית הראש לצד כשהס"ת סגורה ובפרט דבכל הספרים שראיתי לא מצאתי שינהגו לנטות הראש בברכה אחרונה מ"מ אולי משום דלא פלוג בין ברכה ראשונה (שגם בה מנהגינו לגוללה מקודם) לברכה אחרונה נהגו להטות הראש ,

קצת יל"ע בשנויי הלשונות בין מ"ש בברכה הראשונה לברכה אחרונה (א) ברכה ראשונה - מפנה פניו , ובברכה אחרונה - פונה (ב) בברכה ראשונה מפנה פניו **קצת לימין** , ובברכה אחרונה פונה לימין ומברך ,

ומברך

ברכה לאחר' אינה אלא כשקורא בצבור אבל היחיד אינו מברך לאחר' שאין מברכים על המצות לאחר'הן ואינה דומה לקריאה בצבור שקריאה זו תקנה היא ועל התקנות מברכים לפני'הן ולאחר'הן כמו בברכת הלל ומגילה ועוד שאפילו אם היו מברכים על המצוות לאחר'הן בתורה שמצותה כל היום וכל הלילה ואין לך שעה שאינו חייב לעסוק בה אין ברכה לאחר' שייכת ויש שכתבו הטעם שבקריאת התורה בצבור אסור להפסיק בשאלת שלום ולא בדבר אחר אבל בתלמוד תורה בביתו אי אפשר שלא יפסיק בדיבור עם תלמידיו או בשאלת שלום לפיכך לא תיקנו ברכה לאחר' - וראה בכ"ז וכן על המקורות והאסמכתות לברכה שלאחר' באינצלפקדי תלמודית בערכו ,

ומחכה בהתחלת ברכות המפטיר עד שילבישו את המעיל על הס"ת

גם בזה יכולים לראות איך מדוייקים כל אות ואות מכתבי כ"ק אדמו"ר דהנה בגמ' סוטה (ל"ט ע"ב) אמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי אין המפטיר רשאי להפטיר בנביא עד שיגלל ס"ת - ופירש"י - במטפחותיו כדי שלא יהו הגוללים טרודים מלשמוע הפטרה מפי המפטיר ונפסק להלכה בשו"ע בב' מקומות בס' קמ"ז ס"ז ובס' רפ"ד ס"ו אין המפטיר מתחיל עד שיגמרו לגלול הס"ת ובמחצית השקל (ס' קמ"ז) כתב דכוונת השו"ע דאין להתחיל אפ' ברכות הפטורה עד שיגמור כל הגלילה כדי שישמע הגולל גם ברכות הפטורה ובפרמ"ג כתב דהמנהג להמתין עד עצם גמר גלילת הספר לבד אף שלא כרכו עדיין המפה עלי' אך מרש"י לא משמע כן ,

ולרמז לכל זה כתב כ"ק אדמו"ר דצריך לחכות גם שלא להתחיל הברכה ולא רק עד שיגמרו הגלילה אלא אפ' לאחר' עד שילבישו את המעיל לס"ת , וא"כ פלא גדול מה שבס' המנהגים לא חשו לדייק בזה והעתיקו רק כמו שכתוב בשו"ע אדמוה"ז מבלי הוספת דיוקים הנ"ל מכ"ק אדמו"ר , ותמוהים עוד יותר מ"ש בהע' שם דכ"ק אדמו"ר כתב לנהוג כן ,

* * * * *

סימן לה

מגילה רפ"ג • ובו יתבאר אם עכשו נכון שלא להוסיף על שבעה קדושים אפילו בשבת • וכן כיום טוב יותר על חמשה :

משנה פרק [הקורא] עומר (יושב) (דכ"א א') ביו"ט חמשה כ"א אבל מוסיפין עליהן • עיין ב"י רס"י רפ"ב דאבל מוסיפין קאי אשבת ויוהכ"פ ויו"ט • וכ"כ רמ"א מהחוספתא דמגילה פ"ג • וז"ל ביו"ט חמשה ביוהכ"פ ששה בשבת שבעה אם רצו להוסיף אל יוסיפו דברי רבי ישמעאל • רע"ק דאמר ביו"ט חמשה ביוהכ"פ ששה ובשבת שבעה אם רצו להוסיף מוסיפין עכ"ל • מבואר דרע"ק דאמר אם רצו להוסיף מוסיפין אכולהו קאי שלכן חזר כולהו יו"ט ויוהכ"פ ושבת ולפ"ז סתם מתנידין אחיא

שאלות ותשובות אורח כימן לה

אורח ברע"ה . ואפי"כ שבגמרא הובא ברייתא (בבב"ב כ"ג א') בלשון אחר היט דקם שונה בדוכי רע"ה כיוה"כ שבעה בשבוע שקב . ע"כ"ס . ומ"מ מסת מנחה דרע"ה דמי"ל מוסיפין עליון אסלוה ק"י . ולכרעה עובת יומר דהא כבשה מוסיפין ואי"כ ז' שנה ליהוב"כ שנה פתחת י"מ שבר"ן . ואפי"כ דלא חישוק לה . ועיון מברדו בר"ה ר"פ ו"ט . ואין לתמוה ה"ך יבא להוסיף ט' דהא שבעה שקרין בתורה בשבת ט' . וכ"כ ה"ה"ש שם ט' ג' דהא שבעה שקרין בשבת ושנה שקרין ביוה"כ ומדקם בגמלה כבדו מה תקטס ואפי"כ חתי אין פותחין מהן אבל מוסיפין עליון . שוב ראינו מה בפמ"ג בג"ל סימן רס"ג קכ"א :

קיצור . ראה מהקטופתא פ"ג והגמרא (ר"כ"ה א') ודחל מוסיפין עליון ואי"כ ויהי"כ נמי ק"י . וכ"כ הגורם והר"ש בפשיטתו פרק ו"ט ע"ל . ר"ה :

ב ודנה . בנמצ"ל רכ"י רס"ג סק"ל והרשב"ן כתב ודמכיו דטולן מוכרין אין להוסיף המוש ברה שאין נריסה . וכפמ"ג שם כתב וכ"מ בגמרא (כ"א ב') ר"מין אין פותחין ואין מוכרין מנח א"ה וע"כ . ור"ל דמ"מ"ס בגמרא והאודת דטלוה מוכרין לפניה ולאחריה . אך ק"י ארכה דאין מוסיפין . ואין זה שררה כלל . ובתורה שם אחר שכבד האודת מוכרין אין לפניה ולאחריה כתב ושבכח שבעה אין פותחין מהן אבל מוסיפין וע"כ . וכל הנמצ"ל שכן נחמט מכל פסוקים ועיון במחית הק"י . והנה מ"מ"ס בשם הרשב"ן הוא כהפ"ך מ"כ סכ"י ע' ור"ה"ש האין שם שלח הוסיף גם כשבת . ואמר כל המוחר על הכמהו זו ויתוחן משוה . ושמעתי הבעט מפי טרי חמי ה"ר יונה ז"ל שלח היתרו להוסיף על הכרסה אלא כיון האגשה שפחתה היה מוכר לפניה והתחס מוכר לאחריה והאלמנטיס היה יורח אף"כ בלא ברעה ע"כ אם ר"ל להוסיף מוסיפין וזה כך אבל הקורא ודקט שכל אחר מוכר לפניה ולאחריה גוריה ממש הכנסים וגוריה ממש הו"א"ש כדלח"ה פרק הקורא עומד . אין לו להוסיף בקוראי כדי להוסיף בכרסה שאין לריסה עכ"ל . ואפי"כ מ' ק"י סק"ל הקשה דמהאדקס ומכח דגם כינו המגשה היו כל הקוראים מוכרין . והוא בנמצ"ל בקבלה בפסוק אל תבאל מנינו ת"ך . ק"ה ק"ה ע"ל . והיה אפשר לתרן עמ"מ"ס הפני"ה בגמ"ל דכ"י . ע"כ"ס שחף שהאלמנטיס היה בירט בכרסה התורה ממש אפי"כ כל אחר וחרח אומר ברבו דק"י טפי בדרב"א כ"י שם ה' אקרא הבו גורל עכ"ל . ואפי"כ על אמירת ברט אחר ברע"ה שם אחר הקב"ה בני מהקל"ן וא"י מוכרין . אלא דכמד"ר ר"י דהא מובא בברייתא יומר אחר ל' יתעט דככני כס"ר ל' ואי ככתבו על כבודי עוש אפי"כ כר"ה אין שררה הדין שיהיו בני מהקל"ן וא"י מוכרין . כ"לז אם יקראו אח הוחכותה קריתו הרבה אין קדו וקדו שאין מוכר שחי פשמים לפניה ולאחריה עכ"ל . הרי מובא העצם על המגשה אין משפוק בקבלת המוש שכל קורא מוכר לפניה ולאחריה . ועיון בחי"ט

קיצור . מ"מ"ס הרשב"ן ור"כ"ה הפני"ה ואין כן דעת ר"פ ועוד ה"ה"י הוכח שגם כינו המגשה היו מוכרין כל הקרין :

ולבאורה . היה נראה לתרן . דהנה התוספת ר"פ (קור"א) עמוד (יושב) הקב"ה אורח כימן . ומה שהתעורר ט"ל בנשואו סך מלחא והשתת והתחס בתורה מוכר לפניה ולאחריה ג' ויב"כ וע"כ"ס . והנמצ"ל בפשיטתו המגשה בר"ה בריא"ש חרשים כתב וכל מקום שיאמר מוכר לפניה ולאחריה ראה לומר על דרך החיוב כמו שיבאר עכ"ל . ונראה שגם דין נחמין לתרן קריתו התוספת . להם כפ"ל זה . ונראה שמתרן שהטובה שהרב"ש והאחרון מחייבים לברך ע"ה חיוב זה ברעה לאגדה וזה ברעה לאגדה . והאלמנטיס חתן מחייבים אבל עכ"כ . הוא רשות שאם ר"ל לברך היתוחן מיט בגמרא בכרסה ר"פ שגלה אסלו . בני ברעה היתוחן היה עצה הגא רשות . ומדע דאם יש המגשה לא היו

ג וישורב . ראינו בירושלמי פרק (קור"א) עמוד (יושב) ה"א רבי יוחנן בני אלו"ן ר' קריחה (הי עשה שקרין בתורה למאי את מרחה אוחין) מה את עבד לון כשגלה שאלט כלחח וזו כשגלה שאלט זה כשני עמלו זה כשני עמלו (דכין דמחמין לר"ח ברעה התורה מוכרין התוחן וכן בגמרא (ר"כ"א) לפינן ברעה התורה ולאחריה מוכרין התוחן נפ"י בדרב"ש (כ"א) ע"ל) ופ"י דומ"ח ע"כ) אין מתבנין כשגלה שאלט כלחח . והאשון מוכר ברעה לתורה . והאחרון מוכר ברעה האחרונה והאלמנטיס א"ט מוכר כל עיקר . זה מתבנין כלשג שאלט זה כשני עמלו וזה כשני עמלו אלא חשבונין כשגלה שאלט זה והנה גם כשגלה שאלט כלחח א"ט וענין דרבח"ה מוכר כל אחר כשני עמלו אפי"כ גם בכרסה התורה רשות להאמנטי לברך לפניה ולאחריה . וזה כמנ"ל בשם הרמב"ם . ומתקנה הירושלמי א"ט ברור אל"י . דהקפ"ע משום שזאל כשגלה שאלט כלחח"ה האלמנטי א"ט מוכר . ק"י אפי"כ אומר שם בירושלמי אפי"כ ששאל בד נחמין רבי יוחנן ק"ה איה קמי סידרה שמת עולן ואל מוכרין (היה עובד לפני כה"כ) שמת קולן של הקוראים בתורה שאין מוכרין) אחר לון עד מתי אחס עובדים התורה קריתו קריתו (שער"ל ד"ה חלו"ן קריתו בלא ברעה) . משמע דהיי"ה האלמנטיס שיהו קרין ואל מוכרין ע"ה אחר עד מתי אחס ט' אפי"כ משמע ס"ל בפשיטתו דגם האלמנטיס מוכרבים . והיי"ה אפי"כ המגשה שהרי איכשהו בירושלמי הוא על דין המגשה . וידוע דהמור"ד הוא אלדד וירושלמי ע"כ ר"ש שהמור"ד פ"י עמש המגשה דאין מפסוקין בקבלת . משום שהמור"ד פ"י של הירושלמי א"ט שגם בזמן חמ"ה המגשה היו גם האלמנטיס מוכרבים אם ילכו וחלו"ן ברטום כנ"ל . ואל"י נבחר ענינת הרשב"ן שאין להוסיף על הקוראים כי"ט ושנה ממוש ברעה שאל"י מואר שהוכחו דגם בזמן המגשה היו האלמנטיס חס"י ילכו ואפי"כ היתרו להוסיף . אלמלא אין זה ברעה שאל"י לריעה :

קיצור . מהירושלמי מוכח דאיכשהו לה לרין המגשה אם האלמנטי מוכר או לא . ואפי"כ דומ"ס כמגשה היתוחן והיתוחס מוכרין זה ליתוי . והאלמנטי רשות . וגם משמע שם המסקנה דגם האלמנטי יברך . ואפי"כ נבחר סגרת הרשב"ן :

אחרי כדעיק' ואלע"ם שבמרחק הוצא בריבוי או (ברך כ"ג א') באופן אחד היש דגם משה ברבני רע"ק ביהב"ם שבנה ובשנת שמי' עכ"ל גם משה ומחזק דרע"ק דל"ל מוסיפין על פסוק אצלנו קאי' ולדרכה מוכח ויחד. דהא בשנת מוסיפין ואל"ם יהי' טיה ויהב"ם טיה משנה ב"ה"ן. א"כ דלא חיישין לה'. ועיין במרדכי גר"ה ר"פ י"ט. ואין לדמות האך וכן הוסיף ט' דהא שנתה שקרין בתורה בשנה ט'. וכל הוסיף ט' כ' ג' דהא שנתה שקרין בשנה ושש שקרין ביהב"ם דמשני' במגילה כגד מה קהותם ואל"ם טיה אין פסחין מהן אבל מוסיפין עליהן. שוב ראויה מזה במז"ג גמ' סימן רפ"ב קכ"א:

קיצור - ראה הקטעפסח"ט והגמרא (דכ"ג א') דאבל מוסיפין עליון חו"ע ויהב"ם נתי קאי' וכ"כ המרדכי והר"ם בשפיעות פקד י"ט קל ר"ה:

ב הנה במז"ג רמ"י רפ"ב קכ"א והרשב"ן כתב דעבשו דשנן מברכיין אין ויהב"ם מושב ברכה שאלו לריכה. ובמז"ג ט' כתב וכו' בגמרא (כ"א ב') דלין אין פסחין ואין מוסיפין הנה ומ"ם. ור"ל דמש"ם במגז"ל והאירנה דטלה מברכיין לפני ולאחריה. קאי' רק האירנה דאין מוסיפין. ואין מברכיין לפני כלל. ובמראה שם אחר שכנה והאירנה מברכיין טלן לפני ולאחריה כתב ובשנת שנתה אין פסחין מהן אבל מוסיפין עליהם. ול' הגמ' אכן משמע מכל הסופרים ועיין במחל"ס הקטל. והנה מ"ם בשם הרשב"ן הוא בתשב"ץ ח"ב סי' ע"א כי הדין מברכיין אין שאלו להוסיף או בטכ"ה. ואמר כל המוציא ע"ל הכהן ויחזורנו משה'. ומשמעו הענין משי משי ממי כ"י ויהי ו'ל' שלל הניחו להוסיף על הברכה אלא ביום האמנה שהשפחה היה מברך לפני והיחמם מברך לאחרים והואלע"ם היה קוראים בלא ברכה ע"ל אם לא להוסיף מוסיפין ומה בך

אלא האירנה והקטע רבין שכל אחד מברך לפני ולאחריה גזירה משום הגבוסים. וגזירה משום הוולאם כדלפיך פיק קורא עומד. אין לט להוסיף בקדושים כדי להוסיף בברכה שאין לריבוי עכ"ל. והוא ט' קל"ט קכ"ג הקשה דתמאדכד מוכח דגם ביום המשנה ואל"ם כל הקוראים מברכיין. והוא במז"ג בקהלה כפסוק אל תטל משני ותי'. דך קאי' ע"ה. והיה אשכ"ל להרץ עמ"ס הפגי' בנעילה דכ"ג ש"ל שאף שהאמנותא לא בירש ברכה התורה מושג אפי"ה כל אחד ואחד אומר ברב דשיך טפי בדרשא' כ' ט' האקד"ה הכי גזיר עכ"ל. ואל"ם על אחרת ברב אחר מברך שם אחר הקב"ה בני מהקלן ואלו מהמברך. אלא דמברך ר"ע ראה מוציא בברכות ויהי אחר ר' היטע דהכתיב בשם ר' לוי אזי נתבאר על כדתי עמו אכי בניה אין שורה דיון שהיו בני מהקלן ואלו מהמברך. ילד אם יקראו זה החובותם קריית הרבה אין. קרוי וקרוי שאין מברך שחי פעמים לפני ולאחריה עכ"ל. הרי מטייל הענין על המשנה אין מוסיפין בקללה משום שלל קורא מברך לפני ולאחריה. ועיין במז"ג ט"פ בני געוי מ"ם להרץ בזה:

קיצור מ"ם הרשב"ן וכו' במז"ג ואין כן דעה הר"ם ועוד הע"ו הדין שגם בניו האמנה היו מברכיין כל הקוראים:

ולבאר היה נראה לתכ"ן דהנה החוססת ר"פ (הקורא) עומד (וישב) הקא אמר' הנה משנה כך מלהא דהפחה והיחמם בתורה מברך לפני ולאחריה ג' פעמים וע"ס מה שדורט' והיב"ם כפיכתי המשנה כד"ה בראשי השמש כתב וכל מקום שזימנו מברך לפני ולאחריה רוצה לומר על דרך החיוב כמו שביארנו עכ"ל. ונראה שגם הוא נתנוון לתכ"ן קשיית השחיסים. להם כפ"ו זה. ונראה שנתקן שטובתו שהלשון והאזינו מחייבים לברך ע"ד היובד זה ברבית הלשון והו' ברכה לאחריה. והואלע"ם אין מחייבין אלא עכ"ל... רש"י שאלו רע' לברך מברכיין. ודעתהו מוט' בגמרא בברכה ט"פ שלל שאלו. בני ברבית היענין האם חנה רבא רש"י. ומוט' דלם לפי המשנה לא היו

רשאים האלמתיים לברך ברכה. ומשם דה"ל ברכה שאינה לריכה אין משום גזירה בעלמא התקט' שכל אחד יברך. ואחרי לא מכו' לומר ברכה שאל"ם אבל אמר' אפי"ה שפי' דגם לפי מוקדן המשנה היה רשות מאחר שחיבק ברכה על קריאת התורה בלבו. לכו מה שמברך בשנת ברכה התורה. וכמו שמשאר במז"ל ר"פ ללכות. א"כ אף שלא חייבו לברך רק הפסח והחוסס. אבל ודאי הרשות גם ביד כל הקוראין לברך. כל מיניעני' דלמש' התוספת פ"ד לר"ה (דף ק"ג א') דגז' שמי' מברכים על מ"ם שהמ"ג א"כ. ופיערות מברך המגלה היא ט' ומשום דמוקד ברכה שאל"ם ומברך משום כל שאל לכה ט' ע"ס. ועל דבריהם סב"ך בחש"י ח"ב ט' ס"ב לענין שפוחא עולה לתורה ומברך. דלפ"ו כ"ש הטל. והואלע"ם רשאים לברך. כיון שא"ט רוצה ללמד בברכה הראשון. ואלע"ם שאינם מחייבים. אלא אף לרש"י הרמב"ם ורמ"ם שהביא הב"י ט' י"י דנשים יברכו בנתי' שהמ"ג י"ל הוא שא"ט דהא מחייב בהגולה וכו' בכל מעברין (ד"מ ט"ב) אחריין אומן רשון לא ק"מ טע' ל' כ"ו. ואל"ם יאל' לו טיה דגם לפי דין המשנה היו האלמתיים מברכים חלה אפי"ה כל רע'. ולכן לפ"ו אחי שפי' המז"ל דהענין דאין מוסיפין בקללה הוא מטעם עמו אכי בניה כ"י וכלי' :

קיצור (משמעות הרמב"ם בפי' המשנה דמ"ם בנשנה הפסח והאומן בתורה מברך). והו' דרך חוב. אבל הרשום גם ביד האלמתיים לברך. שוב ראויה שכל"ב הע"ו ט"ס חכ"ע קכ"ה וכו' להק' ביום המשנה כ"י יע"ס :

ג ישוב ראיתי בירושלמי פיק (הקורא) עומד (וישב) ה"ה כ"ו ז"ר עני' אלון י' קרוזיה (הי' כשלה שקרין בתורה למאי אחי מזהם אומן) מה חיל עבוד לון כשלה שאלו כלחה או כשלה שאלו זה כפעי עלמו זה כפעי עלמו (דין) דומחין לר"א ברכה התורה מברכיה המעון וכן בגמרא דיון ילפנין ברכה התורה לאחרים מברכה האומן כמ"ג דברכות (דכ"א ע"ה) וכפ"א דמ"ם ע"ה) אין תעבדון כשלה שאלו כלחה. הראשון מברך ברכה לראשונה והאחרון מברך ברכה האחרונה והאלמנה א"ט מברך כל עיקר. ו' תעבדון כשלה שאלו זה כפעי עלמו זה כפעי עלמו השללו האלמני מברך לפני ולאחריה. והנה גם כשלה שאלו כלחה א"ט שהיון דבהמ"ג מברך כל אחד כפעי עלמו א"כ גם בברכת התורה רשות להאלמני לברך לפני ולאחריה. וזה במז"ג בשם הרמב"ם. ומבטנה הירושלמי א"ט כתי' א"ל. והקט"ע פירש דהשטען שהא' כשלה שאלו כלחה. דהאלמני א"ט מברך. אך אח"כ אומר שם בירושלמי א"כ שמואל בר נתנון רבי יומתן היה עבר קומי סירדא שמע קולן ולא מברכיין (היה עובר לפני בבה"ב שמע קולן של הקוראים בתורה שאין מברכיין) אחר לון עד מתי אחס' עושים התורה קדמת קדמות (שגרנון) ד"ס כלחו לון קרוזין בלא ברכה). משמע דהייט האלמתיים שהיו קרוין וכן מברכיין ע"ה אחר עד מתי אחס' כ"י א"כ משמע ט"ל בשפיעות דגם האלמתיים מברכים. והייט אף לין המשנה שהרי איבעיא דירושלמי הוא על דין המשנה. וידוע דהמז"ל הוא אגדה ירושלמי ע"כ א"כ שהמז"ל פ"י טעם המשנה נראה דאין מוסיפין בקללה. משום שברכה. כ' לפי הירושלמי נראה שגם ביום הכימי המשנה היו גם האלמתיים מברכים אם ירצו וקולא ברעום כ"ל. ולפי' נספור טענה הרשב"ן שאין להוסיף על הקוראים ביו"ט ושבו משום ברכה שאל"ם מאחר שהמז"ל דגם ביום המשנה היו האלמתיים מברכים אם ירצו ואפי"ה התירו להוסיף. אלא אין זה ברכה שאינה לריכה :

קיצור - הירושלמי מוכח דאיבעיא לה לדין המשנה אם האלמני מברך או לא. ואל"ם דגם משנת הפסח והיחמם מברך או לחוב. ו' האלמני רשות. ו' טעם משנת שם המצותא דגם האלמני יברך. ואל"ם ויהי' דהנה הירושלמי :

בהר"ש והג"ע דלף אף הם לבל לקוח מנכר הכרטה כחפצי העולם. והוא מוציא בש"ש ספי' קמי' ספי' ה' והוא בהר"ש פקק הקורא עמוד יושב ספי' וי"ד ובהר"ן לנס. ומקור הדברים ההפוסטם בנין פרק היוקן (דלי"ס ט"ב). אהנס היר"ף דק והמכ"ס פ"ב ה"ו לא כיתרו כן וע"ס כתי' משפר ס"ל טעם ובה"ש בני השמות וזמנס מנכר. אך דוקק דהא כתיבו רמ"י מכן בקורא מתקנס ל"י שמכר"ס ה'. והוא ההפוסטם פרק היוקן (דלי"ס ט"ב). ומנס מקור דברי הר"ש ספי' וי"ד ה"ל. ופי' מהו בהכתיב ח"ב ספי' קפי' שכתב ומה ל"י שתי פעמים ומה ל"י שבע פעמים. אך בנשי' להכתיב ספי' קפי' מזה ברן ההפוסטם ג"כ רק כמ"ס היר"ף והמכ"ס עמוד וקורא יושב ומוד ועמוד וקורא ט' וכן בני דין כתי' אחר כתי' ספי' מ"ס בנמלה ל' ארמי'ן כתיבו כתי' לומר שאלו הן רשאו קורא יושב ומוד ועמוד וקורא. כ"ל יע"ש. ולא ספי' ההפוסטם ה"ו לא לך לישב כיון שמוד ומנכר. וכן אפי' דמי' לר"ף והמכ"ס והרשב"א דקיון שפא' ח"ס אחר קורא פעמים ח"י לומר ונכרן וישנו למתי' דקיון התלמוד טבל אחר יבדך דה"ט כתי' אהנס מותרים לא כתיבו אחר קורא שבע פעמים או אפי' כתי' ל' לומר ולבדך. לכן ל"ל עמוד יושב. מיה' הרמ"ם פי' והמכ"ס ספי' דני' לך לומר ולבדך רק כ"ל ג"כ יושב ועמוד. ע"ס נמור לבעיני דמהספרי ח"י לומר כהה"ל לבד הוא בקורא ופי' דה"ט נכתבם כדכרנס ברן ההנס. אך מחת' ההפוסטם והר"ש והר"ף והמש"ע פירשו כתיבו לרדך לבדך ל' פעמים פשיטא ופשיטא דברי קמיון. אבל ע"ס דמי' ולא על הדעת בקורא יתר מ' פעמים בשבת ומתעב פעמים בני"ט. ולח' שייך כ"ל בזה אבל מוסכי' עליון. שברי א"ל להוסף קדושים לילכא מן שו"ע לקרות. והקון מהו שקורא ופי' זכו רק לומר שמוב הקדושים הוא ופי'. ואפי' מחת' הקדושים העלו' לתורה עכשו שאלו ודקיון רק לקרות בלנס. והעיקר הוא קריאת ה"ל א"ל א"ל להוסף יתר על ל' קדושים. דש בזה מש' יתר מנכר שאלו לר"ס. דלך יבדך הטקס על מה שהש"ל יקרא והש"ן א"ל לקרות ודמי' יתר משני' הקדושים כ"ל בלתי ופי'. ובי' ברן שבת בנמנה שאלו רשאו להוסף מתלבי. מבי' כשהרי' עכשו שהש"ל קורא א"ל להוסף יתר משכנס. אהנס כתי' לפי' תמי' והוסקוס לרשונים שמשען עליהם דמי' שמשמא עולה לתורה ח"י שאלו קורא כלל רק שומע. דלכי שייך ברכת טעולה לתורה הוא על קריאה של ה"ל. אבל לפי' הרמ"ם שכתב ולא מתכבד שהוא יבדך על קריאת ה"ל. ח"י לדייה על קריאה עלמו מנכר. לכן לפי' ו"ל רשאים להוסף על מנין הקדושים אם הם קדושים ג"כ בנמנה. וקדושים המ"ב על הרמ"ם ו"ל כיון דהוא קורא ג"כ בנכר אף שקורא בנמנה ו"ל כיון שגיי' קדושים בתורה יתי'. דלא אחר מנכר והג"ע יול' בנכרנו. והג"ע דק"ל כבורה אחר קורא. ולא"שגיי' יול' משום דברי קלה לא למשמע. והה שקדושים עייבם בקול רס. אבל כשהאחר קורא בנמנה ע"ס. לכן ס"ל דכתי' רשאו לבדך אף הקורא בנמנה. ואלו ז' דומה לקריאה היחד שלא בנכר. ועיון בהר"ם ספי' ר"ד משמע לנמנה ג"כ כן :

אור"ח אמרו ד"ל שאלו גשמי' המ"ב אין זה דומה להרן על ההפוסטם שכתב ספי' קמי' ספי'. דהבא כיון ע"ס זה השלש לתורה המכרן הוא ודמי' לול' ימי' ע"י שמישם וז' מחיוב שמיעת התורה בנכר. שה' ה' התקנה שקדול' בנכר בשביל שמיעת התורה כמ"ס הרמב"ם רמ"פ י"ב. מתבאר דכ"ק (דפי' ט"ה). ואפי' זה העולה שומע היבד ביתר שלח משאר הבור. יול' לבדך על שמיעה זו ושומע התורה בקריאה בנכר. ואש' מנכר על קריאה ה"ל בלבד להוליא חת ה"ל ימי' מתכנס. כ"ל מוליא ימי' עומ. שמי' לשמע בנכר. דאש'ת בקורא. אף כ"ל שכברכה לא שייך בשביל שמיעת יחד כמעמד הבור כ"ל כפי'ול שמיעה עשרה דהא אין קורין בתורה בשמות מעשרה. אין זה מוכר' דלפי' כ"ל עשרה מי' לט מערב שכל הגשמי' שמישם היבד וז'עלפי' מנכר בקורא. א"כ כל יחד העולה לתורה בתעמד עשרה. אה"ש שאלו קורא רק שומע כיון דאש'ת בקורא שפיר יול' לבדך על שמיעת התורה בנכר ואלו על קריאה הש"ל לבד. כ"ל על שמיעת ממש. הינו על שמיעת יחד השומע בקורא בתעמד הבור. ופי' אה"ל שכל שמיעת יחד א"ל לבדך וע"י ש"ס פי' ג"ס ספי' ובפי' שם ספי' בשם האור ונמ"ל ספי' מ. ובפי' בס' קרי' ספי' ובפי' שם ספי'. מ"מ הי' הוא מוליא בנכרה זו אח' כל הבור השומעים עיב עליהם חל חיוב שמיעת הנכרה. והוא מוליא לחס' ימי'. כמ"ס בנשי' מ"ב ה"ל. וכן בני' כותב מוציא בתמי' דמלך טעם או ג"כ דהוא עומ' בקורא כיון שאש'ת. וגם מפי' שובל לקרות בעלמו אחר הש"ל. הרי מלך טעם או ג"כ דה"ל בקורא בנמנה ט'. ח"י ו"ל אף לדבריו יול' להוסף על שבעה קדושים בשבת אף שהש"ל קורא. משום ש"ל דהכרעה חלה ג"כ על קריאת השמו' בנמנה או אפי' על שמיעתו. אך כיון דזה א"ש בנכר כלל. ע"כ דמי' אין להוסף כ"ל בשבת שיש בה חטונה ואף זהו מוב יחד להחיק בהנמנ' שאלו מביטין על ל' כלל. כמ"ס היות ישראל. ח"ל אם כשי' מלך :

וקצת רמ"ה מהא דקמן קורא בתורה אבל א"ש פורס על שמי' מפי' שאלו מוליא חת הדיבס ח"י. ואפי' מבי' בקריאת התורה ח"ש מוליא חת הדיבס ח"י. כתי' שאלו מוליא ימי' בנמקרא מנילה. וביון שכן א"ך קורא בתורה ומנכר. ספי' לפי' המ"ב אין מנכרין אלא כשמוליא אחרים ידי ומנכר. והרי הקמן אין מוליא ימי'. אמב"ל דעל קריאת עלמו בנכר ג"כ יול' לבדך אפי' שאלו מוליא חת הבור ימי'. ומ"ס הל' שאלו למני' ל' עב"ל דלף שהיובד לקרות ל'. אבל אין החוב על הבור ממש שמיעת קריאה ל'. רק שדיו יהו קרין. ולא דמי' למקרא מנילה עיב ח"י חייב לשמע כל המנילה. ואפי' ע"כ הקמן על קריאת עלמו מנכר כמ"ס השומע מהפי' :

סימן לו

קיצור. וכיון שאם הש"ל עומ' היה מנכר לא היה רשאי לבדך יתר משכנס פעמים כמ"ס בש"ש ספי' קמי' קמי' ספי'. ח"י ה"ה כשהשול' מנכר על קריאת ה"ל לא שרי' מנכרה דהאי מנינה. אך הרמ"ם והר"ם ס"ל שעל קריאת עלמו מנכר אף שקורא בנמנה והש"ל יול' בנכרנו. ח"י לפי' יס"ס להוסף על שבעה קדושים. ע"כ מי' כינס עלמו בעלגמא דרמוהא לכן אין להוסף כלל על שבעה קדושים :

בהר"ש והר"ן והש"ע דלף אף הם לבל לקוח מנכר הכרטה כחפצי העולם. והוא מוציא בש"ש ספי' קמי' ספי' ה' והוא בהר"ש פקק הקורא עמוד יושב ספי' וי"ד ובהר"ן לנס. ומקור הדברים ההפוסטם בנין פרק היוקן (דלי"ס ט"ב). אהנס היר"ף דק והמכ"ס פ"ב ה"ו לא כיתרו כן וע"ס כתי' משפר ס"ל טעם ובה"ש בני השמות וזמנס מנכר. אך דוקק דהא כתיבו רמ"י מכן בקורא מתקנס ל"י שמכר"ס ה'. והוא ההפוסטם פרק היוקן (דלי"ס ט"ב). ומנס מקור דברי הר"ש ספי' וי"ד ה"ל. ופי' מהו בהכתיב ח"ב ספי' קפי' שכתב ומה ל"י שתי פעמים ומה ל"י שבע פעמים. אך בנשי' להכתיב ספי' קפי' מזה ברן ההפוסטם ג"כ רק כמ"ס היר"ף והמכ"ס עמוד וקורא יושב ומוד ועמוד וקורא ט' וכן בני דין כתי' אחר כתי' ספי' מ"ס בנמלה ל' ארמי'ן כתיבו כתי' לומר שאלו הן רשאו קורא יושב ומוד ועמוד וקורא. כ"ל יע"ש. ולא ספי' ההפוסטם ה"ו לא לך לישב כיון שמוד ומנכר. וכן אפי' דמי' לר"ף והמכ"ס והרשב"א דקיון שפא' ח"ס אחר קורא פעמים ח"י לומר ונכרן וישנו למתי' דקיון התלמוד טבל אחר יבדך דה"ט כתי' אהנס מותרים לא כתיבו אחר קורא שבע פעמים או אפי' כתי' ל' לומר ולבדך. לכן ל"ל עמוד יושב. מיה' הרמ"ם פי' והמכ"ס ספי' דני' לך לומר ולבדך רק כ"ל ג"כ יושב ועמוד. ע"ס נמור לבעיני דמהספרי ח"י לומר כהה"ל לבד הוא בקורא ופי' דה"ט נכתבם כדכרנס ברן ההנס. אך מחת' ההפוסטם והר"ש והר"ף והמש"ע פירשו כתיבו לרדך לבדך ל' פעמים פשיטא ופשיטא דברי קמיון. אבל ע"ס דמי' ולא על הדעת בקורא יתר מ' פעמים בשבת ומתעב פעמים בני"ט. ולח' שייך כ"ל בזה אבל מוסכי' עליון. שברי א"ל להוסף קדושים לילכא מן שו"ע לקרות. והקון מהו שקורא ופי' זכו רק לומר שמוב הקדושים הוא ופי'. ואפי' מחת' הקדושים העלו' לתורה עכשו שאלו ודקיון רק לקרות בלנס. והעיקר הוא קריאת ה"ל א"ל א"ל להוסף יתר על ל' קדושים. דש בזה מש' יתר מנכר שאלו לר"ס. דלך יבדך הטקס על מה שהש"ל יקרא והש"ן א"ל לקרות ודמי' יתר משני' הקדושים כ"ל בלתי ופי'. ובי' ברן שבת בנמנה שאלו רשאו להוסף מתלבי. מבי' כשהרי' עכשו שהש"ל קורא א"ל להוסף יתר משכנס. אהנס כתי' לפי' תמי' והוסקוס לרשונים שמשען עליהם דמי' שמשמא עולה לתורה ח"י שאלו קורא כלל רק שומע. דלכי שייך ברכת טעולה לתורה הוא על קריאה של ה"ל. אבל לפי' הרמ"ם שכתב ולא מתכבד שהוא יבדך על קריאת ה"ל. ח"י לדייה על קריאה עלמו מנכר. לכן לפי' ו"ל רשאים להוסף על מנין הקדושים אם הם קדושים ג"כ בנמנה. וקדושים המ"ב על הרמ"ם ו"ל כיון דהוא קורא ג"כ בנכר אף שקורא בנמנה ו"ל כיון שגיי' קדושים בתורה יתי'. דלא אחר מנכר והג"ע יול' בנכרנו. והג"ע דק"ל כבורה אחר קורא. ולא"שגיי' יול' משום דברי קלה לא למשמע. והה שקדושים עייבם בקול רס. אבל כשהאחר קורא בנמנה ע"ס. לכן ס"ל דכתי' רשאו לבדך אף הקורא בנמנה. ואלו ז' דומה לקריאה היחד שלא בנכר. ועיון בהר"ם ספי' ר"ד משמע לנמנה ג"כ כן :

וקצת רמ"ה מהא דקמן קורא בתורה אבל א"ש פורס על שמי' מפי' שאלו מוליא חת הדיבס ח"י. ואפי' מבי' בקריאת התורה ח"ש מוליא חת הדיבס ח"י. כתי' שאלו מוליא ימי' בנמקרא מנילה. וביון שכן א"ך קורא בתורה ומנכר. ספי' לפי' המ"ב אין מנכרין אלא כשמוליא אחרים ידי ומנכר. והרי הקמן אין מוליא ימי'. אמב"ל דעל קריאת עלמו בנכר ג"כ יול' לבדך אפי' שאלו מוליא חת הבור ימי'. ומ"ס הל' שאלו למני' ל' עב"ל דלף שהיובד לקרות ל'. אבל אין החוב על הבור ממש שמיעת קריאה ל'. רק שדיו יהו קרין. ולא דמי' למקרא מנילה עיב ח"י חייב לשמע כל המנילה. ואפי' ע"כ הקמן על קריאת עלמו מנכר כמ"ס השומע מהפי' :

ו וכן רמ"ה בספר בית ישראל בנמנה מנילה פרק הקורא עמוד יושב ספי' ח"י לחת' שהיול' דברי תמי' חת' ובקצת מקומות אפי' בנמנה ובדי' אין שמיסין. וכמומנה

סדר החיובים לעלות לתורה*

(א) כהן – קטנים, בעלי מומים, לכבד כהן חבירו, כהן עם הארץ וישראל ת"ח, אם מותר לכהן למחול על עלייתו.

(ב) לוי – כשאין כהן מלפניו.

(ג) חתן ביום חתונתו ביום חול – הנושא בחורה רווקה, נושא אלמנה, נושא גרושה, שני כהנים חתנים באותו יום. שני חתנים ישראלים באותו יום.

(ד) חתן בשבת שלפני חתונתו – הולך לעשות חופתו במקום אחר ולא באותו שבוע.

(ה) נער שנעשה בר מצוה באותו שבת – באותו יום, שלא מאותו העיר.

(ו) איש של יולדת בת או בן בשבת שאשתו הולכת לביהכנ"ס – חיוב מהולדת בן וחיוב מהולדת בת איזה מהן עדיף, אם היא חולה ואינה הולכת לביהכנ"ס אזי מ' לזכר ופ' לנקבה, אשה שהפילה לאחז' מ' יום.

(ז) חתן בשבת שאחר החתונה – נפ"מ באיזה יום בשבוע ה' החתונה.

(ח) יארצייט (= יום זכרון לאב או לאם) – אם היארצייט באמצע השבוע, יארצייט לאב ויארצייט לאם איזה קודם.

(ט) אבי ילד זכר בשבת שלפני המילה – מילה בזמנה ומילה שאינה בזמנה איזה קודם, כשהמילה בשבת.

(י) יש עוד חיובים בכמה קהלות שנהגו לקרותם לתורה וכל אחד לפי מנהגו ואין סדר לחיובם: (א) בעל תוקע; (ב) בעל מוסף לר"ה ויוהכ"פ; (ג) מוהל; (ד) סנדק; (ה) החייב בברכת הגומל; (ו) היוצא והשב מדרך רחוקה; (ז) יום הולדת – או בשבת שלפניו; (ח) יום יארצייט של צדיק – או בשבת שלפניו; (ט) משפחת החתן; (י) משפחת נער הבר מצוה; (יא) שבת שקודם יארצייט; (יב) אורחים; (יג) אחריהם מי?

(*) מיוסד על מג"א אריח סי' רפ"ב, שער אפרים שער ב', שלחן הקריאה ע' מ"ט ועוד. ועי' בערוה"ש סי' קל"ט וסי' רפ"ג דמביא סדר החיובים ממהר"ל מפראג בשינוי. ועי' גם בקיצויע' סי' ע"ה סי"א.

(א) כהן

כיסוד לכמה נפ"מ בסוגיא זו עלינו להביא מקודם מחלוקת הראשונים בגדר חיוב זה דכבוד כהנים, דיש שאמרו שהוא מה"ת ויש שאמרו דאינה אלא אסמכתא בעלמא.

מתני' גיטין נ"ט ע"א אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל מפני דרכי שלום. ובגמ' (ע"ב): מנה"מ אמר רב מתנה דאמר קרא (דברים לא), „ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי“ אטו אנא לא ידענא דכהנים בני לוי אלא כהן ברישא והדר לוי, רב יצחק נפחא אמר מהכא (דברים כא), „ונגשו הכהנים בני לוי“, רב אשי אמר מהכא (דה"א כג), „בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים“, רב חייא בר אבא אמר מהכא (ויקרא כא), „וקדשתו“ לכל דבר שבקדושה, א"ל אביי לר"י מפני דרכי שלום דאורייתא היא? א"ל דאורייתא ומפני דרכי שלום. . . וכדמר . . . אם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו ואמר עלה ל"ש אלא בסעודה אבל בביהכנ"ס לא דאתי לאנצויי ע"כ.

מפשטות סוגיא זו משמע דחיוב זה דאורייתא היא (וכמה פסוקים יש לראי') וכ"כ הרמב"ם בס' המצוות (מ"ע ל"ב) שנצטווינו לגדל זרע אהרן ולכבדם ולרוממם וליחס להם מעלות קדושה וכבוד קודמת וראשונה. ובספרו היד בהל' כלי המקדש פ"ד ה"א הכהנים הובדלו מכלל הלויים לעבודת הקרבנות שנא', „ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים“ ומצות עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן שנאמר „וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב“ – ובה"ב – צריך כל אדם מישראל לנהוג בהן כבוד הרבה (ויל"ע מה בא להוסיף בדיוקו „הרבה“) ולהקדים אותן לכל דבר שבקדושה.

(בצחות לשון הרמב"ם נראה איך שלא הי' קשה לו קושיית המג"א באו"ח סי' ר"א, למה בסוגיא דגיטין מביא הגמ' ראיות מכו"כ פסוקים שיש לכהן דין קדימה ובמס' הוריות דף י"ג ע"א תנו כהן קודם ללוי ולא מייתי מקרא אלא „קדש קדשים“ ותו לא? ונראה לומר דלזה כיוון הרמב"ם בחילוקו דהכהנים הובדלו לעבודת הקרבנות שנא' „קודש קדשים“, ומ"ע לקדשם מ„וקדשתו“ דב' דינים נפרדים הם, דזה שהכהנים הובדלו לעבודת הקרבנות (מהלויים) נלמד מ„קדש קדשים“ וזה שאנו מחוייבים לכבדם (אף דתוצאה היא מזה שבחר הקב"ה בהם במעשה הקרבנות) נלמד מ„וקדשתו“ (ויל"ל דבמצוה זו לא הובדלו הלויים וגם מחוייבים לכבדם – וכדלקמן).

ולכן בסוגיא דהוריות דמחדש לנו המשנה למי יש דין קדימה להצילו וכי' וקאמר דכהן קודם ללוי אין נוגע כל כך מה שעל הכהנים נאמר „וקדשתו“ ומחוייבים לכבדם (דהא גם על הנמנים לאחריו מחוייבים לכבדם) אלא ע"כ הוא משום דעל כהן נאמר „קודש קדשים“ ובמהרה יבנה המקדש ויצטרכו להקריב הקרבנות ואין לישראל רשות להקרבת הקרבנות וכי' ולכן יש עליו דין קדימה.

משא"כ בסוגיא דגיטין כשמבאר חיוב כבודו מביא מכו"כ פסוקים לראי' דכהן

ראשון וצריכים לכבדם, ומה שהביאו רוב הפוסקים החיוב דכבוד כהנים מ„וקדשתו“ ולא מ„הכהנים בני לוי“ י”ל דמשם אין ראי’ רק לקדימה לתורה (ויכתוב משה את התורה וגו’) אבל לא לשאר עיני קדושה משא”כ מ„וקדשתו“ לומדים דצריכים לכבדם כדבר קודש (פרמ”ג).

וכשנדייק עוד בדבריו נראה דשינה מתחלת ההלכה שכתב ומצות עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם ובה”כ כתב וצריך לנהוג בהן כבוד. וי”ל בב’ אופנים: א) דעם המצוה דכבוד כהנים היא מה”ת אך פרטי המצוה לקרותם ראשון בתורה וכיו”ב דעם הקריאה אינה מה”ת (אלא מתקנת מרע”ה או מתקנת עזרא) לא שייך לומר עליהם שכבודם מה”ת ולכן שינה וכתב וצריך, ב) אדרבה מצות כיבודם היא חלק ממצות קידושם וכמבואר בלקו”ש ח”ח ע’ 206 דענין זה לכבד הכהנים אינו ענין נוסף לקדושתם אלא אדרבה ע”י שאנו מכבדים אותם ה”ה מוסיף קדושה בקדושת הכהנים. וכע”ז מובא בערוה”ש סו”י קכ”ח דפי’ מצוה זו שעלינו לכבדם כדבר של קודש).

אמנם התוס’ (חולין פ”ז ע”א) כתבו וז”ל דאחד שעמד במקום חבריו לקרוא בתורה פטור ואפי’ תפס מפקינן מיני’ משום דכולם חייבים בקריאת התורה וכן פי’ ריב”א ואפי’ אם עמד במקום כהן דהא דדרשינן „וקדשתו“ וכו’ אסמכתא בעלמא היא ע”כ. וכי”פ הרא”ש (בחולין ובגיטין) דאינה אלא אסמכתא בעלמא.

(ועשו”ת אבן השהם סי’ ל”ג דכתב דהוי דרבנן, ובשו”ת מהרי”א או”ח סי’ מ”ט שדחה זבריו. ועי’ פרי”ח סי’ קל”ה אות י”ב).

הרי לפנינו ב’ שיטות: א) שיטת הרמב”ם ודעימי’ דמה”ת היא לכבד כהנים, ב) שיטת התוס’ והרא”ש ודעימם דאינה אלא אסמכתא.

וחילוק דדינא באם צריך מי שחטף עליית הכהן לשלם י’ זהובים (ועי’ במחצה”ש סי’ ר”א דכ’ זהובים היא הקנס דהרי חטף ב’ ברכות, הברכה שלפני הקריאה והברכה שלאחרי’ והוי כחטף ב’ מצות). ואף דאסור לחטוף אפי’ מצוה מדרבנן מחבירו, מ”מ הכא שאני דהכל מחוייבים בקריאת התורה משא”כ לענין עליית הכהן מחוייבים לכבד כהן דוקא.

ומפורש הוא בירושלמי (גיטין פ”ה ה”ט) מילתי’ דרשב”י אמר שהוא מה”ת מילתי’ דרבי חנינה אומר שהוא מדבריהם דאמר ריב”ל מימי לא ברכתי לפני כהן ולא הנחתי לברך ישראל לפני מילתי’ דרבי חנינה אומר שהוא מדבריהן דאמר ר’ חנינה עיר שכולה כהנים ישראל קורא ראשון מפני דרכי שלום (ופי’ בקרבן העדה – ואי דאורייתא איך רשאין לשנות מפני דרכי שלום, וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה”ת בקום עשה, ע”כ – ועי’ בחידושים וביאורים בש”ס ח”א סי’ א’ דהיכא דלא אמרה התורה בפירוש ההיתר יש כח ביד חכמים לאסרו ואוא”ל עדין כאן דמכיון דהתורה כללה בכלל „וקדשתו“ (לכל דבר קדושה) ולא פרטו בפרטיות לכן במקרה דאיבה ודרכי שלום אמרו חכמים שב ואל תעשה עדיף, ועצ”ע).

בביאור סברתם דהא לכאור' גמ' מפורשת משמע להיפך, יש שכתבו דאדרבה מסוגיא זו יש לנו להוכיח דאסמכתא בעלמא היא, דמאי מקשה בגמ' מנא הני מילי הא המשנה בעצמו כתב דהיא מפני דרכי שלום, אלא ע"כ דלא אכהן לפני לוי כוונו דזה מפני דרכי שלום רק ע"ז דלוי קודם ישראל וע"ז מקשה בגמ' מנה"מ ומביא ע"ז כמה ראיות מפסוקים דמיד אחר כהנים יש לכבד את הלוי ודאורייתא היא (וזהו שיטת הנצי"ב במרומי שדה גיטין שם).

ובנתיב חיים סי' ר"א (וכן בשלטי הגיבורים – גיטין) כתב דאין שום הכרח ממה שהק' הגמ' דאורייתא היא דזה קאי לאידך אמוראי דנפקא מקרא אחריני, ותדע דאי למ"ד וקדשתו מאי פריך הא איצטריך דרכי שלום שהלוי קורא אחר הכהן ולהקדימו לישראל ועוד מאי משני דאורייתא ומפני דרכי שלום הא תינח לאידך מ"ד דאית לן למימר דתורה אמרה כן להקדימו כהן ללוי ולוי לישראל מפני דרכי שלום אבל למ"ד וקדשתו לכל דבר האיך שייך סברא כזה לומר להקדישו משום דרכי שלום (ועי' בפרי"מ ג (משבצ"ז) סי' קל"ה דמאריך לחלק כו"כ נפ"מ בין הלימודים והילפותת בגמ').

ובתורה תמימה (ויקרא כא, ח) מביא עוד סברא. דלכאור' עיקר דרשא ד"וקדשתו" דדרשא אחרינא קא אתי "וקדשתו" בעל כרחו שאם נשא אשה פסולה כופין אותו לגרשה, והאיך ילפינן מוקדשתו לענין כבוד: ולכן סב"ל להתוס' והרא"ש דדרשה זו לענין כבוד אסמכתא בעלמא היא (ויל"ע בסברא זו דהא הגמ' אומר דאורייתא היא) ועי"ש שמבאר דהרמב"ם ודעימי' דייקו הך דין מסוף הפסוק "קדוש יהי' לך" וכן פירש רש"י בפי' עה"ת.

ובבית אהרן (להגר"א וואלקין – גיטין) פי' דהביא כמה אמוראי דילפי כ"א מפסוק אחר וקשה לכאור' בשלמא רב מתנה יליף שפיר דקרא ד"ויתנו" מיירי בקריאה הרי שבהדיא צותה התורה לקרות כהנים והדר לויים אבל לאידך מ"ד דקראי דידהו לא מיירי כלל בקריאה מנ"ל למילף דבקריאה כן הוא ובע"כ דהש"ס לא רצה בזה להביא מאיזה קרא וכדקתני להדיא במשנה דמפני דרכי שלום הוא וכשתקנו שכהן קורא ראשון מסתמא ראו חכמים שלענין שארי דברים מקדמינן לכהן והדר ללוי ולהכי קתני גם בקריאת התורה כן וע"ז פריך הש"ס מנה"מ כלומר לענין איזה דבר מצינו בתורה שהקפידה להקדים לכהן וכעין זה תקנו חז"ל בקרה"ת, ועי' במהר"ם שיף וביד דוד דפירשו כע"ז.

סיכום: הרמב"ם ודעימי' ס"ל דמצות כיבוד היא מה"ת, והתוס' ודעימי' ס"ל דאסמכתא בעלמא היא, ונפ"מ למי שחטף מכהן עלייתו.

החיוב בזמן הזה

המג"א (סי' ר"א) כתב וצ"ע למה אין נזהרין עכשיו להקדים הכהן לכל הני מילי, ויש לזהר בזה מאחר שמדאורייתא הם ואפשר דאין אנו בקיאים ביחוסים כהונה,

סברא זו מתיישב רק עניני המתנות שצריך ליתן לכהן מעיקר הדין ע"ז קאמר דאין אנו בקיאים וכו' אבל לשאר הענינים וכגון להקדימו ראשון וכיו"ב אין לנו שום סיבה לוותר עליו מאחר שהוא דאורייתא, אמנם יש שאמרו דגם לשאר הכיבודים אין הוא באותו תוקף ובאותו חוזק כמו שהי' בזמן שביהמ"ק הי' קיים וכסב"ל לר"ת דאין קדושה בזמן הזה דקיימ"ל בגדיהם עליהם קדושה עליהם ואי לא לא.

(ועי' במג"א סוס"י קכ"ח (ומביאו אדמוה"ז בשינוי קצת) דכהן חייב לעשות שום דבר פעם א' בשנה להחזיק עצמו לכהונה...)

ויש לבאר המחלוקת ובהקדים:

בטעם מצוה זו כתב הרמב"ם (בס' המצוות) בתחלת דבריו דכ"ז היא לכבוד לה' ית' כיון שלקחם לעבודתם... ובחינוך הוסיף עוד דמשרשי המצוה לפי שידוע כי מכבוד האדון לכבוד משרתיו ובכל עת כבדינו הכהנים נזכור ונקבע במחשבתינו כבודו ב"ה וגדלו ובזכות המחשבה הזכה והמעולה והרצון הטוב תחול ברכתו ב"ה וטובו הגדול.

ובסוף דבריו כתב עוד דאמר קרא, והיו קודש" לרבות בעלי מומין שלא נאמר כיון שזה אינו ראוי להקריב לחם אלוקיו מדוע נעדיפנו ונחלוק לו כבוד וגדולה לפיכך אומר, והיו קודש" הזרע המכבד שלו תמיד ובעל מום.

היינו דלפי טעם הא' מעלת וקדושת הכהנים על שאר העם הוא בזה דדוקא בהם בחר הקב"ה והבדילם במעשה הקרבנות ולכן אנו מחוייבים לכבדם. משא"כ לטעם הב' מעלתם וקדושתם הוא בזה שהם, זרע קודש" קדושה עצמי שאינו תלוי בשום סיבה וטעם.

ובזה תלוי מחלוקתם: דר"ת (ודעימי') סב"ל כטעם הא' דמעלתם הוא רק בזה שהם עובדים במעשה הקרבנות ודוקא אז זוכרים ונקבעים על ידם כבודו ית'. וכיון שבעוה"ר נחרב המקדש ואין לנו כהן בעבודתו בטלה קדושתם, ועי' בתומים ס"י ט"ז סק"ג (ויש להוסיף דבזמנה"ז דאין לנו כהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו ולא ישראל במעמדו ועי' תפלתנו מבקשים מהשי"ת שיהא חשוב ומקובל כאלו הקרבנו קרבן התמיד במועדו ועמדנו על מעמדו והקטרנו הקטורת בזמנה אף דכולם מעשה כהנים המה מ"מ תפלתנו במקומם אי"כ אין שום מעלה בכהן על לוי וישראל בזמנה"ז משא"כ שאר הפוסקים סב"ל דמעלת וקדושת הכהנים הוא קדושה עצמי בהיותם, זרע קודש" ומעלה זו היא קיום ונצחי עד סוף כל הדורות (וקדושתם מתבטא גם בפעולתם ומעשם בברכת כהנים ופדיון הבן ועוד).

הרמ"א בסוס"י קכ"ח תיווך ב' הסברות דכתב דאסור להשתמש בכהן בזמן הזה דהוי כמועל בהקדש ע"כ. והיינו דסב"ל דקדושתם הם משום עבודתם בהקדש ואעפ"י (בלשון אדמוה"ז שם סעי' ס') בקדושתו הוא עומד, וי"ל דהיינו משום דסב"ל דהם כשאר הענינים שהיו במקדש וכגון מקום הר הבית ומקום המקדש דאע"פ

דבטלה מקדשינו קדושתה עדיין שם (דקידשה לעת"ל) עד"ו ככהנים קדושתם עדיין עליהם (ועי' לקמן משו"ע אדמוה"ז סי' רפ"ב סעי' ז' דמשמע נמי הכי).

סיכום: י"א דאין אנו בקיאים ביחוסי כהונה ואין מחוייבין בזמה"ז לכבדם (ועי' בשד"ח ערך כהן דמאריך בזה) וי"א דקדושתם עדיין עליהם.

אופן כיבודם

מצות כיבוד מצינו בכמה אופנים, וכגון מצות כיבוד אב ואם, מצות כיבוד ת"ח, כבוד לזקן וכבוד לכהן, ובכל אחד מעשה הכבוד הוא באופן שונה מהשני.

(ולהעיר דדבר תימה היא דבכל הנ"ל מצינו סימן בשו"ע המפרט פרטי דיניו האיך ובמה מכבדם, משא"כ כבוד לכהן לא מצינו שיפרטו במקום אחד אלא מפורז הוא בדין ברהמ"ז וקרה"ת (ועוד), ולהעיר מקיצשו"ע סי' קמ"ד הכותרת הל' כבוד רבו וזקן ות"ח וכהן.)

ובסדרם, א) כהן – הגמ' בגיטין תנא דבי ר"י, „וקדשתו“ לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון – ופירש"י לפתוח ראשון בכל דבר כבוד בין בתורה בין בישיבה הוא ידבר בראש ולברך ראשון בסעודה וליטול מנה יפה ראשון אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר לאחר שיחלוקו בשוה אומר לו ברור וטול איזה שתרצה ע"כ, ב) כיבוד אב ואם – בשו"ע יו"ד סי' ר"מ אופן כיבודו מאכילהו ומשקהו מלביש ומכסה מכניס ומוציא, ג) כבוד ת"ח – בשו"ע יו"ד סי' רמ"ב סי"ט כלל כל מלאכות שהעבד עושה לרבו תלמיד עושה לרבו (עיי"ש הפרטים) – וילה"ב במה שונה זו מזו?

(מיוסד על המאמר באבות פ"ו מ"ו גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות – ועי' בשו"א אור"ח סי' ר"א.)

והנראה לומר, דהכל הוא באופן ד"מדה כנגד מדה", א) רבו – בלשון הגמ' והשו"ע המביאו לידי עולם הבא (מה שאין אביו מביאו) ואופן השפעת הרב לתלמידו היא השפעה נצחי וכמבואר בדא"ח בכ"מ דהשפעת הרב לתלמיד אינו רק הענין מה שהוא לומד אלא גם אופן הלימוד הוא משפיע להתלמיד שיוכל ללמוד ולהבין כל סוגיא כדבעי ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא והשפעה זו היא השפעה נצחי ובכל ענין וכנגד מדה זו אופן כיבודו הוא חיוב תמידי בכל עת וזמן וכשיראהו צריך לעמוד ולכבדו בכל אופן, ב) אביו – המביאו לחיי עוה"ז ומחוייב לכבדו כהכרת טוב ותודה על כל מעשה חסדיו עמו (ועי' בלקו"ש פ' יתרו ז.ו.) וכנגד מדה זו אופן כיבודו הוא בדברים כיו"ב מאכילהו ומשקהו ולא מצינו שצריך לכבד את אביו בדברי קדושה (בברהמ"ז ובעלי"), ועוד דבפשטות הבן נמצא קרוב אצל הוריו לכבדם באופן כזה משא"כ רבו, ואדרבה אם הוא בקרוב הרי „גדול שימושה יותר מלימודה“, ג) כהן – דמצות כבודם אמרה תורה בלשון „וקדשתו“ וכמבואר לעיל דצריכים לכבדם כדבר קודש בדברים קדושים והיינו לקרותם לתורה ראשון ולכבדם

בברהמ"ז וכיו"ב משא"כ להאכילם וכיו"ב (ולהעיר ממ"ש רש"י בישיבה, ומפורש הוא
במו"ק דף כ"ח ע"ב כהן מיטב בראש, אמנם הרי"ף והרא"ש והשו"ע השמיטו פרט זה
— ועי' גם בפ"י טוב ירושלים ס"פ אין עומדין).

ז.א. דקדושתם מתבטא בזה שמכבדים אותם ראשון בכל דבר קודש, ואם תמצא
לומר הא הוי לנו לכבד כל כהן הבא לפנינו בעלי דהרי מצות „וקדשתו“ חל עלינו
לכבד כל כהן וטעמא מאי אין מכבדין כל הכהנים בעליות על כרחך משום חשש
פגם — דשמא יאמרו פגום הוא — ואיך יש לנו כח בחשש זו לעקור מצות „וקדשתו“
ובפרט להני דסב"ל דמ"ע מה"ת הוא? וי"ל בכמה אופנים: א) גדול כבוד הבריות
שדוחה אפי' ל"ת שבתורה, עד"ן כאן, ב) אדרבה זהו כבודם במה שמכבדים אחרים
לעלות ואין מזלזלים בהם דפגומים הם ע"ד המבואר בשו"ע אדמוה"ז סוס"י קכ"ח
לענין מחילה בכבודו דרצונו של אדם זהו כבודו.

סיכום: אופן כיבוד הכהנים הוא שונה משאר החיובים וצריכים לכבדם בדברים
קדושים.

כהנים קטנים, בעלי מומים

האם יש חיוב לכבד כהן קטן? כשאין כהן גדול בביהכנ"ס האם יש חיוב לכבד
כהן קטן לעלי' זו או לקרוא ללוי או לישראל במקומו (דהרי הכל עולים למנין ז'
קרואים בשבת ואפי' אשה וקטן — מגילה כ"ג ע"א. ועי' שו"ע סי' רפ"ב)? (שני אנשים
רוצים לעלות למפטיר כהן קטן (היודע למי מברך — דקטן יכול לעלות למפטיר
שהמפטיר אינו אלא חוזר וכופל מה שקרא השביעי — שו"ע סי' רפ"ד) ולוי או
ישראל גדול האם יש להקטן דין קדימה?)

בתשובת מהרי"ט ח"א סי' קמ"ה כתב שאם אין כהן גדול יעלה קטן ושני טעמים
לזה: א) דעיקר עליית הכהן הוא מפני דרכי שלום וא"כ ה"ה בכהן קטן, ב) „וקדשתו“
שייך גם בכהן קטן.

וכן בתשובת הרדב"ז סי' תקס"ו כתב ועל ענין לעלות כהן קטן לקרוא בתורה
ראשון אם יש שם ת"ח ת"ח קודם ודי לנו מה שנהגו לקרוא ע"ה ראשון במקום דאיכא
ת"ח . . אלא שאתה בא להוסיף על המנהג שיקרא קטן במקום ת"ח כזה לא שמענו,
ואם אין שם ת"ח עולה הקטן ראשון . . ואי משום כבוד הציבור לא היא דכהונתו
גרמה לו ואין כאן זלזול דכולי עלמא ידעי דמפני שאין שם כהן אחר עולה זה הקטן
ואדרבה אם לא יעלה אתי לאנצויי.

הרי לפנינו ב' המחייבים: א) המהרי"ט בכל אופן, ב) הרדב"ז דוקא כשאין שם
ת"ח. ועי' בכפה"ח או"ח סי' קל"ה סעי' כ"ג.

אמנם המג"א (סק"ו) ואדמוה"ז בסי' רפ"ב סעי' ז' סב"ל דאין עולין קטן וז"ל
ועכשיו אין נוהגין לקרות הקטן אלא למפטיר ואף אם אין כהן בביהכנ"ס אלא כהן

קטן נוהגים לקרות ישראל במקום כהן ואין בזה איסור במה שאין חולקין כבוד לכהונה (דרך אגב מחדש לנו אדמוה"ז דכשאינו מכבד כהן לא רק ביטל מצות עשה אלא גם איסור הוא וסברתו פשוטה דהכא (ובפרט בפני רבים) דהכל יודעין שהכהן הוא העולה ראשון ולא עלה הרי זלזול בכבוד הכהן והוי כמועל בהקדש) אף שמן הדין כהן קטן יכול לעלות מ"מ אין אנו מחוייבים כלל לכבד כהנים קטנים שמצות עשה של וקדשתם אינו אלא על הגדולים שנא' „כי את לחם אלוקיך הוא מקריב“ והקטן פסול להקריב.

והקשה הגרע"א בהגהותיו לשו"ע וז"ל הא איתא בספרי הובא בחינוך להרא"ה מצוה רס"ט דקדושים יהיו לאלוקיהם אתי לרבווי דמחוייב לקדש כהן בעל מום אע"ג דאינו בכלל את קרבן ה' אלוקיך הוא מקריב ע"כ.

ובמנחת חינוך הוסיף דגם הקטן אוכל קדשים כמו בעל מום אך שאינו בחלוקה, ובערוך השולחן (סי' רפ"ב סעי' ט') כתב דזה שאינו בכלל הקרבה אינו ראי' שהרי יבוא לכלל הקרבה.

יש שחילקו בין בעל מום לקטן, דכיון דבעל מום ראוי לאכילת קדשים דהוי נמי עבודה דהרי הבעלים מתכפרים על ידי אכילת הכהנים משא"כ בקטן דאפילו אם אוכל לא חשיבא אכילתו כעבודה כיון דלאו בר מצוה הוא (ואם תקשה לך א"כ איך התירו לכהן קטן לאכול מקדשים כשזו ממעט מכפרת הבעלים דהא לאו כלום עושים הקטנים באכילתם ואו"ל דהכפרה שבאה ע"י המקריב הוא ע"י הנאת הכהן ולא דוקא אכילתו ובזה שהכהן קטן אוכל מאותו קדשים ואין אביו (הכהן) מחוייב לקנות לו אוכלים מממון שלו הו"ל הנאה לגדול לאביו ובזה נתכפר הבעלים גם באכילת הקטנים).

והנה הרמב"ם בהל' כלי המקדש מביא לרא"י הפסוק ד„את לחם ה' אלוקיך הוא מקריב“, ולמרות זאת כתב בס' המצוות דגם בעל מום חייב לכבד מטעם היותם „זרע קודש“. הרי דלפי שיטת הרמב"ם יש לנו לימוד מיוחד שמחוייב לכבד אף כהן בעל מום מה שלא נאמר כן לגבי כהן קטן (ואף דמ„זרע קודש“ יש ללמוד שניהם מ"מ א) לא כתב כן בפירוש ב) עדיין לא נעשה בר חיובא לעניני קדושה), אף דלפי הבנת הגרע"א והמ"ב וערוה"ש תיווכו ב' הדינים דבעל מום וקטן בחדא מחתא מ"מ מוכח דיש חילוק ובהקדים:

בפסול דכהן בעל מום חוקר הרגזובי (בספרו צפנת פענח הל' תרומות בהשמטות דף נ"ג טור ד') אי החסרון של בעל מום הוא פסול בכהונתו או רק דין דבעל מום אסור לעבוד, ומביא רא"י מרש"י בקידושין דף ס"ו ע"ב דצריך קרא יתירא דבעל מום כהן אם עבד בשוגג מחלל, חזינן דלא משום פסול רק משום דין. וכן אמרו בסנהדרין דף נ"א ע"ב „והיו קודש“ לרבות בעלי מומין שאף הם בקדושתן ואסורין להיטמא למתים (ומביא דיש דבר שצריך כהן ויש דבר שפסול זר, ומעתה בעל מום דיש עליו שם כהן ושם זרות א"כ היכא דפסול זר פסול והיכא דבעי כהן כשר, וכגון כהנים בעלי מומים כשרים בעגלה ערופה ועוד).

הרי דזה שכהן בעל מום נקרא פסול הוי דין גפרד בנוסף על קדושתו (קדושת הכהונה) דלעתים ולעבודות מיוחדות אסור לבעל מום להשתתף אבל עדיין בקדושתו עומד, והיינו שכתב הרמב"ם ד"זרע קודש" הוא וחייב לכבדו, וזה שאמר הכתוב "כי את לחם ה' אלוקיך הוא מקריב" אין זה רק פרט אחד איך שמתבטא קדושתו אבל באמת יש עוד כמור"כ דינים שאסרה תורה לכהנים היותם קדושים ועל רובם נצטוו גם כהן בעל מום.

אמנם כ"ז לענין כהן בעל מום, אבל כהן קטן אף דנהגו להחמיר שלא להימטא למתים (עי' יו"ד סי' שע"ג בש"ך וט"ז) מ"מ אין זה רק מטעם חינוך לכשיגדיל אבל עדיין לא חל עליו החיוב והאיסור כמו שהוא לכשיגדיל, והיינו משום דעדיין אין עליו קדושת הכהונה עד שנעשה בר חיובא דבד בבד הוא. ועד"ו במצות כיבוד, דאע"פ דלכהן בעל מום מחוייבים לכבדו ולקרחתו ראשון לתורה מ"מ כהן קטן לא חל עליו החיוב ד"וקדשתו" ולא סב"ל כסברת הרדב"ז דכהונתו גרמה לו, וכן אין לו דין קדימה למפטיר (וית' לקמן בערך בר מצוה עוד בענין מפטיר).

ומדאייתנין להכי יתיישב גם קושיא הב' שהביאו המהרי"ט והרדב"ז דאכתי משום דרכי שלום יש להקדימו (ועי' בשו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' מ' שמיישב הדבר) דלפי שיטה זו אין מקום לסברא זו. דכל הטעם דדרכי שלום הוא דאם יכבד הכהן לישראל לקראו ראשון יבואו להתקוטט ולומר אף אני אקרא ראשון ויאמר ישראל אחר למה נתתה רשות לזה שיעלה ראשון ולא נתתה אלי, ומכיון דכהן קטן אין מחוייבין כלל לכבדו (כדיוק אדמוה"ז) ולא מאן דאמר הוא לכבד העלי' לישראל אחר והכל תלוי בהסגן ובדעתו לכבד שאר החיובים או אחד משאר הציבור כסדר הנמנה בשו"ע ולא אחי' לאנצוי'.

(ובדוחק יש לומר דהמהרי"ט פי' דרכי שלום על הסגן דכמו שבכהן גדול חייבו לכבדו בעלי' הראשונה כך משום דרכי שלום יש לכבד כהן קטן, ודוחק הוא.)

סיכום: כהן קטן: (1) להמהרי"ט מחוייבים לקרותו בכל אופן: (2) להרדב"ז דוקא כשאר ישראל ת"ת: (3) להמג"א ואדמוה"ז אינו מחוייב כלל, בעל מום מחוייבים לכבדו בהיותם "זרע קודש".

שני כהנים

פשוט הוא דכמו שאמרו בישראל דכל הגדול יותר קודם כך כשיש לפנינו ב' כהנים גם בזה אמרינן דכל הגדול מחבירו בתורה ויר"ש (או אם אחד מהן גם חיוב מפני יארצי"ט וכיו"ב) הוא קודם (ועי' בשו"ת באר עשק סי' כ"ה שאם כהן נשוי וזקן בעיר אין לקרות כהן נער בן י"ג אפי' ג"כ דר שם, כ"ש אם נזדמן שם בשבת ויר"ט רק במנחה בשבת ובב' וה' מפני כבוד הצבור, — ועי' ארי"ח סי' נ"ג לענין ש"ן).

במקום דשויים הם, יש לחקור האם יכול כהן לכבד את חבירו הכהן בעלי'. והשאלה היא בשנים: (א) האם יש חיוב ד"וקדשתו" לכהן אחד לכבד כהן חבירו, (ב)

ואם תמצא לימר דאין חיוב לכבד מ"מ האם מותר לכבד דהרי בכמה דוכתי' חששו לפגם ובנד"ז אם יכבד כהן את חבירו יש חשש דשמא יאמרו דהראשון פגום הוא.

וזאת למודעי: דהשאלה היא רק אם עדיין לא קראו להראשון בשם לעלות לתורה, דאם כבר קראו הראשון בשם מחוייב הראשון לעלות כמבואר בפוסקים.

ובאמת שני החקירות עולות בקנה אחד. דהנה כתב הרמ"א בסי' קל"ה סי"א שליח ציבור שהוא כהן יכול לקרות כהן אחר, ומקורו מהמרדכי (פ' הקורא) וטעמו משום שהכל יודעים שכיון שהוא ש"ץ אי אפשר שהוא בעצמו ילך בכל פעם ועל כרחך צריך לקרות גם אחרים, וכן בסי' קל"ט ס"ג פסק המחבר אפי' ראש הכנסת או חזן לא יקרא עד שיאמרו לו קרא וכתב המג"א (סק"ב) ואם דחוקים הם לקרות (פי' שאין שם כהן אלא הש"ץ) יוציא ישראל הס"ת מהארון ויוליכנו על המגדל ויקרא לכהן (פי' הש"ץ) כדי שלא יעלה מעצמו, ואם יש שם כהן אחר בבית הכנסת יכול הש"ץ לקרותו ואין בו משום פגם, והטעם כתב הבית יוסף דפגמא בש"ץ ליכא אחר שנראה מי הוא הש"ץ שנראה דאותו העומד לשמאל הקורא הוא החזן והקורא לימינו (דכתיב מימינו אש דת למו) — ולהעיר אף לאלו הנוהגין שהחזן עומד מימין והקורא בשמאל (וראה בס' התולדות אדמוה"ז ח"ב ע' 394 ועוד) אכתי יש היכר לכל לפי מנהגם מי הוא הש"ץ וליכא משום פגמא.

שיטה זו דלא כרבינו אפרים (הובא בב"י סי' קל"ה ובב"ח סקל"ט) דאם הש"ץ כהן ורוצה לכבד כהן אחר יעלה השני בלי קריאת שמו ע"פ הש"ץ דאם יקראהו יהי פוגם את עצמו מדקורא לכהן אחר.

והיינו לב' השיטות אם יעלה הכהן השני מעצמו אין בזה זלזול לראשון אף דעומד שם שהכל יודעים שהוא הש"ץ ואינם רוצים שהוא יעלה בכל פעם (ועי' בס' אורח נאמן סעי' ג' דביש כהנים רבים בבהכ"נס אין לכהן לחזור על הסגן שיקראנו ראשון פעמים יותר משאר הכהנים ויקרא בכל פעם כהן אחר מפני חשש דלא אתי לאנצויי עיי"ש. ומאידך עימ"ש בשו"ת לב חיים ח"ג סי' צ"ו דבעיר קטנה שאין להם כי אם כהן אחד שעולה לדוכן ואינו קוראין אותו ראשון בשבתות ויו"ט כי אם פ"א בחודש ובשאר הזמנים קורין לישראל במקום כהן וכתב דישתקע הדבר ולא תעשה כזאת בישראל ומחוייבים לקרותו ראשון בכל פעם שיקראו בתורה), ופליגי רק בש"ץ שהוא כהן אם יכול לקרות לכהן אחר שיעלה לתורה דר' אפרים סב"ל שיש זלזול לראשון ורוב הפוסקים סב"ל דאין בזה זלזול.

ויש להוסיף טעם למה לא חששו לפגם בנד"ז, דשונה חשש זה משאר החששות דהחשש מתחיל מהכהן, על ידי שכהן אחד מכבד כהן חבירו ואינו עולה בעצמו יש לחשוש דהסיבה שלא עלה בעצמו משום דפגום הוא. אבל בשאר מקומות שחששו לפגם וכגון בנידון שאין לוי בבהכ"נס (שו"ע סי' קל"ה ס"ח) אותו כהן שקרא ראשון מברך שנית וקורא במקום לוי אבל לא כהן אחר כדי שלא יאמרו שהראשון פגום, חששא זו מתחיל מאחד מהקהל (מהחזן או הסגן) הקורא לכהן אחר כהן ומעשה הישראל מוכיח שיש בראשון פגם.

וע"ד שאמרו חז"ל דאדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן להעיד על עצמו בין לטובתו ובין לרעתו ה"ה גם על ידי מעשיו אם עשה איזה מעשה שיהי' הגורם חששות על כשרותו אינו נאמן לפסול כשרותו והמעשה אשר עשה לאו כלום היא, כך הוא בענין זה דע"י שהכהן מכבד חבירו אין בזה שום פגם עליו. משא"כ בשאר המקומות כשישראל מחוייב לכבדו ולהיות בטוח שלא יצא שום ולזול על כהן עלינו מוטל האיסור שלא לקרות כהן אחר כהן משום פגם.

ובסברא זו מתיישב גם עוד מחלוקת הפוסקים בדין זה, דהמהרש"ל (הובא במג"א סק"ט) סב"ל דכ"ז הוא בזמניהם שהי' הש"ץ קורא למי שירצה אבל בזמנה"ז שהסגן קורא למי שירצה אם הוא כהן אסור לקרות לכהן אחר אם לא לאחיו שהכל יודעים שלכבודו עשה.

ומסיק דהמנהג אינו כן, וכן בט"ז סק"י וז"ל ונ"ל פשוט דאם הקונה מצות הוא כהן יכול לקרות לכהן אחר דהכל יודעים שהוא קונה המצוות לכבד אחרים, וראיתי איזה בעלי בתים רצו לומר איסור בזה ואינו נראה כלל ע"כ.

ופי' בלבושי שרד דסב"ל דהיתירא דש"ץ לפי שתלוי בדעת אחר דהיינו הקונה מצוות משא"כ הקונה מצות עצמו אם כהן איכא פגמא, לכן נסתר דעתם ממה שסב"ל תחלה דמיירי אף בש"ץ הקורא מעצמו א"כ הוה כקונה מצות.

במלים אחרות: המהרש"ל ס"ל דשייך פגם גם במעשה הכהן לחבירו משא"כ המג"א והט"ז (ועוד) ס"ל דכשכהן מכבד לחבירו אין שום פגם (וכפי שנת' טעמו לעיל).

סיכום: נחלקו הפוסקים אי מחוייב כהן לכבד חבירו הכהן. לרבינו אפרים יש פגם אם הש"ץ כהן וקורא לכהן אחר משא"כ לשאר הפוסקים. להמהרש"ל גם הסגן כהן אסור לקרות לכהן אחר משא"כ לשאר הפוסקים.

כהן עם הארץ וישראל תלמיד חכם

הרמב"ם בפירושו המשניות (גיטין) כתב וז"ל דע שזה הדבר המפורסם בכל המקומות שיהי' הכהן קורא בביהכנ"ס ראשון בין שיהי' ת"ח או ע"ה הנה הוא דבר שאין לו שורש בתורה כלל ולא נזכר זה בש"ס ולא היא זאת הכוונה הנרמזת אלי' בזאת ההלכה ואני נפלא הפלא ופלא מערי הגלות (יש גורסים מערי אדום) שנוהגים בזה המנהג אחר היותם בריאים מחולאי המנהגות ומדעות האחרונים ודרכיהם ואין אצלם אלא ענינים נאותים ללשון הש"ס ואיני יודע מאיזה מקום בא להם זה ההפסד ואמנם צורת הענין לפי מה שבא לנו בקבלה כמו שאגיד וזה שהכהן קודם ללוי ולישראל לפי שנאמר „וקדשתו כי את לחם אלוקיך וגו'“ . . . וזה כולו בשאין שם חכם גדול ממנו . . . כגון שיהיו כולם במדרגה אחת בחכמה . . . או תחזור הקדמת היחס כהן קודם ואחריו לוי ואחריו ישראל. ויתבאר לך זה הלשון בפ' אחרון מהוריות באמרו

בזמן שכולם שוים אבל אם הי' ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ ממזר ת"ח קודם בכל ענין . . . ע"כ.

למרות הנ"ל פסק בהל' תפלה פי"ב הי"ח דבכל קריאה וקריאה כהן קורא ראשון . . . ומנהג פשוט הוא היום שאפילו כהן עם הארץ קודם לקרות לפני חכם גדול בישראל ע"כ. ועי' בפ"י קאפח מה שכתב הרמב"ם מנהג הוא שאינו מיוסד על פי הדין אלא שראה שפשט מנהג זה ואין שומע לו לבטלו (ודקדק כך מדבריו ואמר ומנהג פשוט הוא היום) והמנהג כאן למי שיישר חיילי' לבטל המנהג ולהעמיד ההלכה ע"פ התורה. — וכע"ז כתב בכיאו"ר הגר"א.

ותימה היא, ובפרט לפמ"ש הרמב"ם בתשובותיו (סי' קל"ה) מפני מה תלמידי חכמים אין מצויין לצאת תורה מבניהם א"ר יהודה אמר רב שאין מברכין בתורה תחלה (נדרים פ"א ע"א) והיינו שהתנגדו לו שיהא ת"ח נמצא ויעלה בנוכחתו כהן עם הארץ או מי שלמטה ממנו בחכמה ויקרא תחלה, ולפי שמיטעו בכבוד תורה ואין קורין תחלה בתורה אלא קורין אחר פחות מהן נענשו רובן שאין תורה יוצאת מבניהם.

והנה הבית יוסף האריך באריכות גדולה לבאר דין זה, וכהקדמה אסדר כמה סוגיות הנוגעות לביורור הלכה זו:

(א) (מתני' הוריות י"ג ע"א) כהן קודם ללוי לוי לישראל . . . אימתי בזמן שכולם שוים אבל אם הי' ממזר ת"ח וכהן גדול ע"ה ממזר ת"ח קודם לכה"ג ע"ה — ובגמ' — מנה"מ דאמר קרא (משלי ג.) "קרה היא מפנינים", מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים.

(ב) (מגילה כ"ב ע"א) רב איקלע לבבל בתענית ציבור קם קרא בסיפרא . . . רב בכהני קרא . . . הא איכא שמואל (ופירש"י — בנהרדעא שהוא ממדינת בבל) דכהנא הוה ודבר עילוויי (ופירש"י — נהוג הי' להיות למעלה מרב?) שמואל נמי מיכף הוה כייף לי' לרב ורב הוא דעבד לי' כבוד וכי עביד לי' בפניו שלא בפניו לא עביד לי' (ופירש"י — דכבד' משום דלייט' רב לשמואל דלא לוקמי בני).

(ג) (מגילה כ"ח ע"א) א"ר יוחנן כל תלמיד חכם שמברך לפניו אפילו כהן גדול עם הארץ אותו תלמיד חכם חייב מיתה שנא' (משלי ח.) "כל משנאי אהבו מות" אל תקרי משנאי אלא משנאי (ופירש"י — שגורמין לבני אדם לשנאותו שהרואה ת"ח שפל לפני עם הארץ אומר אין נחת רוח בתורה).

(ד) (גיטין נ"ט ע"ב) רב הונא קרי בכהני בשבתות ויו"ט? שאני רב הונא דאפילו ר' אמי ור' אסי כהני חשיבי דארץ ישראל מיכף הוה כייפי לי'.

(ה) (הגהמ"ר גיטין) מעשה בכהן שיצק מים ע"י ר"ת הקשה תלמיד אחד הא שנינו בירושלמי המשתמש בכהונה ה"ז מעל . . . ושתק ר"ת, ועי' בט"ז סוסי' קכ"ח שההוא כהן שיצק מים לר"ת ודאי הוה ניחא לי' שזכה לשרת בקודש וזו היא קדושתו.

והטעם הפשוט לכל הנ"ל הוא ע"ד מ"ש באבות פ"ד מי"ג ר' שמעון אומר שלשה

כתרים הם (ועי' בפ"י הרע"ב דהם שכתב התורה שצריכים לכבדם) כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, והיינו כסדרן דכתר תורה הוא החשוב מכולן וכן מפורש הוא ביומא דף ע"ב א"ר יוחנן שלשה זירים הם של מזבח ושל שלחן ושל ארון, של מזבח וזה אהרן (כהונה) ונטלו, של שלחן וזה דוד (מלכות) ונטלו, של ארון עדיין הוא מונח כל הרוצה ליטול יבוא ויטול, שמא תאמר פחות שבהן הוא ת"ל, "בי מלכים ימלוכו" וגו'. ומעלת התורה על הכהונה מפני שאי אפשר לו לאדם להיות כהן אא"כ הוא מזרע הכהונה (וכן מלך) משא"כ כתר תורה אפשר לו בכל מי שיעסוק בה כדאמר מר "יגעתי ומצאתי תאמין" לכך גדול כתרה של תורה (רש"י).

המורם מכ"ז להלכה, דכהן ע"ה וישראל ת"ח וישראל ת"ח קודם וכ"פ הרא"ש ומביאו הטור שאם הוא גדול ומופלג שיכול לקרותו בפני כהן והיינו שאפי' שלא מדעת ומחילת הכהן.

אבל רב עמרם כתב דכל היכא דאיכא כהן לית ל"י רשות למיקר"י קמי' אפי' הוא נשיא שבישראל, וכ"כ רב נטרונאי דאפי' כהן עם הארץ קודם לישראל ת"ח. ובערוה"ש סעי' ט' כתב ויש עתה מקומות שאינם בני תורה ונתפשטה הספחת ביניהם שאין משגיחים על הכהנים כלל וקוראים ישראל במקום כהן אף שיש כמה כהנים וגם אין מבקשים מחילתם אף שאינו מועיל וראויים לעונש גדול.

בירור שיטה זו:

(א) (ב"י) דהא דהוריות לאו כללא הוא לכלול בקריאת התורה אלא בשאר דברים שמצוה להקדים הכהן כמו לברך בה"מ וליטול מנה יפה כו' היא שנוי, אבל דיני קריאת התורה היא כמתני' דגיטין דכהן ראשון ואין לת"ח דין קדימה כלל על כהן ע"ה אלא מדאורייתא כשיתן לו רשות (וית' עוד בזה לקמז).

(ב) (תוס' יו"ט — גיטין) כיון שהחכמים תקנו שלא לתת רשות משום דרכי שלום דלא ליתי לאנצויי — ופי' רש"י ולמימר אנא נמי קרינא ברישא — הילכך בדורות האחרונים שאין אדם יכול לומר מעשי גדולים ממעשיך ולא חכמתי גדולה מחכמתך לפיכך ראוי לוותר ולומר דכהן ע"ה קודם לת"ח, דאל"כ אתו לאנצויי שכל א' יאמר אני ת"ח גדול ממך והרי מנהג זה דומה בטעמא לתקנת המשנה.

(ג) (ט"ז סק"ג) דמוכח כך מדאמר רב חלבו בגמ' אחריהן מי — פי' אחר הכהן והלוי — ת"ח הממונים פרנסים על הציבור כו' הרי דאעפ"י שהוא ת"ח ופרנס אין קורא אלא אחר כהן ולוי ולא סב"ל לההיא דרב (ואכתי מעשה דר"ה מא"ל?).

(ד) (פרמ"ג במשבצ"ז סק"ג) דר"י לשיטתי' דייליך, ונגשו הכהנים בני לוי וכל זקני ישראל אלמא דכהן קודם לזקני ישראל, משא"כ מ"וקדשתו" י"ל קדושת ת"ח ותורה עדיפי מכתוב הכהן.

(ה) (משנה ברורה סק"ב) דלאחר שנתפשט המנהג שכהן קודם (אף דשיטתו היא כשיטת הגר"א דמנהג גרוע היא) אין כאן בזיון לכבוד התורה דכיון שכן המנהג אין כאן ביזוי.

1) (אגרות משה אר"ח ח"ב סי' ל"ד) דיש להסתפק בחיוב כבוד ת"ח שחייבה תורה אם הכבוד הוא להתורה שכמו בתורה כתובה על ספר צריך ליתן לה כבוד כך חייבה התורה ליתן כבוד להתורה שבאדם שלמדה, אבל להאדם עצמו לא שייך חיוב הכבוד, או דהכבוד חייבה התורה ליתן להאדם שהשיג בעמלו בכחו ובכשרונותיו שנתן לו השי"ת את חכמת התורה.

והנה כבוד הכהנים ודאי שהאדם בעצמו אין לו שום יתרון ולא בא לו זה ע"י עמל וכשרונות, אלא דהכהונה יש לו כבוד זה שלכן צריך ליתן כבוד לכל בני אהרן שזכה להכהונה כשלא נתחללו לנצח נצחים והוי הכבוד לא להאדם אלא להכהונה שלו.

ולכן מסיק שלענין מי להקדים תליא דאם הוא דבר מקרה כגון בצדקה ולמי להשיב תחלה בשני שואלין ואינו נידון כללי הנוגע לת"ח ולכהנים שבכל העולם, צריכין אנו לדון רק במעלתם שראובן יש לו מעלת כהונה ושמעון יש לו מעלת ת"ח ע"י תנן דהת"ח קודם, אבל בקרה"ת שהוא דבר קבוע לכל העולם ה"י הנידון אם כהונה קודמת או הת"ח קודם שהוא פרטי דהא ת"ח אינם משפחה בפ"ע שנסתפק אם משפחת כהנים קדים או משפחת ת"ח קדים דלהת"ח הוא הכבוד לכל איש ת"ח בפרט ואין לת"ח זה שייך הכבוד של אחרים והוי כל אחד מת"ח פרט בפ"ע לענין כבוד וכהונה לפ"מ שביאר הוא כללות שאין הכבוד לאיש כהן זה אלא לכהונה שבו דנמצא שהכבוד שנותנין לו הוא נתינת כבוד לכל הכהנים ע"י כהן קדים שלא עדיף חשיבות ת"ח מחשיבות דכלל כהונה.

2) מדיני' דגמ' ראשון הוא מעולה ומובחר שבקראים ואח"כ שני ואח"כ שלישי וכן הלאה דכל הקדום יותר חשוב יותר. אכן ע"פ הוזה"ק שישי הוא המובחר שבקראים (ע"י בבאה"ט סי' רפ"ב) ומבואר הטעם בחת"ס סי' ס"ו דז' הקראים הן כנגד אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף ודוד ולכן שישי הוא המעולה שבקראים, ובכפה"ח כתב שהן כנגד ז' הספירות ושביעי גרוע מעולם. אכן בליקוטי מהרי"ח (סדר שבת) כתב שהשביעי חשוב ביותר. ונהרא נהרא ופשטי'. וזאת לדעת שבעצם לעליות אין שום יתרון וחשיבות לזו מזו ומצוה גדולה לבטל מה שמוחזק בפי ההמון שעלי' זו פחותה, וכן ה"י נוהג הרא"ש (כמובא בש"ץ דיני אבל בשם הרשב"ץ) לעלות לחמישי דוקא מאחר שהיו כמה שזולזלו באותו עלי'.

ולפי"ז יש לחקור בזה שחייבו חז"ל לכבד הכהן בעלי' הראשונה דיש ללמדו בבי' אופנים: א) דמטעם מצות כבוד קאתי, ז.א. דכבוד הוא לעלות בראשון (ועי' בפי' שושנים לדוד על המשניות), ב) עצם העלי' היא הכבוד דהלא לא לכל אחד מחזיינים לכבדם בעליות רק למיזחסים שבעם וכדאמרן אין שום חשיבות בעלי' אחת על חברתה ונתוסף לזה החשש דשמא אתי לאנצויי ושמא יאמרו פגום הוא ולכן עולים בראשונה.

והנפ"מ בזה, ישראל ת"ח וכהן עם הארץ אי נימא דהחיוב שיעלה ראשון דוקא הוא משום כבודו, א"כ כשהישראל ת"ח וגדולה מעלתה על הכהונה היו צריכים

לכבוד הת"ח באותו עלי, אבל אי נימא כאופן הב' שעצם העלי' הוא הכבוד שאין שום כבוד יותר בראשון על חמישי וכיר"ב והטעם שקוראין לכהן ראשון הוא מטעמים צדדיים א"כ אין שום זילותא לת"ח כשיקראוהו לעלי' אחרת.

ובאמת מפורש עדי' בשלחן הטהור (להגה"ק מקאמרנא) סי' קל"ה סעי' ז' דכ"ז דוקא בדרך שאין בזיון לת"ח כי במה שקדמו לכהן א"ז בזיון לת"ח כי שלישי וששי ואחרון יותר חשובים מכהן, ועוד כשלא יקראו הכהן יתבטל חשיבות כל העליות ואין כאן לא שלישי ולא ששי א"כ מקדימין לכהן ע"ה אף לנשיא בישראל, אבל אם אין שם עליות מרווחות כגון שיש הרבה ת"ח וגדולי ישראל בביהכ"ס אם יקראו לכהן ולוי ולא יהי' לת"ח וגדול עלי' אז ידחו אלף כהנים ע"ה בשביל כבוד התורה של ת"ח כי בזיון גדול יהי' לת"ח כשלא יהי' לו עלי'.

ומה שהבאנו מכמה מעשיות בש"ס שישראל עלה במקום הכהן משום שכומנם הי' עלי' הראשונה חשיבות מיוחדת משא"כ לאחר שנתגלה לנו הנ"ל.

בין כך או בין כך מסיק המ"ב (בביאה"ל בשם היש"ש) דטוב ליוזר לכתחלה שלא לקרות לכהן ע"ה לפני ת"ח אם יש כהן חבר בביהמ"ד שאפשר לקרות אותו.

סיכום: כהן ע"ה וישראל ת"ח ממשמעות הרא"ש (לפי הטור) ישראל קודם ולרוב הפוסקים כבר נתפשט המנהג דכהן קודם, ואם יש שם כהן ת"ח מחוייבים לקרותו מקודם.

אם מותר לכהן למחול על כבודו

גוף חקירה זו, אם מחילה מהני, כתבו האחרונים דתלוי במחלוקת הראשונים שהבאנו בסי' א' באם מצות כיבוד כהנים היא מה"ת או אינה אלא אסמכתא, ואפי' אם הוי מה"ת כתב אדמוה"ז (ועי' בכפה"ח סי' קל"ה סקי"ב) סי' קכ"ח סעי' ס' ב' טעמים להתיר לכהן למחול על כבודו ואעפ"י שאין לו הנאה מזה א) שקדושת הכהנים לא ניתנה להם ליהנות בה גופם כמו שקדושת ישראל לא נתנה להנות בהם גופם שמצות לא ליהנות ניתנו, אלא גזירת המלך היא עליהם שיהיו קדושים הואיל ונבחרו לשרת למלך הקדוש לפיכך אינה בידם למחלה, אבל כבוד הכהונה ניתנה להם להנאתם לעלות לתורה ראשון וליטול מנה יפה ראשון וכן להקדימם לכל דבר שבקדושה כבד זה הנאת הגוף הוא לפיכך הוא בידם למחול ורשאי ליתנו לישראל אם רצה, ב) כי רצונו של אדם זהו כבודו.

ומלשונו המדוייק והמזוקק דאדמה"ז נראה שב' יסודות הן למחילת הכהונה א) מדין מחילה ב) מדין קיום רצונו = כבודו.

ועי' בהגהות ר' ברוך פרענקל (סי' קכ"ח) דבחילוק זה עמד ליישב שיטת הרמב"ם דס"ל בספהמ"צ ד"וקדשתו" אפי' בע"כ, וקאי גם על חלוקת הכבוד שנצטוו לחלוק לכהן גם אם אינו רוצה בזה. דלכא"ו קשה מסוגיא זו דגישין דמשמע דמה"ת מותר הכהן למחול רק מפני דרכי שלום החמירו. וחילק דבכה"ג אינו בכלל העדר

כבוד לכהן אדרבה זהו כבודו שנידו לחלוק הקריאה הראשונה למי שהוא רוצה ופורט בשם זה נקרא ראשון תחתיו ודומה לנוטל חלק בראש ומכבד אח"כ חלקו לאחרים, משא"כ כשאומר הכהן שאינו רוצה כלל בחלוקת הכבוד וביד הממונה יהי לקרוא ישראל שלא על דרך חלוקת כבוד מכהן ובכה"ג עלינו לכופו כפי דרש הספרא.

ועד"ז תי' בתשו' מהר"י לבית לוי לחלק בין מ"ש הרמב"ם בספה"מ"צ למ"ש בפי' המשניות שהכהן שהוא ראוי שיקרא ראשון אם התיר לישראל שהוא כמותו או פחות ממנו שיעלה ויקרא ראשון הרשות בידו אבל אסרו חכמים זה מפני דרכי שלום ע"כ בנידון שהכהן נותן רשות לאחרים (ומגלה דעתו למי שהוא) וסוף סוף הגדולה שלו אינה אלא מדרבנן, אבל בספה"מ"צ איירי אם ימאנו היינו שאין רוצים ליחוס וכבוד זה כלל בכה"ג לא נשמע להם וחיוכו מן התורה.

(ובאמת לפי חילוק זה אולי ניתן להסביר דינם של ישראל ת"ח קודם לכהן ע"ה, וש"ץ שהוא כהן הקורא לכהן חבירו.)

ובשור"ת מחנה חיים חיו"ד סי' י"ב כתב דמ"ש דמכבדים אותו בעל כרחו קאי רק לענין נשים פסולות שאם ימאנו לא נשמע להם, ומסתברא דבמידי דכבוד לא העדיפו התורה לכבוד הכהן יותר מכבוד התורה והא קיי"ל רב שמחל על כבודו כבודו מחול וה"נ יכול הכהן למחול על כבודו, הרי דלשיטתו בשום אופן כשכהן מחול על עלייתו יש בו איסור מה"ת אם קורא לישראל במקומו.

עוד חילוק מצינו בדין זה מזמן הבית לזמננו, דחקרו האחרונים דבמצות כבוד הכהונה איכא ב' דינים נפרדים: א) דין כבוד כהונה משום שהכהנים קדושים יותר מישראל ודין כבוד זה הוא להגברא דהכהן שמחויבים לכבדו מחמת מעלה המיוחדת שבו שהוא מזרע אהרן הקדושים (ועי' לעיל מ"ש מאגרות משה דלא כהנ"ל), ב) דין כבוד כהן משום שהכהנים הרי נבחרו לשרת לעבודת המקדש, ויסוד הק' חיוב אינו כבוד לכהן מצד מעלתו הוא אלא יסודו כבוד לה'.

(ולהעיר דמפשטות הכתובים בפ' עקב ממעשה העגל ואיך שלא חטאו שבת לוי במעשה זה ובלשון הפסוק „בעת ההיא הבדיל ה' את שבת הלוי לשאת את ארון ברית ה'" וגו', משמע דהטעם שהבדילים הקב"ה לשרתו בביהמ"ק הוא מפני מעשה הטוב ומעלת הגדולה שבהם שלא השתתפו באותו מעשה א"כ הוי הכבוד גם להגברא.)

וממילא בזמננו החיוב לכבד הכהנים הוי רק מדין חויב' כבוד להגברא דכהן שקדוש יותר מישראל (וכמו כהן בעל מום שביארנו לעיל סי' ג') חיוב זה שפיר איתא במחילה דהאי כבוד דילי' הוא, והרמב"ם שכתב בספה"מ"צ דלא מהני מחילה היינו רק בכהנים הראויים לעבודה שחיוב כבודם הוי מצד שהם משרתי ה'.

וראיתי בס' מקראי קודש (להר"ז דרוק) סי' ט"ו שדייק דלפי שיטת האחרונים נמצא שלפעמים מועילה מחילת הכהן לפי המור וקציעה באופן שישראל הנקרא הוא גדול מן הכהן ולשיטת שאר האחרונים גם באופנים אחרים.

ודבר פלא הוא דכ"ז לענין שאר הכיבודים שצריכים לכבד את הכהן וכגון ברהמ"ז וכיו"ב ואין לנו רק מצות „וקדשתו" ע"ז אמרו דלפעמים הוה מחילתם חלק מכבודם, אבל לענין קרה"ת דחז"ל תקנו משום דרכי שלום שלא יותרו על עלייתם אין שום מחילה מהני לענין זה וכדביארנו לעיל דדוקא לת"ח גדול שכל העולם כפופים לו יש סברא דבטל החשש דשמא אתי לאינצויי, אבל בנידון אחר ואפי' ת"ח גדול שבעירו אסור משום דרכי שלום.

סיכום: מותר לכהן למחול כבודו ובפרט באופן שמבקש בפרטיות מי שיכבד במקומו דזהו כבודו.

אם מותר למחול על עלייתו — ואם מחל האם צריך לצאת מביהכנ"ס.

אף שלאחר שתיקנו חז"ל דמשום דרכי שלום צריך הכהן לעלות ראשון בכל אופן מ"מ בזמנים מיוחדים נסתפקו האחרונים באם יכול לוותר גם ע"ז, ומיוסד עמ"ש המהרי"ק (הובא במג"א ס"י קל"ה סק"ז) דאם המנהג לקנות במעות מי שקרא ראשון בהתחלת התורה בבראשית ואם קנה אותו ישראל מחל הכהן על כבודו ויוצא מביהכנ"ס ופעם אחת לא רצה הכהן לצאת מביהכנ"ס מותר לכפותו ע"י השלטון לצאת מביהכנ"ס כדי שלא יתבטל המנהג וכבוד התורה.

וע"ז כתב החת"ס (אור"ח ס"י כ"ה) דאי אפשר לתקן מנהג שהכהנים ימחול על עלייתם ויצאו מביהכנ"ס שזה בלתי אפשרי, ומהרי"ק שאני דהמנהג שם הי' מנהג מקדמת דנא קבוע ביום קבוע ואותו מנהג נתקן בתחלה ברשות הכהנים, אבל לחדש מנהג בלי רשות הכהנים אסור אלא לפעמים ובמחילת הכהן.

ובשו"ת מהר"ם שיק אור"ח ס"י ס' חילק דבנידון דיש הרבה חיובים בביהכנ"ס וצריכים לעליית הכהן יכול למחול דטעמא מאי החמירו ע"כ משום דאתי לאנצויי כשמוותר הכהן עלייתו ליחיד שכל אחד ירצה לזכות ויבוא לידי מריבה, אבל כשמחל לציבור לא אתי לאנצויי ומותר.

ויעויין בשו"ת מהר"י אסאד ס"י מ"ה דכשאין לוי אם נכון שיצא הכהן מביהכנ"ס כדי שלא יצטרך לברך ב' ברכות, וכתב שם שא"צ לצאת ויכול לברך ב' ברכות גם במקום לוי.

וכל זה בשבת ויו"ט אבל בב' וה' דלא שכיחי כל כך בביהכנ"ס לא חששו כ"כ לדילמא אתי לאינצויי, ואף דכתבו התוס' שם דבזמנה"ז אין חילוק בין ב' וה' לשבת ויו"ט דגם בב' וה' אינם עוסקים במלאכתם כ"כ, מ"מ פסקו האחרונים דבזמן הזה דלא שכיחי כ"כ בביהכנ"ס בב' וה' יש מקום להקל (ועי' באגר"מ אור"ח ח"ב ס"י ל"ד).

ומה גם דבמשנה ברורה (בשעה"צ) נשאר בצ"ע ובספק באם מתפלל בבית, האם שייך החשש דשמא אתי לאנצויי.

ולענין אם הכהן צריך לצאת כשמחל עלייתו (במקום היתר הנ"ל) כתב באגר"מ

(שם) דאף אם הכהן מוחל על כבודו ועלייתו אין שום חשש לפגם, מ"מ משום פגמא דבניו יש להחמיר שיצא מביהכנ"ס, כך דייק ממהר"ק.

ועי' בלקוטי דיבורים ע' רכ"ח דכ"ק אבותינו רבותינו הקדושים פלעגן זייער שטאַרק מקפיד זיין אָז צו יעדער קריאה אפילו מאַנטיג דאָנערשטיג און שבת צו מגחה זאָל מען אָפּהיטן דעם סדר פון כהן לוי וישראל.

סיכום: בזמנים שונים לפעמים וכגון במקום שיש חיובים הרבה בביהכנ"ס שהמחילה היא לרבים יש להקל לכהן למחול עלייתו. כשיש מנין בביתו יש ספק ע"ג ספק. ומשום חששא דבניו יצא מביהכנ"ס כשמחל עלייתו.

ב) לוי

בזוהר פ' נשא (קמ"ו ע"ב) כתוב דנוהגים שהלוי יצוק מים על ידי הכהנים קודם ברכת כהנים כדי שהכהנים יסיפו קדושה על קדושתם שמקדישים ידיהם מן הלויים הנקראים קדושים שנא', וקדשת את הלויים" ע"כ (מ"מ זו לא מצאתי לע"ע).

מ"מ חלוק הוא מקדושת הכהנים ועי' בלקו"ש ח"ט ע' 319 ואילך וזלה"ק: כאַטש אָז סיי די כהנים און סיי די לויים זיינען אַרויסגעוויבען געוואָרן פון אַלע אידן צו דינען דעם אויבערשטן און זיין מובדל פון עניני עוה"ז איז אָבער דאָ אַ חילוק צווישן זיי: אַ כהן טאָר זיך ניט מטמא זיין (און דעריבער טאָר ער ניט אַרויסגיין אין חו"ל) אָבער אויף אַ לוי איז ניטאָ דער איסור, ד.ה. אַ כהן איז אינגאַנצן מובדל פון ענינים של היפך (הקדושה ו)הטהרה ביי אים מצד עצמו טאָר ניט זיין קיין טומאה משא"כ ביי אַ לוי איז ניט אָפּגעפּרעגט אָן ענין פון טומאה אָבער אָז ער דאַרף טאָן עבודת הלויים — דאַרף ער זיך מטהר זיין. עכלה"ק.

ובחידושי אגדות מהרש"א הוריות ד"ג ע"א בכל שבט לוי נמי כתיב, הבדיל ה' את שבט לוי מתוך" וגו' אבל הבדלת אהרן היא חוספוט שבדלו מאחיו משה שהזכיר שהוא נשאר לוי שהוא קודש אבל אהרן נעשה קודש קדשים ע"י הבדלתו.

ובמק"א (ח"ב ע' 215) מביא מלקו"ת להאריז"ל דלעתיד לבוא יטלו הלויים עבודת ומעלת הכהנים באופן שהכהנים יהיו לויים והלויים יהיו כהנים. ועי' בהערות כ"ק אד"ש לחניא פ"ג.

ובגדר קדושתם יש לחקור ע"ד שחקרנו לעיל בגדר קדושת הכהן (א) קדושה מטעם שנבחרו לשרת בקדש, (ב) קדושה עצמי, עיי"ש.

אמנם כ"ז לענין קדושתם אבל לענין מצות כיבודם חילוק גדול יש ביניהם דדוקא על כהן אמרה תורה, וקדשתו" דהרי ממשך, "כי את לחם ה' אלקיך הוא מקריב" ועבודה זו שייך לכהנים ולא ללויים.

ועי' בשו"ע אדמוה"ז סי' ר"א ס"ב: טוב להקדים לוי לישראל אם הם שוים
בחכמה אבל אין חיוב בדבר שלא נאמר „וקדשתו“ אלא בכהן.

ויעויין בחידושי החת"ס עמ"ס סוכה דף מ"א דכתב דאם הלוי גדול בחכמה
וזקנה מהכהן יש להקדימו אבל ישראל בכה"ג אין להקדימו. ומדבריו נלמד דיש
ללוי מעלה וכבוד עצמי מה שאין לישראל דאף שכבר נתפשט המנהג שכהן ע"ה
קודם לישראל ת"ח מ"מ לוי שאני ומן הסתם דשבט אחד הוא (ועי' בלקו"ש חייט שם
עוד עד"ז).

והנה בדרישה יו"ד סי' רנ"א סק"ג העיר על סתירה בדברי הטור בענין זה.
דבאו"ח סי' ר"א כתב דגרסינן בירושלמי אריב"ל מימי לא ברכתי לפני כהן ולא
בירך ישראל לפני וריב"ל לוי הי'. ויראה דיש ללוי דין קדימה על ישראל לברך
לפניו והר"מ מרוטנבורק כתב שאין לו דין קדימה והא דקאמר שלא בירך ישראל
לפניו מצד גדלותו ולא מצד לוי. וביר"ד שם כתב דברי הרמב"ם בסתם דיש ללוי
דין קדימה? ותי' דכאן איירי לענין להחיותו ודאי יש ללוי דין קדימה לכ"ע דהיום
ומחר יבנה ביהמ"ק ויחזור הלוי לעבודתו ולדוכנו משא"כ לעיל בא"ח דאיירי לענין
לכבודו לפי שעה ואין החיות תלוי בזה ס"ל למהר"מ דאין לו קדושה, והוסיף עוד דגם
בזמן שביהמ"ק הי' קיים ס"ל דאין מצוה לכבוד הלוי יותר מישראל כ"א לענין חיותו
חייבה התורה להקדימו בזמן הבית וה"ה בזמן הזה.

נמצא דס"ל להטור דלהחיותו לכ"ע לוי קודם אבל לכבודו ס"ל דיש לו דין
קדימה אבל מהר"מ ס"ל דאין לו דין קדימה.

והמעין יראה סתירה בדברי הדרישה גופא, דלפי הנ"ל יוצא דבזמנה"ז לכו"ע יש
להחיותו בעניני צדקה וכיו"ב והרי באו"ח כתב מפורש להיפך לפרש הפסוק (דברים
יב, יט) „השמר לך פן תעזב את הלוי כל ימך על אדמתך“ — ופירש"י דבגולה אינך
מוזהר על לוי יותר מעניי ישראל — דשאני נתינה דאין הישראל מחוייב ליתן לו
מתנת חנם מממונו אבל מ"מ שאר הדברים אפשר שמן הראוי להקדימו.

הרי דשיטה שלישית היא דבזמן הבית מחוייב להחיותו ולכבודו ובזמנה"ז אין
מחוייב להחיותו אבל מחוייב הוא לכבודו.

ואם נימא דהי' קשה לו ממ"ש רש"י דבגולה אינך מוזהר וכו' הוה מצי לפרש
כפי הרשב"ם דהיינו כל הימים אשר אתה חי על האדמה (ולא דוקא בא"י) וצ"ע.

ועי' בפירש"י בסוגית הגמ' בגיטין עה"פ „ויכתוב משה את התורה ויתנה אל
הכהנים בני לוי“ שיקראו כהנים והדר בני לוי, ובכמה ממפרשי הש"ס פירשו דמעלה
יש בלימוד זו על הלימוד מ„וקדשתו“ דמכאן משמע תרתי: א) דכהן ברישא, ב) הדר
לוי ומשא"כ מ„וקדשתו“ לא נילף רק להקדים כהן (ועי' בחידושי הנצי"ב).

(ובאמת רואים נקודה זו בחזק כ"כ שאחר שנתפשט המנהג שכהן ע"ה קודם
לישראל ת"ח עדין אמרינן בלוי דכשיש כהן בביהכנ"ס וקורין אותו ראשון מחוייבים

לקרות לוי אחריו אף דיש ת"ח בביהכנ"ס – אבל מאידך איכא למימר דזה גם מעלה שעשו בכהונה שידעו הכל דכהן ה' והכל יודעים דאחר כהן בא לוי).

ובהגהות וחיידושים מר"י עמדין כתב דמה שהקשה בגמ' מפני דרכי שלום דאורייתא היא היינו לר"א ולר"נ דמשמע להו דלוי נמי דאורייתא אבל לתדר"י דמפיק לכהן מ, וקדשתו" י"ל דאיה"נ דכהן דאורייתא אבל מה שאחריו לוי ואחריו ישראל אינו אלא מפני דרכי שלום, ותדע דהך לאו דאורייתא מדאביי גופא דאמר אם אין כהן נתפרדה החבילה.

והנה בשו"ת קנאת סופרים מובא במקום דהרב עולה שלישי בכל שבת אם הרב הוא לוי אם יכול לדחות כל הלויים בכל שבת, והשיב דבזה א"א למצוא ראי' מן הש"ס ופוסקים אך לדינא נראה כיון דזה מנהג שהרב עולה שלישי אין לנו רק אם הרב הוי ישראל אבל אם הוא לוי לדחות כל הלויים זה אינו מנהג וגם בשלמא בשלישי אינו דוחה את כל הישראלים דהרי אפשר להם לעלות בעליות אחרות אבל בלויים אם הרב יעלה בכל שבת א"כ ידחו כל הלויים לגמרי לכך מסיק דדי לו להרב שיעלה פעם אחת בחודש.

ועי' בשערי רחמים (שער א' סק"ח) שתמה עליו דלא מיבעיא אם הרב יש לו מכבר חזקה לעלות בכל שבת ועתה לא יעלה זה הוא ודאי זילותא יתירה לו אפי' בפני הקהל שלו אלא אפי' ברב שבא מחדש אם יקרא אותו לתורה בשבת ראשון שבא ובשבתות אחרות לא יקראו אותו יהי' הדבר הזה לזילותא להרב מפני האורחים הבאים ממקומות אחרים שהמנהג הוא בכל תפוצות ישראל שהרב עולה בכל שבת וזה ודאי פגם גדול להרב ועי' כ"צ בפסק הנ"ל.

ט"כוס: גם הלויים בקדושה עומדים אבל לא באותו קדושה ככהנים. לוי קודם לישראל בצדקה ובהצלת נפשות וי"א דאינו אלא בזמן הבית, לוי קודם בקריאה"ת, וי"א שהוא מה"ת. כשהרב לוי ובמקום מנהג שהרב מקבל עלי' בכל שבת, י"א דיקרא פעם בחודש, ויש שתמהו על פסק זה.

אין כהן בביהכנ"ס

אמר אביי אין שם כהן נתפרדה החבילה ורש"י, מביא ב' פירושים: א) נפסק הקשר איבד הלוי את כבודו בשביל חבילתו הנפרדת ואינו קורא כלל. ב) שאין סדר לדבר להקדים לוי לישראל ומי שירצה יקדים (ויעויין במסורת הש"ס שציין לפירשי' עירובין דף ה' ד"ה נקטינן דמסורת הוא מאבותינו ומנהג מרבותינו).

ביאור הדבר, הצמח צדק (פ' קרח תשי"כ) עה"פ, וילוו אליך וישרתוך" וגו' כתב דמשמעות לשון הכתוב שהלויים יהיו רק טפילים לכהנים והכהנים עיקר רק שע"י שהלויים יהיו עם הכהנים וישרתום עי"ז, לא יקרב זר אל הכהנים, ועי"ש דמבאר שפרשה זו נאמרה אחר מפלת קרח ועדתו שאז רצה השי"ת שיהיו הלויים טפילים לכהנים כתוצאה משורש טעות קרח ועדתו.

ועינינו רואות דמתי יש חשיבות למשרת השר היינו דוקא כשעומד בארמון השר ומשרתו אבל בזמן שאין השר במקומו ואין הוא עומד ומשרתו אין לו שום חשיבות (ובנד"ז י"ל עוד דהוי כאילו משרת למשרת דגם הכהנים מחוייבים לכבדם בהיותם משרתים להשי"ת) ולכן כשאין כהן מלפניו בטלה חשיבות הלוי.

(ב' דעות אלו נשארן עד להלכה בפועל, דהמחבר בסעי' ו' כתב אם אין כהן בביהכ"ס קורא ישראל במקום כהן ולא יעלה אחריו לוי וכתב הרמ"א אבל ראשון יכול לעלות. ועי' בט"ז ומג"א ופ"ח שנדחקו לפרש שיטת הרמ"א בזה).

והנה הרא"ש כתב דריצב"א ה' תופס פ"י הב' עיקר ודוקא אם הישראל חשוב ממנו אבל אם שוין לוי קודם ואפי' לקרות במקום כהן.

והקשה בקרבן נתנאל סק"ב וז"ל: תמוה מאוד בעיני למי שמעיין בטור ובב"י ובב"ח ומ"א שלכל אלו נעלמו מהם דברי רבינו מכאן ע"כ. ובדיוק השמיט מהשורה הט"ז דמפורש הוא בסק"ו דבשניהם שוים לוי קודם.

וליישב דבריהם י"ל דב' הראיות שהביא הרא"ש לדבריו מקורם בירושלמי ולא סב"ל כך להבבלי, א' מריב"ל שלא בירך ישראל מלפניו, תחלת מאמר זו הובא בבבלי שלא ברכתי לפני כהן אבל סוף המאמר שלא בירך ישראל מלפניו נשמט מהבבלי, ב' רבי מיאשא בר ברי' שלא הי' מניח לישראל לברך לפניו (לא מצאתי מקור זה) ודימהו למה שאמרו בכהן דאיירי בשוין ולכן יש לו דין קדימה, ובאמת חילוק גדול יש ביניהם דבכהן נאמר „וקדשתו“ דמצוה לכבדם ולא התנה התורה שצריך להיות ת"ח דוקא ולכן אם שוה הוא עם ישראל בודאי הוא קודם אבל ללוי לא מצינו (במפורש) דין קדימה עכ"פ כמו שמצינו אצל כהן וא"כ אפי' בשוין יש להסגן הזכות לכבד מי שירצה.

ויעיין בת' הרשב"א המיוחסות ס"י קפ"ו שכתב רא"י מכתובות דף כ"ה ע"ב מההוא דאתא לקמי' דריב"ל א"ל מוחזקני בזה שהוא לוי וא"ל מה ראית א"ל שקרא שני בביהכ"ס, בחזקת שהוא לוי או בחזקת שהוא גדול א"ל שקרא לפניו כהן, אלמא א"ל אין לוי קורא אלא אחר כהן ב' שאין לוי קורא במקום ישראל.

ומשום כל האי י"ל הטעם שהשמיטו הטור וכל שאר הפוסקים הנ"ל שיטה זו דסב"ל דאין שום חיוב לכבד לוי כשאין כהן מלפניו ואפי' אם הוא שוה עם ישראל מ"מ אין אנו מחוייבים לכבדם אלא לאחר כהן, ומ"מ אם ירצה לכבדו בעלי' הראשונה בזה נחלקו ב' השיטות ברש"י.

במקור חיים תמה על היושבי כפרים שבמדינת אשכנז שתפטו לחיוב לקרות לוי אפילו קטן במקום כהן (ז.א. כשאין כהן) דאפילו לפי' אתר שפירש"י שנתפרדה התבילה ר"ל שיוכל ישראל לקרות לפני לוי.

סיכום: כשאין כהן בביהכ"ס אם הישראל ת"ח יש להקדימו. אם שוים הם נחלקו הפוסקים, י"א שאם ירצו יעלה הלוי ראשון דוקא וי"א שלא יעלה כלל.

ג) חתן ביום חתונתו ביום חול

מלבד הטעמים המובא בסי' שלאח"ז נתוסף עליו יום החופה שהיא ראש וראשון לכל החיובים, וטעמא בעי?

והנראה דיש בזה ב' פרטים: א) מה שהוא צריך לעלות ב) מה שאנו צריכים לכבדו.

בריש סי' קל"ה נחלקו הפוסקים אי מותר להוסיף עלי' ביום חול כשיש ב' חתנים ישראלים בביהכ"נ מידי דהוה מועד שלהם ויעויין בסי' שלחן הקריאה דכתב בשם האי"א דאם עבר ועלה בעל הברית קודם לחתן זיעלה החתן אחריו דלדידי' הוה מועד שלו שעולין ד' ואם לא יעלה זילא ב' מילתא. במילים אחרות דמידי דהוה מועד שלו יש לו לעלות לתורה ואם לא יעלה זילא ב' מילתא, אבל אכתי טעמא בעי?

והנה במס' מו"ק דף כ"ח ע"ב א"ר חמא בר חנינא מנין לחתן שמיסב בראש שנאמר (ישעי' סא) „כחתן יכהן פאר” מה כהן בראש אף חתן בראש, ועי' בפ"י הרד"ק עה"פ הנ"ל כי הכהן שהוא עובד הא"ל הוא ראש העם וגדולם לפיכך נאמרה הגדולה בלשון כהונה, ועפ"י המבואר לעיל דמעלת הכהונה גדולה ממעלת המלכות יובן שפיר מה שדרשו דין זה מהפסוק ולא סמכי עמ"ש בפרקי דר"א ספט"ז ש, חתן דומה למלך דעדיפי לי' כבוד הכהונה מכבוד המלכות.

ומאידיך רוב הפוסקים (הרי"ף והרא"ש ועוד) כשמנו חיוב כבוד לכהן השמיטו פרט זה שצריכים להשיב הכהן בראש ובפשטות משום דס"ל דרק בענין קדוש צריכים לכבדם וכגון בכרהמ"ז וקרה"ת אבל בשאר דברים אין אנו מחוייבים לכבדם וא"כ לשיטתם בטלה אותו דרש שהחתן מיסב בראש אי לאו ד, חתן דומה למלך וכמה מדיני חתן וכלה (כבוד, משתה ושמחה, ועוד) סמכו חז"ל על מאמר הנ"ל. — ולהעיר מפרש"י בגיטין ומביאו אדמוה"ז בסי' ר"א דבישיבה היינו בישיבה ידבר בראש ולא על עצם אופן הישיבה.

המורם מזה, דיש חיוב עלינו לכבד את החתן בהיותו דומה לכהן ודומה למלך ובאמת חיוב זה חל במשך כל שבעת ימי המשתה דלשון המשנה וגמ' בכ"מ שנקטו „חתן” כל שבעת ימי המשתה במשמע.

ולהעיר דבהמשך הפסוק ד, ויתנה אל הכהנים בני לוי” וגו' (דמשם נלמד כמה מדיני קרה"ת בכל זמן — כדלעיל) בא פרשת הקהל ו, תקרא את התורה הזאת ופירש"י המלך ה"י קורא מתחלת אלה הדברים וכו'. ועי' בלקו"ש חיי"ט ע' 301 וזה"ק: וויבאלד אז ביי הקהל ווערן אלע אידן פאראיינציקט אין איין מציאות איז פארשטאנדיק אז דעמאלט איז נוגע דער ענין אין תורה אין וועלכן עס גלייכן זיך אויס אלע אידן — קריאה אין תושב"כ. . . און דער ענין אין תורה איז שייך צום מלך דוקא — וואָרום די אונטערואַרפנקייט פון דעם גאַנצן פּאָלק צום מלך איז ניט מצד הכנה והשגה נאָר זייער עצם מציאות (און אַלץ וואָס זיי האָבן) געהערט צום מלך

וואָס דעריבער איז ער זיי מאַחד אין איין מציאות ער איז „לב כל קהל ישראל“
עבלה"ק.

וע"ד שחקר כ"ק אד"ש בלקרי"ש שם ע' 327 הע' 46 באיזה ספר תורה הי' קורא
דתלוי בדרשת הכתובים דמכמה מהם משמע שקורא בתורה שמונחת אצלו שמצוה
עליו לכותבו משא"כ באם למדין מפסוק „תקרא את התורה הזאת“ שבא בהמשך
להכתוב לפניו „ויכתוב משה את התורה הזאת“ י"ל שהי' קורא בהס"ת שבועורה, עד"ז
אפשר לומר בהיפך שנלמד מפרשת הקהל על הפסוק „את התורה הזאת“ הכתוב
לפניו דיש חיוב לכבד מלך (וחתן הדומה למלך) בקרה"ת (ומה שלא מצינו מפורש
הלכה זו י"ל דנכלל ב„כבוד המלך“).

בסברא זו ניתן להסביר גם מה שמובא בכנה"ג ומביאו השער אפרים (שער ב'
סעיף ו') דמי שנשא בתולה קודם לנושא אלמנה ואלמנה לחלוצה וגרושה (ואף
דמביאו בדין חיוב בשבת שאחר החתונה מ"מ משמע דכלל הוא לכל החיובים דחתן,
וכי"מ בערוה"ש סוסי" קל"ז) דהרי אינו דומה שמחת חתן הנושא בתולה לשמחת חתן
הנושא אלמנה או חלוצה או גרושה וע"ד שמצינו לענין ברכת השבע דבכחור
שנשא בתולה מברכין שבע ברכות כל שבעת ימי המשתה ובאלמנה מצינו שקו"ט
במס' כתובות ד"ז ע"א דאמר רב הונא אלמנה אינה טעונה ברכה עיי"ש והוא כתוצאה
משמחת החתן וכלה באותו המעמד ומצב עד"ז לענין כוחם של מלך (וחתן) לשאר
החיובים דאין הוא דוחה החיובים של חתן הנושא בתולה.

ועפ"ז יתיישב עוד מה שהקשה בשערי רחמים סק"ג עמ"ש דאלמנה קודם
לחלוצה וגרושה (מלבד מה שמפקפק בס' מק"ק) דהרי בנשיאת אלמנה יש חשש סכנה
לפי דעת הוזה"ק ובגרושה אין שום חשש ולכן מסיק דאין באלמנה שום מעלה
מגרושה.

אבל לפי הנ"ל אין מקום לקושיא זו ובהקדם דבשו"ע אבהע"ז סי' ס"ב סי' כתב
עד כמה מברכין ברכה זו אם הי' אלמון . . ואם בחור שנשא אלמנה . . ולא קאמר
דין הנושא גרושה, ובסי' ס"ד ס"ב הנושא את הבעולה צריך לשמוח עמה ג' ימים . .
(ויש שכתבו הטעם שלא הוכיר בשו"ע דין גרושה שלא רצו להזכיר גרוש וגרושה
משום שלא יעלה ולא יבוא ולא ישמע). ויש לומר דאף דנקטו הפוסקים דדין אחד
לשניהם לאלמנה וגרושה מ"מ מפורש הוא אצל אלמנה וממנו נלמד לגרושה וטעם
הדבר משום דיש יותר שמחה לחתן הנושא אלמנה שמעולם לא יצא עליה שם רע
ושום מחלוקת מנושא גרושה, ולכן בחיובי הכבוד גם כן יש קצת קדימה לנושא
אלמנה על נושא גרושה (דמועד שלו הוי').

ולאח"ז מצאתי מ"ש במסגרת השלחן סי' ו' סק"ב דנושא אלמנה קודם לנושא
גרושה וחלוצה לפי שיש לה יתרון שהיא ראוי' לכהן הדיוט ונושא חלוצה קודם
לנושא את הגרושה מטעם כי הגרושה אסורה לכהן מן התורה והחלוצה מדרבנן ועוד
כי חלוצה יד' ה' נגעה בה משא"כ גרושה מאישה שמעשיה אשר לא טובים גרמו לה
להיות נעשית בעלת מום שיגרשנה אישה לפיכך הוא גרוע מכולם.

סיכום: חתן ביום חופתו הוא קודם לכל החיובים מטעם היותו ככהן ומלך. מי שנושא בתולה קודם לאלמנה וגרושה. אלמנה וגרושה מי קודם נחלקו הפוסקים.

שני חתנים כהנים, שני חתנים ישראלים

בתשו' מהרש"ם ח"ו סי' ד' קרא תגר נגד מעשה שהי' בחתן כהן שארגנו מנין מיוחד של כהנים ממשפחתו לקרוא בתורה בכדי שיוכלו כולם לעלות לתורה כדין עיר שכולה כהנים וכתב שאין לעשות כזאת לכתחלה, ועי' בכפה"ח סי' קל"ה סקכ"ב.

וכן כשנודמנו שני חתנים או יותר והם ישראלים כתב במקראי קודש כלל י"ז ס"ח דאינם דוחים את הכהן ואת הלוי ויטילו גורל ביניהם מי מהם יזכה לעלות לתורה והשני מכבדים בהגבהת התורה.

וזה דלא כמוכא בס' שלחן הקריאה סוסי"ב דאם חתן בביהכ"נ בב' והי' יקרא הכהן פעמיים ואח"כ יקרא החתן ולא יקרא לפניו לוי משום כבודו דהחתן שלא יקדים לו הלוי, ועיי"ש דמסיק דאין לסמוך ע"ז כלל אלא יעלה לוי וכן המנהג. ובפרי"ח סי' קל"ה סק"א כתב דאם אין כהן בביהכ"נ החתן עולה לתורה ראשון כמו שאמרו בגמ' מה כהן בראש אף חתן בראש.

ובאמת שקו"ט היא בפוסקים באם יכולים להוסיף כשיש ב' חתנים, דהרמ"א סב"ל דמותר להוסיף מידי דהוה מועד שלו ותמה ע"ז הט"ז סק"ב דהא הטעם דאין מוסיפין הוא משום ביטול מלאכת העם ובזה מה יועיל מועד של החתן כיון דלכל הקהל יש ביטול מלאכה ולהם אין מועד (ותו דא"כ מפטיר נמי יקרא כיון דלדידי' הוה יו"ט), וכן מסיק במג"א דאין נוהגין להוסיף משום חתן ועאכו"כ לשני בעלי ברית, ועי' גם בשו"ת צמח צדק חאו"ח סי' ל"ה.

סיכום: כשיש שני חתנים או כהנים או לויים או ישראלים יטילו גורל ביניהם ולא יוסיפו.

והנה נסתפק בס' הנישואין כהלכתם ח"א ע' רו, דכ"ז אמור כשהחופה עומדת להתקיים בו ביום והחתן עולה לתורה בכוקרו של אותו יום וצריך בירור מה הדין כשהחופה אמורה להתקיים בלילה האם החתן עולה לתורה שקודם לאותו הלילה או לא, ושמה החתן עולה לתורה למחרת ליל החופה כשחל ביום קריאת התורה.

ונוסיף קושיא על קושיאו, דנחלקו הפוסקים באם מותר לערוך נישואין במוצאי שבת (עי' בס' הנ"ל ע' קסו בירור השיטות) וא"כ יוצא לנפ"מ פשוט האם נחשב אותו שבת שקודם ליל חופתו כיום החתונה או דנחשב כשבת שלפני החתונה ונפ"מ לדינא באם יש לפנינו חתן כזו ונער שנעשה בר מצוה באותו שבוע דלענין חתן ביום חופתו החתן קודם אבל לענין חתן בשבת שלפני החתונה אין לו דין קדימה (ומכבדים את העלי' עפ"י הגורל).

ואוא"ל עפימ"ש בשלחן שלמה סי' קל"ו סט"ז דבמנין שמתפלל החתן שחרית אין אומרים תחנון דומיא לער"פ אע"פ דשחיטת הפסחים הוא לאחר חצות וכולי יומא מועד דילי' הוא, וכיון דדימהו לקרבן לענין זה נוסף עוד דמה בקרבנות הלילה הולך אחר היום כך לכל המנהגים והחובבים שביום החופה הלילה הולך אחר היום, ועצ"ע.

ד) חתן בשבת שלפני חתונתו

כמה טעמים נאמרו לחיוב זה:

א) (מדרש תלפיות ענף חו"כ) כי חתן דומה למלך ומה מלך כותב שני ספרי תורות אף חתן נוהגין לקרותו שני פעמים אחת בשבת שקודם החופה ואחת בשבת שלאחר החופה.

ב) (ספר המטעמים אות כ') כדי שיבחין בין תורה שלמד לפני הנישואין ובין תורה שלאחר נישואין כי השורה בלא אשה שרוי בלא תורה ובלי ברכה.

ג) (ספר המנהגים חב"ד) דחתן וכלה מקיימים את העולם להעמיד בנים עוסקים בתורה לזאת הנה קוראין אותו לקרוא האותיות שבתורה שהם מקיימים עשרה מאמרות. וכע"ז מובא בטעמי המנהגים ע' שצ"ה שמצות חופה היא קיום והעמדה לתורה שאם אין פרי' ורבי' אין תורה והחופה והבנים הם עיקר שמחת האדם שישאר אחריו ראשית לכן ראו הקדמונים שיהיו שמחים בת"ת שהיא עיקר שמחת כל ישראל כדכתיב פקודי ה' ישרים וכו' (בשם שו"ת גינת ורדים).

הנפ"מ, טעם הא' והב' שייך גם לשבת שאחרי החתונה משא"כ טעם הג' בא רק לבאר טעם החיוב לשבת שקודם החתונה (וכפי דיוק לשונו שם).

בס' מקור חיים השלם פ' רל"ו סעי' י"ד כתב דמנהג הספרדים בכמה קהלות שרק אם החתן יתום מאב או מאם עולה לתורה בשבת שקודם החתונה וגם עורך תפלת השכבה לנשמותיהם.

גם כשהחתונה לא תהי' באותו שבוע כגון שהולך לעשות חופתו בעיר אחרת רחוק מכאן כתב המג"א בסוס"י רפ"ב דחיוב הוא כמו שבת שקודם החתונה. ואם הי' סבור שתהי' החתונה באותו השבוע והי' חיוב ואח"כ נדחה החתונה שאין נוהגין לזמרו עוה"פ לכן שוב אינו חיוב בשבת שתקבע החתונה בשבוע שאחרי, ואם רוצה החתן לעלות עוה"פ יש שאמרו שחיוב הוא אבל אינו דוחה לאנשים אחרים החייבים לעלות לתורה (מקראי קודש כלל ו' אות ז').

סיכום: מנהג אשכנזים דחתן בשבת שקודם חתונתו חיוב הוא. ויש בקהלות הספרדים שעולים רק אם החתן יתום ר"ל. חיוב הוא גם כשהחתונה לא תהי' באותו שבוע רק למרחקים, ואם נדחה החתונה משום איזה סיבה אחר שעלה לתורה שוב אינו חיוב ומ"מ אם רוצה יעלה.

ה) נער שנעשה בר מצוה באותו שבת

הטעם מבואר במג"א כיון שהוא יום חינוכו (וי"ל עוד לפימ"ש בש"ך עה"ת פ' לך לך ומבית אביך הוא אחר י"ג שהבן מברך ברוך שפטרני מעונשו של אבא הרי דיש להבחור חיוב ברכה ולכן חייבוהו לעלות). ונחלקו הפוסקים בדיוק לשון המג"א שנעשה בר מצוה באותו שבת דלפי השערי אפרים שער ב' סעי' א' וסעי' י' משמע דדוקא אם יום הבר מצוה שלו הוא בשבת הוי חיוב ודוחה שאר החיובים, ואם נעשה בר מצוה בשבוע (בחול) שלפני השבת חיוב הוא אבל אינו דוחה שאר חיובים. אמנם יש שפירשו שנער שנעשה בר מצוה באותו שבוע אם יש לו דין עיירנות דוחה לכל החיובים כיון שהוא יום חינוכו (סידור הגאון מליסא, וכ"כ המ"ב בבאה"ל ס' קל"ו).

ובשו"ת שבות יעקב ח"ב ס' קכ"ט כתב מעשה בא לידי דנעשו נערים בר מצוה בשבוע א' דהיינו שא' נעשה בר מצוה באמצע השבוע וא' ביום השבת עצמו והוריתי שאין דין קדימה זה לזה לענין לקרות בתורה כיון שגם זה הגיע זמנו לפי הסכמת הפוסקים ואדרבה לכאורה זה שהגיע בו כיום עדיף קצת דהוי מצוה בזמנו משא"כ אידך הוי כעבר זמנו מ"מ כיון דנהוג עלמא לעשות בר מצוה בשבת ראשון דוקא אף שנעשה בר מצוה ביום א' אין קורין אותו לתורה עד יום השבת אין להם דין קדימה זה לזה ויטילו גורל.

ועי' בליקוטי דיבורים ע' רסז וזלה"ק: דער זיידע האָט געזאָגט דעם רבי'ן אָז מען דאַרף זיך משתדל זיין אָז דעם ערשטן מאָל וואָס דער בר מצוה איז עולה זאָל עס זיין אין די קריאה'ס פון שני וחמישי און מנחת ש"ק . . די קריאה פון שני וחמישי איז אַ עת רצון למעלה ווי דער כללות הזמן פון מנחת שבת און די קריאה פון מנחת ש"ק איז די העכסטע מדרגה און רעוא דכל רעיון, עכלה"ק.

ודבר פלא היא ובהקדם מ"ש הרמ"א בסי' רכ"ה ס"ב י"א מי שנעשה בנו בר מצוה יברך בא"י אמ"ה שפטרני מעונשו . . וכתב המג"א סק"ד ב' פירושים: א) היינו כשנעשה בן י"ג שנה (יום אחד ב') ועכשיו נהגו לברך בשעה שהנער מתפלל או קורא בשבת ראשונה שאז נודע לרבים שהוא בר מצוה. וכשמעיינין באופן סדר אדמוה"ן סידורו נראה שסדר ברכת ברוך שפטרני דוקא בקרה"ת שבשבת ולא סדרו בקרה"ת ליום חול וכמו שסידר ברכת הגומל בשניהם כך הו"ל לסדר גם ברכת ברוך שפטרני גם בימי חול ובפרט לפי הג"ל דיש להשתדל לעלות בפעם הראשונה בעליות שני וחמישי דוקא. וצ"ע.

ופלא אחר פלא, דבהוצאות האחרונות מסידור תהלת ה' סדרו ברכת ברוך שפטרני גם בימי החול והוסיפו גם דין עיקרי דאם קראו לספר תורה נער שנעשה בר מצוה אזי אחר שבירך ברכה אחרונה אביו אומר הברכה. והיינו כשיטה הב' המובא במג"א, ובסידור תורה אור כתוב רק מי שבנו הגיע לכלל מצוה אזי מברך הרי שפסק כשיטה הא' במג"א. ולא מצאתי עדיין מי שהעיר ע"ז.

טיכום: נער בינם הבר מצוה שלו חיוב הוא לעלות לתורה, וי"א שאם לא עלה

ביום חינוכו עולה הוא בשבת שאחריו ונחלקו הפוסקים אי דוחה שאר החיובים.
לכתחלה ישתדל לקבל עלייתו בקריה"ת דיום חול או בשבת מנחה.

אם אינו מתושבי העיר

זה שאמרנו דנחשב לחיוב הוא דוקא אם הוא אחד מתושבי העיר אבל אם אינו מתושבי העיר אינו דוחה שום חיוב מתושבי העיר, ונסתפק המג"א בסוסי" רפ"ב במי שהוא מתושבי העיר ובא מביהכנ"ס אחרת צ"ע אם הוא דוחה.

אבל בשו"ת מהר"י מברונא סי' ק"פ כתב דכל ישראל ערבים זה לזה במצות ואינו תלוי ביושבי העיר כלל.

ו) איש של יולדת בן או בת בשבת שאשתו הולכת לביהכנ"ס

טעם החיוב מובא בלבוש שהוא במקום קרבן, ז.א. לפי שאשתו חייבת בקרבן ועולה לתורה ומנדב עבורה שהיא דוגמת קרבן לכן חיוב הוא. — ולהעיר מ"ש באגרא דפרקא אות רפ"א דיש לנדב לצדקה בכל פעם שעולה לעלי' בכדי שלא תהי' המצוה במגנא.

אם חיוב זה הוא דוקא בשבת שהולכת לביהכנ"ס בפעם הראשונה או גם בא' מימי החול כתב בס' נימוקי אור"ח סי' רפ"ב דעובדא הוה ביום ב' בקרה"ת הי' א' שיש לו יארצייט (באותו יום) וא' שאשתו באה היום לביהכנ"ס ונשאל מי נדחה מפני מי ביום ב' וכתב דנראה דמי שהולכת אשתו לביהכנ"ס הוא קודם ומדחה ליארצייט.

אבל בשערי חיים סק"ג כתב דדווקא בשבת יש לו דין קדימה והסברא לזה דכיון דטעם החיוב הוא משום שמנדר לצדקה עבורה והוי כמו הבאת קרבן שלה וכיון שבמדינתנו אין המנהג לנדור בחול ע"כ לא נעשה התקנה ומנהג רק בשבת ואפי' אם ינהגו במדינתנו באיזה עיר מעתה לנדור במי שברך גם בחול ג"כ אין הבעל חיוב אז לעלות ולדחות אחרים כיון שמעיקרא לא נתקנה ולא הונהג לימות החול וגם כיון שהיארצייט הוא לטובת המת ע"כ נראה שהיארצייט קודם. . וכאילו גוזל את המת (ולהעיר ממ"ש הת"ח הובא לקמן לענין ברכת הגומל שעצם העלי' הוה כמו קרבן).

סיכום: איש של יולדת חיוב הוא בשבת שהולכת לביהכנ"ס. וביום חול שהולכת לביהכנ"ס נחלקו האחרונים.

חיוב מהולדת בן וחיוב מהולדת בת איזה עדיף

כתב המג"א דאיש של יולדת בת קודם לאבי הילד הזכר ולמד מזה המחצית

השקל דאיירי כשיש לפנינו ב' חיובים איש של יולדת בת ואיש של יולדת בן וע"ז קאמר דשל יולדת בת הוא קודם והסברא לזה דשל יולדת בן כבר עלה בשבת שלפני המילה. ועי' בקיצוש"ע סי' ע"ה סי"א בסדר החיובים ה) בעל יולדת שילדה בת ו) בעל היולדת שילדה בן, הרי דג"ה למד כך כשיטת המג"א.

אבל עי' בשערי אפרים שער ב' סעי' ד' דאם יש חיוב מהולכת לבה"כ מחמת לידת בן ואחד חיובו מחמת לידת בת יטילו גורל, ובפתחי שערים סק"א ביאר דמהמג"א אין ראי' כלום דר"ל דשל בת עדיף מבן לענין שבת שקודם המילה הא לענין שבת שהולכת לבה"כ שוים אעפ"י שאבי הבן כבר הי' חייב בשבת שלפני המילה עכשיו הוא חיוב אחר לפי שאשתו חייבת בקרבן ועולה לתורה ומנדר בעבורה וכן מבואר בלבוש שבעל יולדת בת קודם לאבי הבן לענין שבת שקודם המילה ומדלא קאמר להולכת לבה"כ בשביל בן אלמא דבכה"ג אינו קודם.

וראיתי בס' דעת תורה (מהרה"ג ש"מ שבדרון) שפי' שיטת המג"א דבעל יולדת בת קודם לאבי ילד זכר דהיינו בשבת שקורא לה שם אבל בשבת שהולכת היולדת לביהכנ"ס שניהם שוים.

ודבר זה חידוש הוא, דהרי א) מעולם לא מצינו חיוב לאב לעלות לתורה כשקורא לבתו שם ב) ואפילו לפי המנהג שנתפשט שעולים לתורה מ"מ חילוקי מנהגים מצינו באיזה קריה"ת יקרא שמה (ועי' סי' זיו השמות פ"ג) וא"כ איך שייך לומר דמנהג הפרטי שלו ידחה אחד מהחיובים שבצבור.

סיכום: איש מיולדת בן ואיש מיולדת בת להמחצה"ש ולהקצוש"ע מהיולדת בן קודם, ולשע"א יטילו גורל.

אם האשה חולה ואינה הולכת לביהכנ"ס

כתב המג"א סוס"י רפ"ב דאף דאינו חיוב עד שתלך לביהכנ"ס מ"מ נ"ל דאם הוא מ' יום לזכר ופ' יום לנקבה הוא חיוב דאז זמן הבאת קרבן.

בסדור תפלת ישרה – וכתב נהורא השלם דף ט"ז כתבו דבימים הנ"ל ראוי שתקרא פרשת קרבנות לידה שהוא מתחילת פ' תזריע עד וטהרה ואח"כ תאמר רבון העולמים יה"ר מלפניך ה' או"א שתהא אמירה זו חשובה ומקובלת לפניך כאילו הקרבתי קרבן יולדת.

ועיוין בתשובות והנהגות ח"ב סי' פ"ד דבזמנינו שאין בידינו להקריב והאמירה במקום קרבן אפי' כשעדיין טמאה יכול לומר הפרשה וכמו כל יום שאומרים פרשת הקרבנות אף שאין אנו ראויים מצד טומאת מת, ויש חלק שבקרבנות היום יש כבר סיבת החיוב רק טומאה מעכב ההקרבה אבל לא האמירה אבל ביולדת שנא', וטהרה ממקור דמיה" חסר סיבת החיוב כשהיא עוד טמאה טומאת נדה ולכן מסיק לקרוא בתורה ולנדב ליהוי כקרבן עושין אבל אין אומרים שיהא חשוב כאלו הקרבתי וכו' שאין לומר לפני שטבלה שדובר שקר.

סיכום: לאחר שעבר מ' לזכר ופ' לנקבה חיוב הוא, וי"א לומר פ' קרבנות לידה וי"א שאין לאומרה אא"כ טהורה היא.

אשה שהפילה

כתב בשערי אפרים שער ב' סעיף ה' אשה שהפילה אעפ"כ בעלה חיוב כשבת ראשון שהולכת לביהכנ"ס או אחר מ' יום כו' ודוחה שאר חיובים כמו אם ילדה וולד קיימא אא"כ הפילה צורה שאין אנו בקיאים בה שאז אינו דוחה חיוב אחר דשמא אינו ולד ומ"מ יש לקרותו קודם לאחרים. והעיר בשערי חיים דמסידור דרה"ח לא נראה כן.

ז) חתן בשבת שאחר החתונה

הטעמים לזה הובא לעיל (בסי' חתן בשבת שקודם החתונה) ושייכים גם כאן. בפוסקים מבואר שדוקא אם החתונה הי' מיום ד' ואילך חיוב הוא לעלות, אבל אם הי' קודם יום ד' אעפ"י שאין דוחה חיוב אחר יש לקרותו קודם לאחרים.

ח) יאָרצייט בשבת

כתב הכלבו טעם שאומרים קדיש ומפטירין בנביא משום שפעם א' פגע רבי פלוני במת אחד שהי' מהלך ומקושש עצים ונושאן על כתיפיו, א"ל בני כל זה למה לך, א"ל רבי כה משפטי כל הימים להביא באשה של גיהנם להיות נידון, א"ל ואין מי יוכל להצילך מן הצער הגדול הזה, א"ל אין מי שיצילני אם לא שיאמר בני קדיש או יפטיר בנביא לכבוד השם בעבורי ואם יעשה זה ידעתי כי זכותו תעמוד אלי ויגן בעדי. ויבא רבי פלוני ויגד זה לבנו של מת ויעש ככל אשר אמר. לימים נגלה המת אל החכם הנזכר פעם אחרת ואמר תנוח דעתך שהנחת דעתי. וע"ז פשט המנהג לומר בנו של מת קדיש בתרא גם להפטיר בנביא.

ובקיצור של"ה מביא מזההר חדש במדרש הנעלם עוד סיפור מופלא מת"ח שהי' הולך בהרי אררט ושמע קול צווחה קול מר שצוחה וי וי עד שראה אדם אחד ושאלו מאן את א"ל יהודי חייבא (רשע) אנא ודנין אותי כמה שנים על עבירות גדולות שעשיתי בעודני בחיים, ושאלו מה שמו, והשיב ששמו לא נודע לו ומ"מ הודיע לו מקום מושבו ושם אשתו, והלך אותו החכם לעירו ושאל אחריו והשיבו איך שהי' רשע גמור שלא הניח עבירה שלא עבר ובן קטן הניח אחריו והוא ג"כ רשע כאביו, ולקח אותו החכם בנו עמו לביתו ורצה ללמוד עמו ולא הי' רוצה לקבל והתענה אותו החכם ג' פעמים מ' יום והתפלל. והלך הנער ממדרגה למדרגה עד שהלך וגדל בתורה עד שנסמך. אח"כ בא אותו אביו של הנער בחלום לאותו החכם ופניו הבהיקו

מאד כשמש הצהרים בתקופת תמוז מזוי השכינה שזרחה עליו וא"ל אשריך מה טוב חלקך ומה טוב גורלך שזיכתני והבאתני לכל הכבוד הזה ע"י בני . . . דכל פעם שעלה בני למעלה היו מקילין בדיני וכאשר הי' בני בר מצוה ועלה לתורה וקידש שמו של השי"ת ברבים ואמר ברכו את ה' העלוני מגיהנם...

ובס' אוור אליהו פ' בהעלותך כתב לפי שכל שנה עולה הנשמה למדרגה יותר גדולה לכך צריך לדון אותה מחדש, שיש עבירות שבעולם התחתון אינו נחשב לחטא אבל בעולם העליון נחשב לחטא, לכן צריך בכל שנה ושנה להתפלל עבור הנשמה.

ומשמע ממג"א דדוקא אם היארציית חל בשבת הוי חיוב ודוחה אבי הילד בשבת שקודם הברית אבל אם היארציית אינה ביום השבת רק בשבוע שאחריו אינו חיוב לדהות אבי הילד ומ"מ נוהגין לקרותו כשאין חיוב אחר. (ועי' בס' המנהגים חב"ד מנהגי יארציית).

והחיד"א בספרו ברכ"י הביא דעת חכם א' דיש יותר ליתן משפט קדימה להע"ה מהת"ח דביד הת"ח לעשות נחת רוח לנשמת אבותיו בלימוד תורה ביום זה אכן עני זה בדעת בא כנפשו ואין לו ענין אחר להקריב שיעלה לרצון ההעלות נשמת אבותיו רק בקריה"ת לכן מהראוי לחוס עליו ולספחו אל הקודש.

בשערי אפרים שער ט' אות מ"ב כתב יש מקומות שנהגו שאם אחד יש לו יארציית של אביו ואחד של אמו זה שיש לו יארציית אחר אביו הוא קודם ובמקום שאין מנהג מטילין גורל. ובפתחי שערים סקל"א ביאר שאין טעמם משום דכבוד אב קודם דמה איכפת לזה כבוד אביו של זה הוא צריך לכבד את אמו רק הטעם שאיש קודם לאשה שמקודש יותר שחייב בכל המצות.

ויש לעיין בסברא זו, דהרי תנן במשנה הוריות דף י"ג ע"א האיש קודם לאשה להחיות ולהשב אבידה והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציא מבית השבי — ובגמ' — ת"ר ה"י הוא ואביו ורבו בשכי הוא קודם לרבו ורבו קודם לאביו אמו קודמת לכולם, ועי' בש"ך יו"ד סי' רנ"ב סעי' ט' שהא דאמו קודמת לכולם הטעם משום זילותא דזילותא שלה עדיפא מזילותא שלהם.

והרי אין לך בית השבי יותר מגיהנם ולכן הו"ל דין קדימה א) לאשה על איש כפס"ד המשנה ב) לאמו אפי' על רבו משום זילותא ומכ"ש וק"ו על סתם איש, ועד"ז לענין חיוב העליה בתורה כפי שנת' לעיל המוציאם מתחת סבלות גיהנם לכאן ה"י צריך להקדים החיוב מצד האם לחיוב על האב?

וגם מה שחידש שהטעם משום שהאיש קודם לאשה שמקודש יותר שחייב בכל המצוות צ"ע דיעויין בחידושי הנצי"ב על המשנה שכתב הטעם דאיש קודם לא משום דאשה פטורה ממצות עשה שהזמן גרמא וא"כ איש מרובה במצות כמוש"כ בבאר שבע דא"כ נימא בהא דכהן קודם ללוי מזה הטעם משום שיש בו מצות יתירות, אלא הטעם דאיש איקרי קדוש לגבי אשה שלא מיקרית אלא טהור והיינו שאינה אלא בגדר טהרה ולא בקדושה כמו איש. אמנם מה שמסיק שם דהיינו משום שאיש מחוייב

בת"ת ולא אשה צ"ע דהרי גם האשה מחוייבת ללמוד מצות שלהן לידע האיך לעשותם – ועי' בשו"ע אדמוה"ז סי' מ"ז סעיף י' – . ואף דאין חיובן שוין מ"מ לענין התוצאה, ז.א. קדושת התורה שניהן שוין?

סיכום: כשחל היארצי"ט בשבת חיוב הוא לעלות, ע"ה קודם לת"ת, יארצי"ט של אב ויארצי"ט של אם של אב קודם.

ט) אבי הילד בשבת שלפני המילה

הטעם, מילה היא קיום התורה שלא ניתנה אלא למולים, ועוד שהמילה והתורה נקראו ברית ובשבילים נברא העולם שנא', „אם לא בריתי יומם ולילה“ וגו' (פחד יצחק אות ס').

הטעם שהוא האחרון שבחיובים משום דאבי הבן סופו לעלות בשבת שתלך אשתו לביהכנ"ס (לבוש).

וכ"ז כשהמילה בימי החול אבל כשהמילה בשבת כתב בשו"ת סת"ם (הובא בשערי חיים שער ב' סעיף ז') דאבי הבן קודם ליארצי"ט, אבל השערי אפרים (וכ"ה בהגהות חת"ס) כתב דאבי הבן נדחה מפני יארצי"ט לפי שסופו לעלות בשבת שתלך אשתו לביהכנ"ס.

החיוב הוא דוקא בשבת שקודם המילה אבל אם הילד חלוש שאין יכולין למולו בשבוע זו אינו חיוב אלא בשבת שקודם המילה, ומ"מ נ"ל דמי שחלה המילה בשבוע זו קודם דמילה בזמנה עדיפא (מג"א).

אם היו סבורים למול בשבוע זו והי' חיוב ואח"כ נדחה המילה כתב המג"א אינו חיוב פעם שנית.

והק' בא"ר (ומביאו הלבנשי שרד) קצת קשה במה שאני זאת מדין חתן דאם סבור שתהי' החתונה באותו שבוע והי' חיוב ואח"כ נדחה החתונה אם רוצה שיזמרו אותו הוא חיוב שנית בשבת שלפני החתונה?

ועי' במחצה"ש שחילק דבחתן ניהו דכבר עלה מ"מ עתה שתהי' החתונה באמת ויזמרו אותו ויש לו כל החשיבות שהי' לו או ולכל חתן לכן י"ל חיוב שני אבל במילה שהי' כבר חיוב ועתה גם ירד מחשיבותו דעכשיו תהי' מילה שלא בזמנה לכן שוב אין לו חיוב.

במילים אחרות: לפי ביאור המחצה"ש יוצא דמי שכבר עלה בתורה במקום מגורתו בשתי שבתות קודם החתונה ובשבת שקודם החתונה הוא במקום החתונה ויזמרו לו עוה"פ מכיון שהכל תלוי בכבוד החתן חיוב הוא עוה"פ משא"כ במילה שלא בזמנה.

סיכום: אבי הילד בשבת שקודם המילה חיוב הוא לעלות. אם הברית בשבת גופא י"א שדוחה יארציט. אם נדחה הברית י"א דשוב אינו חיוב.

י) בעל תוקע

מקורו ברמ"א או"ח סי' תקפ"ד ס"ב ויש מקומות שנוהגין לקרות התוקע ממנין החמשה העולים לס"ת.

בפי' דבריו „ממנין החמשה עולים“ כתב בפתחי שערים סק"ב דלאו דוקא דה"ה לקריאת מפטיר שהוא ג"כ קריאה חשובה שהוא לחובת היום (ועינינו רואות מעשה רב מכ"ק אד"ש שעולה למפטיר) ונקט הכי למעט מקומות שמוסיפין על מספר החמש בעליות שאין דוחין אותן לקרות בקריאת הנוספים, ועי' בשערי רחמים עועד"ז.

יש שאומר דמי שנטול שכר על התקיעה אין נוהגין לקרותו (א"ר), אבל עי' בשו"ע אדמוה"ז שהשמיט שיטה זו.

טעם החיוב, כתב הגר"א בהגהותיו לשו"ע דהוי דוגמת כהן גדול ביום כיפור (ופלא היא מה שלא מביאים סברא זו לא במ"ב ולא בשאר האחרונים שאחריו).

פ) בעל מוסף לר"ה ויוהכ"פ

ג"ז בלבוש שם והובא במג"א סק"ו.

סנדק, מוהל

עי' במג"א סי' רפ"ב שכתב דמוהל והסנדק חייבים הם לעלות והסנדק קודם לאבי הבן ואבי הבן קודם למוהל, אבל בש"א שער ב' אות א' כתב דאין נוהגים כן רק מכבדים אותם בהגבהת הס"ת וכ"כ בביאור הלכה סי' קל"ו.

ועי' בס' אוצר הברית (להר"ד ויסברג) ח"א סי' א' שכתב הטעם דסנדק קודם למוהל הוא משום שמוציא הוצאות לזכות זה א"כ במקומות שמכבדים תמיד להאב"ד ואינו מוציא הוצאות א"כ אין לו קדימה על המוהל, ובאמת עוד מעלה יתירה מצינו בסנדק על המוהל (וכפי שהביא שם בס"י י"ד) שהסנדק האוחז את התינוק בחיקו מסייע למילה וה"ה בכלל המצוה והסנדק נחשב כמקטיר קטורת ורגליו כמזבח, ובהע' ז' מבאר דכיון שהוא מסייע ה"ה נטפל להמוהל ונחשב כמוהל עצמו ועוד דרגליו של סנדק כמזבח שעל ברכיו מקריבין את הקרבן ולכן חשוב הוא מן המוהל שאין בו אלא מעלה אחת שהוא המוהל אבל אינו כמזבח ולכן סנדק עדיף, ועוד יען כי המילה היא כקרבן וכשם שבקרבן אמרו ששחיטה כשירה בזר כמו כן המוהל הוא

במקום השוחט והסנדק הוא הזוכה המקריב ולכן הוא עדיף. עכ"פ מכל הני טעמי נראה דסנדק יש לו דין קדימה על המוהל.

החייב בברכת הגומל

אדמוה"ז סדר ברה"נ פ"ג סעיף ב' ארבעה צריכים להודות . . וצריך לברך ברכה זו בפני עשרה ושנים מהם ת"ח . . ונהגו לברך בביהכנ"ס אחר קריאת התורה לפי שיש שם עשרה. ולא כתב שיש לו לעלות לתורה, וכן בסידורו לאחר קריאת התורה כתב ברכת הגומל ולא כתב שיעלה לתורה (ופלא היא דבהוצאת תהלת ה' שכ' המחוייב לברך ברכת הגומל אומר ברכה זו על הספר תורה לאחר ברכה האחרונה — ומשמע מיני' שיעלה לתורה והרי נפ"מ גדולה היא כדלקמן).

ובתוס' ברכות דף ג"ד ע"ב כתבו דנכון לברך אחר שקורא בתורה, ומשמע דהמברך הגומל יעלה תחילה לתורה. ועי' בתורת חיים סק"ט שכ' דחילוק יש בין מ"ש התוס' למ"ש בשו"ע דאין טעמם שוה, דלפי התוס' יעלה לתורה דכשאומר ברכו את ה' המבורך הוה נמי כהודאה דכתיב „הודו לה' ברכו שמו" ולכן יברך אחר שקורא בתורה, אבל לפי השו"ע סגי אחר קריאת התורה ואין צריך שיעלה לתורה דכל מה שנהגו להמתין לקריאת התורה הוא לפי שיש שם עשרה (ועי' מ"ש הרא"ה בפקודת הלויים דנהגו לברך על קרה"ת דקרה"ת קיימא לן במקום רבנן א"נ דניחא להו לעלמא למעבד מצוה כי אתו לאודויי על ניסייהו).

בזה ניתן להבין מה שהבאנו לעיל (בדין יולדת בשעה שהולכת לביהכנ"ס) דעולה במקום קרבן ומנדב מעות לצדקה, דדוקא לשיטת התוס' הוה עצם עלי' כהקרבנות קרבן אבל לפי מה שפסק בשו"ע אין העלי' כקרבן ולכן צריך לנדב מעות. ובזה יתיישב מחלוקת הפוסקים לעיל עיי"ש.

יוצא ושב מן הדרך

שערי אפרים שער ב' סעיף י"ב, ויש להוסיף עפ"י המבואר לעיל לענין הגומל יאחד מהחיובים הוא „הולכי מדבריות", ובזמנה"ז בנוסע באוירון עי' בקצות השלחן סי' ס"ה, אג"מ ח"ב סי' נ"ט, שו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' ט' ועוד. וא"כ עולה גם משום חיוב הברכה של הגומל.

יום הולדת

מנהגי יום הולדת חב"ד.

יום היארציט של צדיק

מנהגי (חב"ד) יו"ד שבת.

משפחת החתן — ומשפחת נער הבר מצוה

שער אפרים שם.

שבת שקודם היארציט

בס' דרכי חסד (להר"י אושפאל) אות יו"ד שמעתי מת"ח המבטלים המנהג לעלות לתורה בשבת שקודם היארציט שהוא נתקן רק לבני הכפרים שבאים לעיר לשבות בש"ק ולהתפלל בציבור כי בימי החול מתפללים ביחידות וא"א לעלות ביום היארציט וזה אינו דהמנהג הובא בלבוש או"ח סי' קל"ג והוא מנהג לכל ישראל וחיוב בתוך שאר החיובים שמביא שם ואפילו הקהל והרב אין כח בידם לבטלו מאחר שנוגע לכבוד שוכני עפר.

ועי' בשערי רחמים שער ט' סקי"ח דמנהג זה יש לו מקור טהור בזוה"ק שיעקר העלי' של הנשמות העולות מדרגה אחר דרגה הוא בשבת שלפניהם.

אורחים

בשלחן הקריאה שם סעיף נ' כתב נוהגין לחלוק כבוד לאורח נכבד לקרותו והוא טוב ויפה ולדעת הגאון אזולאי הוא דוחה לאבי הכן שעולה בב' וה' אולם לדעת הגר"מ אין אלו דוחים שום חיוב מהחיובים הנזכרים.

אחריהם מי?

שו"ע סי' קל"ו — בשבת וי"ט ויוהכ"פ קורים אחר לוי ת"ח הממונין על הציבור ואחריהם ת"ח הראויים למנותם פרנסים על הציבור [הגה, ששואלים אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר] ואח"כ בני ת"ח שאבותיהם ממונים על הציבור ואח"כ ראשי כנסיות וכל העם.

ועי' בערוה"ש שם ס"ב הדבר מובן שא"א לנו לנהוג כדין הגמ' שאין לנו פרנסים בעוה"ר ואין לנו ת"ח ששואלים דבר הלכה בכל מקום ואומרה...

ובסי' רפ"ב כתב הרמ"א מותר לקרות עם הארץ עשיר ונכבד קודם לת"ח ואין בזה בזיון לת"ח אלא כבוד התורה שמתכבדת באנשים גדולים.

ברכת ברוך שפטרני לבת

רבים טרחו ועמלו בפירושו לשון הברכה "שפטרני מעונש הלזה", ואם לאמרו בשם ומלכות או לא, ראה רמ"א או"ח סי' רכה ס"ב, אבל מעט הם שדשו אם שייך גם לבת שמגיעה לגיל י"ב ומחוייבת במצות ואם לאומרה, ובפרט שיטת אדה"ז בזה מה שלא הגיע אלינו במפורש בפסקיו בשו"ע אפי' לבחור בר מצוה, אלא רק מה שכתב בסידורו. ואפרש שיחתי:

הרמ"א (שם) פסק כלשון המהרי"ל (וכפי שהובא במדרש פי' תולדות) דלשון הברכה שפטרני מעונשו של זה, אבל אדה"ז בסדרו פסק לברך ברוך שפטרני מעונש הלזה, וצ"ע חילוק הדברים? (וראה מ"ש בשער הכולל פכ"ד דבסדורים הראשונים מזה הנוסח לא נמצא הברכה הזאת, גם בברכת הנהנין לא הביאה אדמו"ר ואח"כ בסדור שנרפס בשנת תקפ"ב בהסכת אחי אדמו"ר בעל שארית יהודה ז"ל נחוספה זאת הברכה).

המג"א (ס"ק ה') כתב דער עכשיו נענש האב כשחטא הבן בשביל שלא חנכו, וכן מדויק מלשון המדרש (שם, וראה חכמת שלמה) "ארא צריך אדם להטפל בבנו עד י"ג שנים מכאן ואילך צריך שיאמר ברוך השם שפטרני מעונשו של זה".

הטעם מבואר בפ"י עץ יוסף (על המדרש) כי עד י"ג עודנו כוחותיו טמונים וצריך לעמול לגלותם, וא"כ אין החטא על הילד כי אם על אביו שאינו מחנכו למוסר, וכשנעשה בן י"ג ואז יש לו בחירה בעצמו אז נפטר האב מתוכחתו ואינו נענש עליו.

אמנם בדובר שלום העיר דהא באמת אין האב נענש בחטאת בניו רק בהיותם קטנים לפי שלא חנכם במצות ובמוסר, אבל כשיצאו מדין חינוך - אף שלא הגיע הבן לי"ג שנה - אין האב נענש עליו. וא"כ מאי טעמא נהגו לברך ברכה זו בהיות הבן י"ג שנה דוקא.

(ויש להביא סמוכין כעין זה מקרבן נתנאל (מס' קידושין פ"ד אות ב') דהאיסור לקדש בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל היינו שתגדיל בשכל, ואם היא פקחת אפי' כשהיא קטנה, ומ"ש רב האיש מקדש בתו כשהיא נערה לאו דוקא אלא אפי' קטנה וחרیפה נמי. וראה גם בלקו"ש

חל"ג ע' 113 בכיאר הכלל (חולין יב, ב) דקטן אין לו כונה אבל יש לו מעשה).

ולכן פי' הברכה באו"א. וכן מכואר בלבוש והובא במג"א שם דאיחא בגמ' ובספרי אמת דבעון האבות הבנים מתים ובגיהנום נדונים האבות על שגרמו בעוונם מיתת הבנים, זהו שמברך האב בהגיע בנו לי"ג שנה שאז יצא מכלל רשות אבותיו ואין נענש עוד על עון אבותיו ולא יגיע לאביו עונש בגיהנום על מיתתו ח"ו, זהו ברוך שפטרני מעונשו של זה שלא יהי' זה נענש בסיבתו שאצטרך להתחייב גיהנום בשביל זה.

וראה חכמת שלמה (סי' רכ"ה) שהקשה על פירוש זה, דמשמע דכן גדול אינו נענש בעון אביו והרי אמרינן בש"ס על הפסוק "ובאהרן התאנף ה' מאוד להשמידו" דאין השמדה אלא כלוי בנים, אלא שתפלתו של משה רבינו ע"ה עשה מחצה וכו', והרי אז היו נדב ואביהוא יותר מי"ג שנים מדצוה הקב"ה להם להיות כהנים ולעשות להם בגדים וכהן קטן אינו עובר, עיי"ש שהאריך בזה.

ועפ"ז יובן מ"ש בהגהות מהרי"ש נטנזון (על שו"ע) כי חכם אחד בירך ברוך שפטרני כשבנו הגיע לגיל עשרים מטעם שבית דין של מעלה אין מענישים בפחות מעשרים - היינו לא כפי שהבינו שרוצה לומר שעד כ' עונשים האבא על עונות הבן, דזה דבר תימה, אלא דעד כ' אין מענישים על עברות עצמם, אבל על חטאות אבותם מענישים אותם אפי' כשהם גדולים מי"ג עד כ' (ואצ"ע).

וראה בשו"ת יביע אומר (סי' כט אות ב') שכתב ליישב קושיא זו.

ואפשר לומר דחילוק בין ב' פירושים הללו הם המהוים חילוק נוסח הברכה. ובהקדים: כבר העירו לבאר הטעם שאומרים "מעונש הלזה" ולא מעונש בני, וכן מ"ש ביד יצחק (ח"ג סי' שג) שלכתחילה יברך האב ברכה זו בפני הבן דוקא כדי לעוררו שידע מכאן ואילך לזהר בנפשו לילך בדרך טובים כי אחריות אביו מסתלקת מעליו, דמשמע מיני' עוד ועוד השני מהלכים, אם ההודאה על פטור עונש עונות האב על הבן או על פטור עונות (=העדר החינוך) של הבן על האב.

"מעונשו של זה" - פירושו העונש שהי' צריך להגיע לזה בגלל עונותיו של הקטן ה"ה מגיעים לאב מטעם צדדי שלא חנכו יפה או שאין מענישין את הקטן וכו', ולכן מברך ברוך שפטרני.

"מעונש הלזה" - פירושו הוראה ושבת על עונש שלו - של האב -
ז"י מגיע לו בעד קלקול שהי' גורם לבנו עונש על מה שלא חטא
דם.

ומשמע לפי"ז שנוסח שלנו נוטה יותר לסברת הלבוש בפירוש
ברכה מסברת המג"א. ויש להביא רא"י לזה מהקטע שכתב ע"ג
וברכה - מי שבנו הגיע לכלל מצוה אומר - (ופלא גדול מה שבכמה
מהדפוסים החדשים בסדור שינו מלשון זה וכתבו נוסח אחר לגמרי -
אם קראו לספר תורה נער שנעשה בר מצוה אזי אחר שבירך ברכה
אחרונה יאמר זה - נוסח זה שונה ומשונה לחלוטין ממה שכתב אדה"ז
וכמה חילוקי דינים תלויים בו) אם הפירוש כאופן הא' אזי יכול האב
לברך ברכה בנוסח זה רק כשהוא ליד בנו (וכדרכתב הבן איש חי
שיתפוס את הבן בידו בעת הברכה), ולכן פסקו כמה (נהרי אפרסמון
מהדו"ת סי' מח) דכשהאב בארץ אחרת מברך שם במקומו ואינו יכול
לברך בנוסח המקובל "מעונשו של זה" שהרי אין הבן לפניו, משא"כ
אם הפירוש כאופן הב' דהפירוש הוא על חטאו של האב אזי נכון מאוד
מה שהדגיש אדה"ז "מי שבנו הגיע לכלל מצוה אומר", דיהי' איך
שיהי' ברכה זו שייכת להאב.

עוד נפ"מ לדינא: הפרמ"ג (באו"ח סי' רכה א"א סק"ה) כתב
שלוסוברים שטעם ברכה זו לבן מפני שנפטר מחיוב חינוך הרי למג"א
(בסי' שמג סק"א) אין חיוב על האב לחנך את בתו בקטנותה,
ולדבריהם אין לאב לברך ברכה זו לבתו. ואפילו לסוברים שהאב
מחוייב בחינוך בתו הקטנה, מ"מ אין לה הרבה מצות שמחנכה
בקטנותה, ואם משיאה לאיש בקטנותה קנין אשה הוית ואינה נענשת
:שביל אבי. אבל לפי' הלבוש דבנים קטנים נענשים בשביל אב לא
ענא זכרים ונקבות.

והנה אדה"ז בסי' שמג ס"א-ב' כתב: "קטן העובר על ד"ת להנאתו
גון שאוכל נבילות, אין ב"ת דין מצווין להפרישו...". ובסעי' ב':
"כ"ז באחרים, אבל אביו כיון שהוא מצוה מד"ס לחנך את בנו או בתו
פי' במ"ע משהגיעו לחינוך כ"ש שמחוייב מד"ס לגעור בהם
להפרישם מלעבור על ל"ת.

הרי שמכל צד וצד הוי ידיים מוכיחות שסב"ל לאדה"ז שיש ענין
ברך ברכה זו גם לבת, אי משום שסב"ל כסברת הלבוש ול"ש זכרים
נקבות, ואפי' אם נדחק לומר שפירושו כפי' המג"א - הרי הלכה
פסוקה היא בדבריו שישנו ענין חינוך גם לבת לגעור בה ולהפרישה.

ומה שכתב בכף החיים (סי' רכה סקט"ו) הטעם שאין מברכין על הנקבה ברכה זו משום דדרך העולם הבת ניזונת מבית אבי' עד הנישואין, וא"כ כיון שהיא תחת ממשלתן לזונה ולהשיאה יכול להוכיחה ג"כ, וא"כ לא נפטר עד הנישואין עד אשר תהי' תחת ממשלת בעלה ואז הוא חייב להוכיחה. ולטעם השני של הלבוש משום שהיא נענשת בחטאו נראה בבת שיש לה ג"כ מזל של בעלה, שבת פלוני לפלוני, אפשר שיגביר מזל הבעל ולא תענש בחטא האב, וע"כ לא תקנו לברך. סברא האי' שייכת גם לבן ובפרט לפימ"ש אדה"ז בהל' ת"ח (פ"א ה"ז) דכל שהבן אפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק ויש יכולת ביד האב לכופו מוטל עליו מדברי קבלה לכופו לעסוק בתורה וכן להדריכו בדרך מוסר ויראת שמים בכל דרכיו והנהגותיו בעוד ידה תקיפה על בנו. . דהיינו מכן ט"ז שנה עד בן כ"ד שנה, הרי שיש קצת חיוב על האב אפי' אחר י"ג שנה לחנך בנו. ולמרות הנ"ל מברך כשנעשה בן י"ג שנה ברוך שפטרני, ובפשטות הטעם, דשונה לגמרי אופן חינוכו עד עתה ואופן חיוב חינוכו מגיל הבר מצוה; וראי' לדבר, שהרי חיוב הב' מבורר, היינו מכן ט"ז שנה עד בן כ"ד שנה, שקודם ט"ז אין בו דעת לקבל תוכחה כ"כ ואל תכביד יסורים ותוכחות, וסברא כזו לא עלה על הדעת לפטור את האב מלחנך בנו במצות בקטנותו (וראיתי שדייק הגר"מ אשכנזי מלשון אדה"ז "כל כך" - שגם קודם ט"ז יש בו דעת לקבל תוכחות אלא שאינו כ"כ כמו לאחר ט"ז עיי"ש).

וכאמור - בפרט שבפועל מנהגינו לברך ברכה זו לבן למרות סברות הנ"ל - א"כ גם לכת שייכת ברכה זו.

(ע"ד הדרוש אואפ"ל: עפימ"ש בגמ' (נדה לא) "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר איש מזריע תחלה יולדת נקבה", והרבה נדחקו לפרש מאמר זה (וראה לקו"ת פ' תוריע), ועכ"פ רואים קשר גדול בין אב לבתו דוקא עוד יותר מבנו, ואם בבנו מצינו פירוש יפה על הפסוק (שמות כ, ה) "פוקד עון אבות על בנים" דכל חסרונות האבות יהיו נפקדים בירושה על הבנים ועליהם לזככם ולבררם שהרי הבנים עושים ממה שרואים אצל האבות, והוא הוא האמת ליסוד שלהם, א"כ עאכו"כ הוי הכי אצל הבנות, ונעשה חקוק אצלם כל הנהגות ומעשי האבות, וא"כ לא בנקל יכול האב לבוא ולפטור עצמו מן המדות שמסר לבתו ועבודה רכה היא).

מודעה רבה

על אודות שמיעת קריאת התורה כדינה
ב"ק תוד כ"ק אמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נכב"ט ז"ע

י א י ר נ ת י ב

כאמר הזה כתבו הוד כ"ק אמו"ר הרה"ק יום ה' ב' לחדש סיון תרנ"ז. ביום א' ערב חג השבועות העתיקו רש"ד' והרביקו את המודעה רבה הלזו כמותלי בית המדרש. המודעה עתה רושם גדול, ובערב חג השבועות, ביום הראשון לפרסומה, נעשו כמה עשירות העתקות בשביל האורחים שבאו על יום לליובאוויטש. ביום השני דחה"ש בסעודה אמר החסיד רג"ד' נ"ע להוד כ"ק אמו"ר הרה"ק: החסידים מחויקים טובה לכ"ק אמו"ר עבור ההתעוררות בשמיעת קריאת התורה כדינה.

- (1) נדפסה ברוסיה: ארץ בקיבץ סתבים א' של כ"ק אמו"ר (טהורשיב) נ"ע (קה"ת, תשי"ב) — ככאן ועד סיום היאיר נהיב, הקו רשומת כ"ק אמו"ר (טהורוי"צ) נ"ע ונעמקה טעם בת"ק.
- (2) ר' שמואל כותב — ראש המעתיקים בליובאוויטש כמשך שנים רבות, צילום ככתביו — נדפס בשורת הספרים לקוטי תורה — תורת שמואל.
- (3) ר' גרשון רוב כפאפאר, ראה אודותו: לקויד ע' 182, 210, קטו, 252, 418, רל, 420. ספר האגרות תשי"ט ע' 175, ספרים תשי"א ע' 66, 279.

מורעה רבה ע"ד קרה"ת

הוד כ"ק אאמ"ר הרה"ק הואיל לאמר :

החזקת טובה, בעניני התעוררות על פועל טוב, הוא הפועל ממש, ברור הדבר, אשר השומע קריאת התורה כהלכתה הנה מלבד זאת אשר מקיים מצות השם, הנה עצם ענין הכבוד שמכבד את התורה, על ידי זה התורה מעוררת רחמים עליו ועל אנשי ביתו ברוחניות ובגשמיות.

פירושו רב ששת לא פליג אהא דרבה בר רב הונא שאומר שאסור לספר אפי' בד"ת, ואי"כ הו"ל להמחבר לומר כך והנימ' בקול אבל בלחש מותר, ולפי הני"ל י"ל דלהמחבר לא הי' קשה כ"כ קושיית המפרשים כנ"ל, ולכן הביא דעת המפרשים בל' ויש מתירים וי"א ומימרא דרבה בר"ה הביא בל' סתם, ולפי"ז גם מי שחשקה נפשו בחורה ומתור' אפי' קודם שנפתח הס"ת ג"כ אסור.

וכו' לדבר בד"ת, אבל לדבר בעת קרה"ת במילי דעלמא זה ודאי איסור גמור לכל.

ווי"ל הזהר ויקהל דריו ע"א הובא בב"י ס' קמ"א כד סליק ס"ת לחמן (ר"ל על החיבה) כדון בעאן כל עמא לסדרא גרמיוו לחתא באימתא בדחילו ברתת בויע לכוונא לבייהו כמה דהשתא קיימין על טורא דסיני לקבלא אורייתא ויהוין ציייתי וירכון אודניוהו, ולית רשות לעמא למפתח פומיהון אפי' במילי דאורייתא וכ"ש במילי אחרא אלא כולהו באימתא כמאן דלית לי' פומא והא אוקמוה דכתי' (נחמ"י ה') וכפתחו עמדו כל העם, (שם) ואוני כל העם אל ספר התורה, עכ"ל.

ווי"ל השלי"ה דקל"ב ע"א כשהחזון מחחיל לקרות בתורה יהיו אוני כל העם אל ס"ת והמצוה מן המובחר שיהי' ביד כל אחד חומש ויבינו בו מלה במלה לכל דבר שהחזון קורא ובה לא יפנה מחשבתו לשום דבר אחר בעולם, כי הוא עון פלילי לדבר בעוד שהחזון קורא בספר תורת הא"ל ית', ואפי' בד"ת אחרים אין ראוי כ"א לשמוע את הדברים היוצאין מפי הקורא ולכוין בהם כפי יכולתו, והמשגה בזה עובר משום כי דבר ה' בזה חיו ועתידי ליתן את הדין ה' יצילנו, וגם צריך שלא יסיחו דעתם מהקריאה כדי שיענו אמן אחר המכרכים על קריאתה ואחר ברכו עונין ברוך ה' המבורך ועולה להם כאילו הם ברכו את הברכה עצמה ולהשלים את החשבון המאה ברכות כו', ואין ראוי להקל בדבר כלל ואפי' מי שקרא הפרשה ועבר עלי' כמה פעמים ואפי' הוא ת"ח ואפי' שהוא עוסק בד"ת ראוי לו לבטל בעוד שהחזון קורא בס"ת שהוא כתוב כהלכתו וכל התורה כולה שמותיו של הקב"ה כו', וכל בעל נפש ראוי לו להשיג בזה ולכבדה בכל

יהוהו על נפשם שלא לדבר ולשוש בעת קריאת התורה וכמ"ש בשו"ע ה"ל קרה"ת ס' קמ"ו סעי' ב' ווי"ל כיון שהתחיל הקורא לקרות בס"ת אסור לספר אפי' בד"ת אפי' בין גברא לגברא ואפי' אם השלים הוא את הפרשה, ויש מתירים לגרוס בלחש, וי"א שאם יש יו"ד דצייתי לס"ת מותר לספר בד"ת, ויש מתירים למי שתורתו אומנתו, ויש מתירים למי שקודם שנפתח ס"ת מחזיר פניו ומראה עצמו שאינו רוצה לשמוע ס"ת אלא לקרות ומתחיל לקרות עכ"ל.

ועם היות שהמחבר לא הכריע הלכה כמי, הנה לפמ"ש ה"ד מלאכי בכללי שו"ע אות י"ג שכשכותב בשו"ע י"א וי"א נקטינו סכברא שני' (עמ"ש בפמ"ג אור"ח בהקדמה בכללי שו"ע אות כ"א וביו"ד בכללי הוראת אריה אות ד').

ואי"כ בנ"ד נראה דעת המחבר דוקא למי שקודם שנפתח הס"ת מחזיר פניו ומתחיל לקרות קודם שנפתח ס"ת לזה מותר, אבל לאחר שנפתח הס"ת אסור אפי' למי שתורתו אומנתו, כמ"ש תר"י בפ"ק דברכות שהם דעת הי"א הני"ל, וג"ז למי שחשקה נפשו בתורה לחזור על לימודו ויש עשרה וולחו שאזניהם קשובות לקול קריאת התורה, עמ"ש בשלה"ק ס' ט' במסקה"ש ס"ק : בשם הש"א.

ויען דבעוה"ר בזה"י מיעוטא דמיעוטא הוא מי שחשקה נפשו בתורה כ"כ, אפשר משום זה סתם המחבר זחלה דאסור לספר אפי' בד"ת, וידוע דבכ"מ שהביא זכרא אחת בסתם והבי' כ"א דעתו לפסוק כאותה סברא זכחב בסתם, כמ"ש ביד מלאכי שם. אות י"ו (ועמ"ש בש"ך יו"ד סס"י רמ"ב בקיצור הגהת אריה אות ה'). בפרט בנ"ד שהיא סתמא דתלמודא בסוטה דל"ט ע"א. מה גם עפמ"ש בברכ"י אות א' מפ"ר סלת בלולה שם מהר"צ אשכנזי שהחזיק בידי הרה"ג שהביא זכנה"ג שפי' דהא דרב ששת מהרר אפי' היינו בעת יהיו מתרגמין את הפסוק, אבל בעת הקריאה גם רב זשת לא הוי גרס והי' שומע את הקריאה מהקורא. משו"ה לא מייחז ה"ך דרב ששת בסוטה, וי"ל דגם דעת המחבר בשו"ע כן, דלכאורה אינו מובן מ"ש אח"כ ל' ויש מתירים, והלא לכל המפרשים כל אחד לפי

לע"נ

אבי מורי הרה"ח ר' אברהם
דוד בן ר' משה ארי' ע"ה
ווילהעלם
נפטר ביום שבת קודש ה'
תמוז ה' תשס"ה

לזכות

החתן התמים יוסף
והכלה דבורה לאה
אייזיקוביץ שיחיו
לרגל יום חתונתם בשעה
טובה ומוצלחת ביום כ"ד
מנחם אב התשס"ה